

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Oikeusturvavakuutus ja korvauskumppanuus

Kymäläinen, Kirsi

2016 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Oikeusturvavakuutus ja korvauskumppanuus

Kirsi Kymäläinen
Liiketalous, oikeudellinen
asiantuntijuus
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2016

Kirsi Kymäläinen

Oikeusturvavakuutus ja korvauskumppanuus

Vuosi	2016	Sivumäärä	69
-------	------	-----------	----

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää voivatko vakuutusyhtiö ja oikeudellisten palveluiden tarjoaja eli asianajo- tai lakitoimisto tehdä oikeusturvavakuutukseen liittyvää yhteistyötä ns. korvauskumppanuuden muodossa. Korvauskumppanuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä yhteistyötä vakuutuskorvauksen maksajan ja eli vakuutusyhtiön ja vahinkotapahtuman yhteydessä käytettävän palveluntuottajan välillä. Korvauskumppanuuden mahdollisuuksia selvitettiin oikeusturvavakuutukseen liittyen, sillä siihen liittyvää kumppanuutta ei ole näkyvästi ollut esillä eikä hyödynnetty vakuutusosalalla.

Aihetta tarkasteltiin lainopillisesti eli selvitettiin voimassaolevan oikeuden suhtautumista vakuutusyhtiön ja oikeudellisten palveluiden tarjoajan väliseen korvauskumppanuteen. Työssä tarkasteltiin myös kumppanuutta käsitteenä ja mikä sen merkitys voisi olla oikeusturvavakuutuksessa liiketoiminnallisesta näkökulmasta. Korvauskumppanuuden hyötyjä ja haittoja pohdittiin kaikkien oikeusturvavakuutuksen osapuolten - asiakkaan, vakuutusyhtiön ja oikeudellisen palvelun tarjoajan näkökulmista.

Opinnäytetyössä havaittiin oikeusturvavakuutuksen kehitystarpeita, joihin korvauskumppanuuden muodostaman yhteistyön kautta voitaisiin löytää toteuttamismuotoja lainsäädännölliset lähtökohdat ja toimialakohtaiset säännöt, kuten hyvä asianajajatapa, huomioiden.

Kirsi Kymäläinen

Legal expenses insurance and claims partnership

Year	2016	Pages	69
------	------	-------	----

The aim of this thesis was to study the possibilities of insurance companies and legal services providers cooperating in claims handling. Cooperation in this context means partnership cooperation between the insurance company and the service provider in the field of legal expenses insurance. Claims partnership is rarely developed or exploited in this study field.

The subject was observed from the legal dogmatics point of view based on insurance field legislation and the regulation concerning law firms and attorneys-at-law's activity. The professional ethics for attorneys-at-law were examined mainly based on code of conduct for lawyers. The claims partnership was also studied in search of commercial and operational benefits. The implementation of claims partnership was reflected from each party - the customer, the insurance company and the legal services provider.

As a result, there were found some development needs in the insurance system of legal expenses insurance. Throughout the claims partnership the insurance companies and the law firms could develop and improve the process within the limits of field legislation.

Keywords: legal expenses insurance, claims partnership, partnership cooperation

Lakiluettelo

Kuluttajansuojalaki (38/1978)

Laki asianajajista (496/1958)

Laki Finanssivalvonnasta (878/2008)

Laki luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista (715/2011)

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (689/1997)

Laki oikeusturvavakuutuksen sopimusehdoista (1060/1993)

Oikeudenkäymiskaari (4/1734)

Oikeusapulaki (257/2002)

Vakuutusopimuslaki (543/1994)

Vakuutusyhtiölaki (521/2008)

Sisällys

1	Johdanto ja opinnäytetyön tausta	8
2	Teoreettiset lähtökohdat	9
2.1	Tutkimusongelma ja siihen sovellettavat tutkimusmenetelmät	9
2.2	Opinnäytetyön rakenne, rajaukset ja lähdeaineisto	11
3	Oikeusturvavakuutus	13
3.1	Yhteiskunnallinen merkitys ja suhde julkiseen oikeusapuun	14
3.2	Oikeusturvavakuutuksen markkinatilanne	17
3.3	Oikeusturvavakuutukseen liittyvät osapuolet	18
3.3.1	Vakuutuksenantaja, vakuutuksenottaja ja vakuutettu	19
3.3.2	Oikeudenkäyntiasiamies- ja avustaja	20
3.3.3	Oikeusturvavakuutuksen edellytys käytettävästä asiamiehestä	21
3.4	Oikeusturvavakuutuksen sisältö	22
3.4.1	Korvattavat vakuutustapahtumat	23
3.4.2	Korvattavat kustannukset	24
3.4.3	Vakuutustapahtumiin liittyvät rajoitukset	26
4	Vakuutusyhtiötä koskeva lainsäädäntö	27
4.1	Vakuutusyhtiölaki	27
4.1.1	Muun toiminnan harjoittamiskielto	28
4.1.2	Liitännäistoiminnan harjoittaminen	28
4.2	Vakuutusopimuslaki	30
4.3	Laki oikeusturvavakuutuksen sopimusehdoista	31
5	Oikeudellisten palveluiden tarjoajaa koskeva lainsäädäntö ja ohjeistus	32
5.1	Oikeudenkäyntiavustajatoiminnan taustaa	32
5.2	Oikeudenkäymiskaari ja laki luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista	33
5.3	Laki asianajajista ja Suomen Asianajajaliitto	34
5.4	Hyvä asianajajatapa	35
5.4.1	Perusarvot ja niiden merkitys	36
5.4.2	Asianajopalkkiot ja laskutus	39
5.4.3	Korvaus tehtävien hankkimisesta	40
5.4.4	Oikeudellisten palveluiden markkinointi	42
6	Kumppanuus	43
6.1	Verkostomainen organisoituminen ja kumppanuus käsitteinä	43
6.2	Kumppanuuden peruselementit	45
6.3	Kumppanuusstrategia	46
6.3.1	Kumppanuuden tavoitteet	47
6.3.2	Kumppanuuden kehittyminen	48
6.3.3	Kumppanuussuhteen ylläpitäminen	50

6.4	Operatiivinen, taktinen ja strateginen kumppanuus.....	51
6.5	Hyötyjä ja haittoja.....	53
7	Johtopäätökset – korvauskumppanuus eri näkökulmista.....	54
7.1	Asiakasnäkökulma	54
7.2	Vakuutusyhtiönäkökulma	57
7.2.1	Kustannushyödyt.....	57
7.2.2	Oikeusturvavakuutuksen kehittäminen	58
7.2.3	Oikeudellinen neuvonta	60
7.3	Oikeudellisten palveluiden tarjoajan näkökulma.....	61
7.3.1	Suomen Asianajajaliiton kannanotto yhteistyöhön	62
8	Yhteenveto	64
	Kuviot.....	68
	Taulukot	69

1 Johdanto ja opinnäytetyön tausta

Oikeusturvavakuutus tarkoittaa vakuutusta, jolla varaudutaan asianajo- ja oikeudenkäyntikuluihin jouduttaessa turvautumaan oikeudellisen avustajan käyttämiseen. Suomessa oikeusturvavakuutukset ovat yleisiä, sillä riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyn luonteen vuoksi siihen asianosaiseksi joutuva ei useinkaan selviä prosessista ilman avustajaa ja asianajopalkkioiden taso on yksityishenkilön näkökulmasta katsoen korkea. Vakuutusyhtiön näkökulmasta oikeusturvavakuutus on tyypillisesti liitännäinen lisävakuutus, joka on helppo liittää ns. massatuotteen, kuten esimerkiksi kotivakuutuksen osaksi suhteellisen alhaisella hinnalla.¹ Yksityisten vakuutusyhtiöiden tarjoamat oikeusturvavakuutukset ovat yksi tapa rahoittaa ja muokata oikeudellisia palveluja. Oikeusturvavakuutusjärjestelyt ovatkin keskeisessä roolissa, kun yhteiskunnassa on vahvistettu yksilöiden ja yhtiöiden oikeudensaantimahdollisuuksien markkinaorientoitunutta suuntausta.²

Oikeusturvavakuutuksen korvausprosessi on käytännössä kolmen osapuolen välinen, jossa osallisina ovat vakuutusyhtiö, vakuutettu sekä oikeudellisten palveluiden tarjoaja. Oikeusturvavakuutuksen luonnetta vakuutuksena luonnehditaan usein erilaiseksi verrattuna muihin vakuutuslajeihin, sillä oikeusturvavahingot eivät ole kovinkaan yleisesti tunnettuja, eivätkä sen piiriin lukeutuvat vahingot ole perinteiseksi miellettyjä konkreettisia vahinkotapahtumia esimerkiksi rikkoutumisvahinkoihin verrattuna.³ Myös oikeusturvavahinkojen korvausprosessi voidaan mieltää erilaiseksi jo sen kestonkin puolesta, sillä siinä missä ajoneuvon peltivaurio saadaan autokorjaamolla korjatuksi viikossa autovakuutuksen avulla tai flunssaiselle lapselle sairausluku vakuutuksen turvin nopea lääkäriaika seuraavaksi päiväksi, oikeusturvavakuutuksen perusteella korvattava vahinko saattaa olla vakuutusyhtiössä vireillä useamman vuoden oikeusprosessin kestäessä läpi käräjäoikeus- ja hovioikeusvaiheiden. Oikeusturvavahingot voivatkin olla vähäisestä tunnettuudestaan ja alhaisesta frekvenssistään huolimatta hyvinkin merkittäviä ihmisten elämässä.

Vakuutusyhtiön asiakkaan joutuessa oikeusturvavahingon, esimerkiksi riita-asian tai rikosasian kohtaamaksi, voisi olettaa, että vakuutusyhtiö tarjoaisi vakuutuksenottajalle tietoa oikeudellisten palveluiden tarjoajista, joiden puoleen kääntyä alkumetreillä. Oletus perustuu siihen, että vakuutusyhtiöt tarjoavat tällaista tietoa asiakkaidensa avuksi myös esimerkiksi henkilövahingoissa, kuten tapaturmissa ja sairastumisissa, ohjaten asiakkaitaan tiettyihin hoitolaitoksiin ja lääkäreille.⁴ Toiseksi esimerkiksi voidaan nostaa auto- tai omaisuusvahingot, joiden

---

¹ Eskuri ym. 2007, 11.

² Lasola & Rissanen 2013, 4.

³ Eskuri ym. 2007, 36.

⁴ Tapaturmavakuutuskeskus 2015.

yhteydessä vakuutusyhtiöt voivat suositella asiakkailleen tiettyjä autokorjaamoita tai rakennusliikkeitä. Asiakkaan ohjaaminen ja tietyn palveluntuottajan suosittelu perustuu usein vakuutusyhtiön ja palveluntuottajan väliseen korvauskumppanuussuhteeseen.⁵ Oikeusturvavakuutuksen osalta vakuutusyhtiöt eivät kuitenkaan ole perinteisesti suosittelleet oikeudellisten palveluiden tarjoajia eli asianajo- ja lakitoimistoja tai yksittäisiä asiamiehiä hoitamaan asiakkaan asiaa, eikä korvauskumppanuutta juurikaan ilmene saati hyödynnetä.

Oikeudellisten palveluiden tarjoajan valintaan liittyy asiakkaan näkökulmasta keskeinen perusongelma, sillä oikeudellisen palvelun laadun merkitys valintakriteerinä on keskeinen. Tästä huolimatta laatuinformaation saatavuus on kuitenkin käytännössä varsin heikkoa ja asiakkailta puuttuvat yleensä edellytykset arvioida ja vertailla saamaansa oikeudellisten palveluiden tarjoajien henkilöiden ammattitaitoa koskevaa informaatiota.⁶

Opinnäytetyössä selvitetään vakuutusyhtiön ja oikeudellisten palveluiden tarjoajan eli asianajo- ja lakitoimiston kumppanuusyhteistyön mahdollisuuksia. Yhteistyöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä edellä mainittua vakuutuslalla tunnettua korvauskumppanuutta. Korvauskumppanuutta tarkastellaan juridisesta näkökulmasta tavoitteena selvittää, onko korvauskumppanuus voimassaolevan lainsäädännön, ohjeistusten ja tarkasteltavilla toimialoilla vallitsevien käytäntöjen puitteissa mahdollista. Lisäksi aihetta tarkastellaan myös liiketalouden näkökulmasta, tavoitteena selvittää mahdollisen yhteistyön hyötyjä ja haittoja eri osapuolten lähtökohdista.

2 Teoreettiset lähtökohdat

2.1 Tutkimusongelma ja siihen sovellettavat tutkimusmenetelmät

Oikeustieteellisen tutkimuksen lähestymistavoista oikeusdogmatiikan eli lainopin keskeisin tehtävä on oikeussäännösten tulkinta ja systematisointi. Tulkinalla tarkoitetaan pyrkimystä selvittää, mikä on voimassa olevan oikeuden sisältö kulloinkin käsiteltävässä oikeusongelmas-⁷ Käsite oikeus rajoittuu viralliseen, voimassa olevan oikeuden sisällön selvittämiseen.⁸ Oikeusdogmaattisessa tutkimuksessa pyritään antamaan vastaus kysymykseen, kuinka todellisessa tilanteessa pitäisi toimia oikeusjärjestyksen mukaan. Lainopin tärkein tehtävä juontuu oikeusjärjestyksen sisällön epätietoisuudesta, mikä edellyttää sääntöjen tutkimusta ja niiden sisältöjen selvittämistä. Systematisoinnilla tarkoitetaan oikeuden jäsentämistä, tavoitteena

---

⁵ OP 2016.

⁶ Viitanen 2011, 103.

⁷ Husa ym. 2008, 20.

⁸ Alvesalo & Ervasti 2006, 8.

ns. koherenssin luominen oikeusjärjestykseen eli hahmotetaan käsiteltävän aiheen oikeudellisten järjestelyjen kokonaiskuva.⁹

Oikeussosiologialla viitataan puolestaan oikeuden yhteiskuntatieteelliseen lähestymistapaan. Oikeussosiologiassa kiinnitetään huomiota oikeusjärjestyksen yhteiskunnallisiin syihin ja seurauksiin ja toisaalta oikeudellisiin ilmiöihin. Tutkimuksena se pyrkii selvittämään oikeuden suhdetta yhteiskunnalliseen muutokseen ja päinvastoin - yhteiskunnallisten muutosten merkitystä oikeudelle. Oikeussosiologia tutkii oikeuselämän ja oikeudellisten toimijoiden säännönmukaisuuksia käyttäen tiedonhankinnassa ja analysoinnissa hyväkseen lähinnä empiiristä eli kokemuseräistä menetelmää.¹⁰

Vertailtaessa näitä lähestymistapoja oikeussosiologian voidaan nähdä täydentävän oikeusdogmatiikkaa asettamalla oikeusjärjestykselle myös toisenlaisia kysymyksiä kuin lainoppi eli tulkintajuridiikka. Kärjistäen voidaan luonnehtia, että lainopin lähtökohtana on oikeus autonomisena järjestelmänä eli se, että oikeus määrää soveltamisen, kun taas oikeussosiologia tulkitsee oikeutta yhteiskunnallisessa kontekstissa ja haastaa lainopin väittämällä, että voi olla myös oikeuden ulkopuolisia tekijöitä, jotka määräävät lain soveltamisen yksittäistapauksessa. Tiivistettynä oikeusdogmatiikka on käsitteellinen sekä ohjaileva ja oikeussosiologia kuvaileva ja selittävä tutkimusala.¹¹ Toisaalta on tärkeää kuitenkin oivaltaa, että tarkastelutapojen väliset rajat eivät ole tarkan yksiselitteisiä, eivätkä näkökulmat toisiaan poissulkevia. Tutkimuksessa näitä tarkastelutapoja voidaan yhdistellä sijoittuen myös niiden välimaastoon.¹²

Oikeustieteellisen tutkimuksen tutkimusmenetelmistä eli metodeista keskeisimpiä ovat sisältöanalyysi eli tekstianalyysi (juridinen tulkintahermeneutiikka) sekä empiiriset tutkimusmenetelmät.¹³ Valittu lähestymistapa ja menetelmä auttavat tarkastelemaan tutkimuksen kohteena olevaa asiakokonaisuutta tietystä, kirjoittajaa kiinnostavasta perspektiivistä.¹⁴

Empiirisistä tutkimusmenetelmistä laadullinen tutkimusote sisältää ison kirjon lukuisia tiedonhankinta- ja tulkintatapoja, mutta yhtenäistä laadullisen tutkimuksen kirjolle on kohdistuminen reaali maailmaan eli elävään elämään. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on auttaa selittämään tutkimuskohdetta eli tilastollisten yleistysten tekemisen sijaan pyritään kuvaamaan jotain tapahtumaa, ymmärtämään toimintaa tai antamaan mielekäs tulkinta aiheesta. Tutkijalla ei ole ennalta lukkoon lyötyä oletusta tutkimuksen kohteesta tai tuloksista, jol-

⁹ Husa ym, 2008, 20-21; Alvesalo & Ervasti 2006, 7.

¹⁰ Alvesalo & Ervasti 2006, 9.

¹¹ Alvesalo & Ervasti 2006, 8.

¹² Husa ym. 2008, 19.

¹³ Husa ym. 2008, 25.

¹⁴ Husa ym. 2008, 25-27.

loin niin sanottu hypoteesittomuus tarkoittaa, ettei tutkija muodosta ennalta aineiston tarkastelunäkökulmia rajaavia asetelmia. Laadullisen tutkimuksen aineisto on ilmiasultaan joko tutkijan toimesta tai tutkijasta riippumatta syntynyttä tekstiä, jonka avulla ”vauhditetaan tutkijan ajattelua”. Tutkimuksen aineiston analyysin tavoitteena on tiivistää ja kiteyttää aineiston sisältöä ja tarkastella tutkimusongelman kannalta keskeisten seikkojen ilmentymistä tekstissä. Se, mitä analyysi pitää sisällään, määrittyy tutkimusongelman perusteella.¹⁵

Kumppanuusyhteistyötä ja sen mahdollisuuksia selvitetään jakaen tutkittava aihe kahteen tutkimusongelmaan:

- I. Miten lainsäädäntö suhtautuu oikeusturvavakuutuksen korvauskumppanuuteen?
- II. Mikä merkitys oikeusturvavakuutuksen kumppanuusyhteistyöllä olisi eri osapuolille?

Työn ensimmäisen tutkimusongelman tarkastelunäkökulma on oikeusdogmaattinen. Opinnäytetyön aiheeseen liittyvää lainsäädäntöä ja ohjeistusta systematisoidaan tutkimusongelman selvittämiseksi eli pyritään muodostamaan kokonaiskuva kumppanuusyhteistyötä säätelevistä oikeudellisista järjestelyistä. Metodina käytetään tekstianalyysiä tarkoittaen vakuutusyhtiöitä ja oikeudellisten palveluiden tarjoajia koskevien oikeusnormien, lainvalmisteluasiakirjojen ja ohjeiden tulkitsemista. Tutkimusongelmaa tarkastellaan toimijoiden osalta erikseen, ensin vakuutusyhtiön osalta ja tämän jälkeen oikeudellisten palveluiden tarjoajan näkökulmasta.

Työn oikeussosiologinen näkökulma puolestaan ilmenee lähestyessä tutkimusongelmaa kumppanuusyhteistyön mahdollisuuksia tutkien ja hyötyjä hahmotellen. Tarkastelua tehdään sijoittuen vuorotellen kunkin osapuolen asemaan. Tämä osa työstä on empiiristä tutkimusta työssä ensin koostettavan tekstianalyysin pohjalta pohtien, mitä korvauskumppanuus merkitsee prosessin osapuolille huomioiden oikeuden määrittämät rajat toimijoiden toiminnassa, mutta toisaalta saatetaan myös havaita millaisia muutostarpeita lainsäädännölle nousee tarkasteltaessa oikeusturvavakuutuksen kehittämistä tulevaisuudessa.

2.2 Opinnäytetyön rakenne, rajaukset ja lähdeaineisto

Opinnäytetyön ensimmäisessä pääluvussa lukijalle hahmotetaan oikeusturvavakuutuksen yhteiskunnallista merkitystä ja muodostetaan käsitys oikeusturvavakuutuksesta vakuutuksena, siihen liittyvistä osapuolista sekä sen käytännön merkityksestä korvauspiirin ja kustannusten kautta. Tämän jälkeen seuraavissa pääluvuissa tarkastellaan aihetta enemmänkin juridisesta näkökulmasta. Ensiksi käydään läpi vakuutusyhtiöiden oikeusturvavakuutukseen liittyvää toimintaa säätelevää lainsäädäntöä, minkä jälkeen tarkastellaan puolestaan oikeudellisten palveluiden tarjoajia koskevaa lainsäädäntöä ja toimialan ohjeistuksia, painottuen hyvää asian-

---

¹⁵ Keinänen & Väättänen 2015, 11-14; Alvesalo & Ervasti 2006, 26.

ajajatapaa koskevaan ohjeistoon. Juridisen tarkastelun jälkeen käsitellään kumppanuutta, sen muotoja ja kehittymistä sekä selvitetään kumppanuuden strategista merkitystä yrityksille. Näiden osioiden jälkeen korvauskumppanuuden merkitystä pohditaan kunkin osapuolen näkökulmasta tehtyjen havaintojen perusteella.

Oikeudellisilla palveluilla tarkoitetaan oikeudellista asiantuntemusta edellyttäviä palveluita, joissa palveluiden tarjoaja avustaa niitä tarvitsevaa tahoa oikeudellisessa ongelmatilanteessa. Oikeudelliset palvelut voivat olla joko yksityisiä tai julkisia. Yksityisiä oikeudellisia asiantuntijapalveluita tarjoavat asianajajat ja muut yksityiset lakimiehet kaikille niistä kiinnostuneille kun taas julkisia oikeudellisia palveluja puolestaan tarjotaan julkisten oikeusavustajien toimesta sellaisille henkilöille, joiden taloudellinen asema ei mahdollista yksityisten palveluiden käyttöä.¹⁶ Tässä opinnäytetyössä oikeudellisten palveluiden tarkastelu rajataan yksityisten palveluntarjoajien toimintaan ja koskemaan ensisijaisesti henkilön avustamista oikeudenkäynnissä eli viranomaisessa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa tai asiassa, joka voitaisiin kyseiseen prosessiin saattaa. Näin ollen tarkastelussa toissijaisiksi oikeudellisiksi palveluiksi jäävät esimerkiksi asiakirjojen laadinta ja oikeudellinen neuvonta. Rajaus on asetettu niin, että se vastaa oikeusturvavakuutusten aluetta ja on siten tarkoituksenmukainen tutkimuksen kohteena.

Yksityisten oikeudellisten palveluiden tarjoajilla voidaan käsittää sekä yksittäiset lakimiehet, että yleisemmin tarkoittaen asianajo- tai lakitoimistoja. Tutkimusongelman asetannassa palveluntarjoajalla tarkoitetaan elinkeinonharjoittajaa eli yritystä, tässä tapauksessa asianajaja lakitoimistoa. Niissä yhteyksissä kun tarkoitetaan puolestaan yksittäisiä lakimiehiä, tämä ilmenee tekstistä. Oikeusturvavakuutusta käyttävän tahon osalta ei ole tehty tiukkaa rajausta siihen, käsitelläänkö aihetta henkilöasiakkaan vai yritysasiakkaan näkökulmasta. Pääpaino tarkastelussa on kuitenkin henkilöasiakkaan näkökulman tarkastelussa, sillä kyseisellä tarkastelutavalla opinnäytetyön voidaan katsoa saavuttavan enemmän yhteiskunnallista ulottuvuutta.

Oikeudellisten palveluiden tarjoajien osalta on tarkasteltu lainsäädäntöä, mm. asianajajalakia sekä lakia luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista sekä näihin liittyviä lain valmistelutöitä. Tarkastelussa on erityisesti pyritty löytämään tutkimuskysymykseen liittyviä kohtia. Yksityiskohtaisinta tarkastelua on tehty hyvää asianajajatapaa määritteleviin tapaohjeisiin, sillä ne tarjoavat yksityiskohtaisinta tietoa sovellettavaksi tutkimusongelman pohdinnassa. Vaikka asianajajatavan tarkastelu ulottuu vain asianajajien toimintaan ja jättää ulkopuolelle muiden lakimiesten toiminnan, on rajaus kuitenkin perusteltu, sillä tapaohjeiden voidaan katsoa olevan pohjana sille, mitä alalla yleisesti voidaan pitää hyväksyttävänä toimintana. Esimerkiksi

---

¹⁶ Viitanen 2011, 39.

oikeudellisten palveluiden markkinointia käsitellään nimenomaan hyvän asianajajatavan näkökulmasta tapaohteita tulkiten. Opinnäytetyössä on käyty läpi hyvän asianajajatavan mukaisia perusarvoja ja tulkittu tutkimusongelmaa perusarvojen toteutumisen kannalta. Erityisesti on keskitytty tämän työn osalta olennaisimpaan tapaohteiden kohtaan 4.6 Korvaus tehtävien hankkimisesta.

Lähdeaineistona on käytetty vakuutusyhtiöiden ja oikeudellisten palveluiden tarjoajien toimintaan liittyvää lainsäädäntöä sekä lain valmistelumateriaaleista hallituksen esityksiä. Ammattikirjallisuudesta on käytetty vakuutusalaan ja asianajatoimintaan liittyviä teoksia. Ylösen Asianajajaoikeus -teosta on käytetty erityisesti asianajajatoiminnan ohjeiden tulkinassa. Yksityiskohtaista oikeusturvavakuutukseen keskittyvää tietoa tarjonneet Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonannot ovat myös olleet lähdeaineistossa keskeisessä osassa. Julkaisemattomista lähteistä Suomen Asianajajaliiton kannanotto vakuutusyhtiön tiedusteluun yhteistyöstä on myös olennainen tutkimusongelman käsittelyssä. Opinnäytetyössä on luonnollisesti hyödynnetty myös tekijän omia kokemuksia ja omaksuttua tietoa oikeusturvavakuutuksesta vakuutusyhtiössä oikeusturvavahinkojen parissa työskentelystä.

3 Oikeusturvavakuutus

Vakuutustoiminnalla jaetaan ja tasataan vahinkoriskiä. Pelkistettynä vakuutustoimintaa voidaan kuvata siten, että vakuutusyhtiö tekee vahingonvaaran kohteena olevan kanssa sopimuksen siitä, millä ehdoin ja minkä suuruista vakuutusmaksua vastaan yhtiö ottaa kantaakseen sopimuksessa sovitun riskin. Riskin toteutuessa vakuutusyhtiö suorittaa vahingon kärsineelle korvauksen. Vakuutuksen ottanut taho turvaa vahinkovakuutuksella varallisuusasemaansa.¹⁷

Oikeusturvavakuutuksen tarkoituksena on korvata oikeudenkäyntikustannuksista syntyvää varallisuusvahinkoa. Varallisuusvahingolla tarkoitetaan menetystä, joka kohdistuu vakuutetun taloudelliseen asemaan ja joka johtuu oikeudellisen prosessin läpikäymisestä aiheutuvista kustannuksista. Oikeusturvavakuutus korvaa vakuutetulle aiheutuvia kustannuksia siinä tilanteessa, jos vakuutettu uhkaa joutua tai joutuu asianosaiseksi oikeudenkäyntiin ja turvautuu oikeudelliseen avustajaan oikeuksiensa toteuttamiseksi tai puolustamiseksi. Suoritettuaan asiamiehen palkkioita vakuutettu saa ne oikeusturvavakuutuksesta korvatuiksi. On oleellista käsittää, että oikeusturvavakuutus ei kuitenkaan koske lainkaan sitä maksu- tai muuta velvollisuutta, joka on itse käsiteltävän riita-asian kohteena. Näin ollen jos riita-asia koskee esimerkiksi velan maksua ja vakuutettu tuomitaan maksamaan velka, oikeusturvavakuutus voi korvata riita-asian hoitamisesta aiheutuvat asianajokulut, mutta ei velan määrää.¹⁸

---

¹⁷ Hoppu & Hemmo 2006, 1.

¹⁸ Eskuri ym. 2007, 10; Hoppu & Hemmo 2006, 326.

Suomessa oikeusturvavakuutuksia on myönnetty vuodesta 1968 lähtien.¹⁹ Suomessa henkilöasiakkaalle tarjottava oikeusturvavakuutus on pääosin liitännäinen vakuutus eli se myönnetään jonkun muun vakuutuksen yhteydessä. Oikeusturvavakuutus liittyy lähtökohtaisesti kotivakuutukseen. Myös auto-, kiinteistö-, ja matkavakuutuksiin kuuluu tavanomaisesti oikeusturvavakuutus, mutta nämä liitännäisoikeusturvavakuutukset kattavat vain sellaisia tapahtumia ja oikeudenkäyntejä, joilla on liityntä päävakuutukseen, kuten esimerkiksi autovakuutuksen oikeusturvavakuutus kattaa oikeudenkäyntikuluja liikennerikosasioissa.²⁰ Yritysassiakkailta oikeusturvavakuutus esiintyy myös itsenäisenä eli se voidaan myöntää muista vakuutuksista riippumattomana erillisenä vakuutuksena, mutta se voi olla myös osa yritysvakuutusta. Suomessa oikeusturvavakuutukset ovat välillisiä, mikä tarkoittaa, että vakuutuksenantajayhtiö ei tuota oikeudellista asiantuntijapalvelua itse omien lakimiestensä tai muun henkilökunnan toimesta, vaan vakuutuksenantajan suoritusvelvollisuus käsittää kolmannen osapuolen tuottamasta oikeudellisesta avusta aiheutuvien kustannusten korvaamisen.²¹

Yksityishenkilöiden oikeusturvavakuutuksen yleisyyden voidaan katsoa olevan sidoksissa kotivakuutuksen yleisyyteen, sillä yksityishenkilön oikeusturvavakuutus sisältyy Suomessa tavallisinmin kotivakuutukseen, ellei sitä erikseen poisteta kotivakuutuksen turvakokonaisuudesta.²² Finanssialan Keskusliiton teettämän Vakuutustutkimuksen mukaan vuonna 2012 suomalaisista 86 prosentilla oli kotivakuutus ja sen yleisyys on lisääntynyt tasaisesti. Vuonna 2014 teetetystä vastaavassa Vakuutustutkimuksessa kotivakuutuksen yleisyys oli jo 95 prosenttia.²³ Kun valtaosaan kotivakuutuksista (90-95 %) sisältyy oikeusturvavakuutus ja lähtökohtaisesti vakuutus kattaa sekä vakuutuksenottajan että muut samassa taloudessa asuvat henkilöt, tarkoittaa se sitä, että runsaat neljä miljoonaa henkilöä on Suomessa vakuutettu oikeusturvavahingon varalta - tietoisesti tai tiedostamatta.²⁴

3.1 Yhteiskunnallinen merkitys ja suhde julkiseen oikeusapuun

Oikeusturvavakuutus ja julkinen oikeusapu ovat ihmisten oikeudensaantimahdollisuuksia edistäviä järjestelmiä.²⁵ Oikeusturvavakuutuksella nähdään olevan merkitystä koko oikeudenkäyntimenettelyn kannalta, sillä merkittävä osa oikeudenkäyntien kustannuksista rahoitetaan vakuutuksella. Oikeusturvavakuutuksella onkin eräänlainen erityispiirre, sillä vakuutuksella saattaa toisinaan olla vaikutusta siihen, millaisiin riidanratkaisukeinoihin vakuutettu asiassaan turvautuu ja kuinka pitkään vakuutetun kannattaa asian käsittelyä jatkaa. Näin ollen oikeus-

¹⁹ Eskuri ym. 2007, 11.

²⁰ Fredman 2013, 259.

²¹ Hoppu & Hemmo 2006, 327.

²² Lasola & Rissanen 2013, 27 ja 10.

²³ Finanssialan Keskusliitto 2012a, 8; Finanssialan Keskusliitto 2014a, 15.

²⁴ Lasola & Rissanen 2013, 27 ja 49.

²⁵ Lasola & Rissanen 2013, 5.

turvavakuutuksella ja sen tuntemuksella on merkitystä myös muille tahoille, kuten asiamieskunnalle, oikeusaputoimistoille ja tuomioistuinlaitokselle.²⁶

Julkisella oikeusavulla tarkoitetaan sitä, että henkilö saa oikeudellisen asiansa hoitamista varten oikeudellisen avustajan osittain tai kokonaan valtion varoista kustannettuna. Oikeusapujärjestelmän puitteissa julkista oikeusapua on tarjottu lähinnä vähävaraisille kansalaisille, jotka eivät muutoin kykenisi vastaamaan oikeusavustajansa palkkioista.²⁷ Yleistä oikeusapua antavat oikeusaputoimistot sekä yksityiset asianajo- ja lakitoimistot.²⁸

Suomessa oikeusturvavakuutus on säädetty vuonna 2002 uudistetun oikeusapulain (257/2002) 3 §:ssä ensisijaiseksi suhteessa julkiseen oikeusapuun. Laissa säädetty oikeusturvavakuutuksen ensisijaisuus tarkoittaa sitä, että julkista oikeusapua ei lähtökohtaisesti anneta, jos oikeusavun hakijalla on kyseessä olevaan tapaukseen soveltuva vapaaehtoinen oikeusturvavakuutus. Oikeusapua voi oikeusapulain 3 §:n mukaisesti kuitenkin saada tietyin edellytyksin oikeusturvavakuutuksen omavastuusuuteen tai oikeusturvavakuutuksen enimmäiskorvausmäärän ylittäviin kustannuksiin. Menettely, jossa vapaaehtoinen vakuutus on lainsäädännössä asetettu ensisijaiseksi suhteessa julkiseen palveluun, on lainsäädännössä ainutlaatuinen.²⁹ Lakiuudistuksen (oikeusapu-uudistus) merkittävä elementti olikin nimenomaan julkisen oikeusavun ja oikeusturvavakuutuksen suhteen säänteleminen.³⁰

Tarkasteltaessa julkisen oikeusavun ja oikeusturvavakuutuksen suhdetta on huomioitava niiden erilaiset lähtökohdat. Julkisen oikeusapujärjestelmän tehtävä on taata kansalaisten taloudellisesta asemasta riippumaton yhdenvertainen oikeus oikeudelliseen apuun. Oikeusturvavakuutus sen sijaan ei ole kansalaisen taloudelliseen asemaan perustuva myönnettävä etuus, vaan se perustuu vapaaehtoiseen vakuutus sopimukseen, jolla henkilö omaehtoisesti parantaa oikeusturvaansa itse maksamansa vakuutuksen avulla.³¹ Oikeusturvavakuutus on kattavuudeltaan suppeampi³², mutta jota käytettäessä vakuutetun taloudellisella asemalla ei ole merkitystä.³³

Oikeusturvavakuutuksella on suurin merkitys sellaisille keskituloisille kansalaisille, jotka eivät täytä julkisen oikeusavun saamisen edellytyksiä, mutta joille oikeudenkäynti varsinkin laajois-

---

²⁶ Jyrinjärvi ym. 2006, 707.

²⁷ HE 82/2001 vp, 6.

²⁸ Rissanen & Lasola 2014, 2-3.

²⁹ Eskuri ym. 2007, 13.

³⁰ Lasola & Rissanen 2013, 3.

³¹ Jokela 2012, 134.

³² Vakuutus sopimusehdot rajoittavat oikeusturvavakuutusten korvauspiiriä vakuutusyhtiöittäin vaihdellen. Oikeusturvavakuutuksen korvauspiirin ulkopuolelle on pääsääntöisesti rajattu useita yksityishenkilöitä koskevia oikeudellisia asioita kuten kaikki hallintotuomioistuimissa käsiteltävät asiat, useat perheoikeudelliset asiat, työsuhdeasiat, ja eräät takausta ja panttausta koskevat asiat. HE 82/2001 vp, 33.

³³ Ks. HE 82/2001 vp, 35.

sa ja vaikeissa asioissa muodostaisi huomattavan kulumisen.³⁴ Voidaan kuitenkin nähdä, että oikeusturvavakuutuksen merkitystä kansalaisten oikeudellisten kustannusten kattajana vähentää vakuutuksen korvauspiirin rajallisuus, sillä oikeusturvavakuutus ei kata kaikkia oikeudellisia asioita. Näin ollen julkisen oikeusavun ja oikeusturvavakuutuksen tämän hetkinen suhde ei ole aivan yhdenvertainen, sillä vakuutusyhtiöiden monet asiarajaukset oikeusturvavakuutuksessa tekevät julkisesta oikeusavusta kattavamman välineen ihmisten oikeusturvalle.³⁵ Oikeusturvavakuutuksen rooli voidaan nähdä oikeusapujärjestelmää täydentävänä myös siitakin näkökulmasta, että kuten edellä mainittu, kaikki kansalaiset eivät kuulu oikeusturvavakuutuksen piiriin. Kärjistäen onkin esitetty näkemys, jonka mukaan julkinen oikeusapu kattaa koko väestön lukuun ottamatta vaurainta neljäsosaa, kun taas oikeusturvavakuutus kattaa päinvastoin koko väestön lukuun ottamatta köyhintä neljäsosaa.³⁶

Ennen oikeusapu-uudistusta kansalaisten katsottiin turvautuvan mieluummin oikeusturvavakuutukseen kuin julkiseen oikeusapuun, mikäli heillä oli mahdollisuus valita järjestelmien välillä. Oikeusapulain uudistusta koskevan hallituksen esityksen mukaan tämä oli seurausta siitä, että oikeusturvavakuutusta käytettäessä avustajan palkkioita ei ole sidottu palkkioperusteasetuksessa määriteltyihin taksoihin. Lisäksi vakuutusta käytettäessä vakuutetun asiamiehen valinnanmahdollisuus on laajempi, sillä hakija voi valita avustajakseen muunkin lakimiehen kuin asianajajan myös niissä erityistilanteissa, kun julkisin varoin kustannettavaa oikeusapua käytettäessä edellytetään asianajajan käyttämistä.³⁷ Oikeusturvavakuutusta hyödynnetään käytännössä aina, kun vakuutusehdot sen suinkin vain sallivat, minkä katsotaan olevan seurausta siitä, ettei vakuutusyhtiöillä ole käytössä yksityiskohtaista hintasääntelyä, vaan avustajien markkinahintoihin perustuvat palkkiolaskut korvataan usein ilman suurempia leikkauksia.³⁸

Oikeusapu-uudistuksessa hallituksen esityksessä (HE 82/2001) tuotiin esille näkemys, ettei riittävän kattavaa oikeusapujärjestelmää ole Suomessa mahdollista rakentaa nykyisenkaltaisen vapaaehtoisen oikeusturvavakuutuksen varaan, sillä oikeusturvavakuutuksen sisältöön ja kattavuuteen puuttuminen edellyttäisi oikeusturvavakuuttamisen säätämistä pakolliseksi eli koko vakuutuksen järjestämistä kokonaan uudelle pohjalle. Uudistuksessa säilytettiin yhteiskunnan tehtävänä vastata viime kädessä tarvittavan oikeusavun järjestämisestä ja samalla huomioitiin yhteiskunnallisen kehitys, jonka nähtiin suuntautuvan kansalaisten valinnanvapautta suosivaan suuntaan.³⁹

---

³⁴ HE 82/2001 vp, 35; Jokela 2012, 135.

³⁵ Rissanen & Lasola 2014, 47.

³⁶ Viitanen 2011, 288 alav.

³⁷ HE 82/2001 vp, 36.

³⁸ Viitanen 2011, 289.

³⁹ HE 82/2001 vp, 37-38.

3.2 Oikeusturvavakuutuksen markkinatilanne

Yksitoista kotimaista vakuutusyhtiötä sai vakuutusmaksutuloja yksityishenkilöiden sekä yritysten oikeusturvavakuutuksista vuonna 2012 Finanssialan Keskusliiton keräämien tietojen mukaan. Markkinajohtajuudet oikeusturvavakuutuksen osalta olivat selkeät, sillä kaksi kolmanesta oikeusturvavakuutuksista saaduista tuloista keskittyi vuonna 2012 kahteen yhtiöön, Pohjolaan (32 %) ja Ifiin (32 %). Seuraavaksi suurimpia maksutulojen saajia olivat LähiTapiola (16 %) ja Fennia (10 %).⁴⁰

Vuodesta 2008 yhtiöiden oikeusturvavakuutuksen maksutulo on kasvanut yhteensä 55 miljoonasta eurosta 91 miljoonaan vuonna 2015.⁴¹ Kaikista yhteenlasketuista vahinkoensivakuutusten⁴² maksutuloista oikeusturvavakuutusten osuus on pysynyt kahdessa prosentissa, mutta maksutulo on ollut kasvussa, vaikkakin viimeisimpinä vuosina kasvuvauhti on puolittunut kahdeksasta prosentista noin neljään prosenttiin. Oikeusturvavakuutus ei ole merkittävä osa vakuutusyhtiöiden liiketoimintaa, mutta näyttää vakuutuslajina muuttuneen viime vuosina yhä kannattavammaksi. Tosin samalla luonnollisesti myös vahinkopotentiaali on kasvanut.⁴³

Oikeusturvavahinkojen määrä on ollut 2010-luvun jälkipuoliskolla keskimäärin 12 500 tapausta vuodessa. Vahinkotapahtumien vuotuinen on määrä on pysytellyt 2010-luvulla suunnilleen samalla tasolla. Noin kolme neljänestä oikeusturvavahingoista lukeutui henkilöasiakkaiden piiriin, kun taas yritys- ja yhteisöasiakkaiden vahinkojen osuus on noin neljännes. Suuntaus on ollut se, että henkilöasiakkaiden vahinkomäärä on pienentynyt, kun taas yritys- ja yhteisöasiakkaiden vahinkojen määrä on noussut.⁴⁴

Oikeusturvavakuutusten yleistyessä niistä maksetut korvaukset ovat nousseet jatkuvasti. Oleellista on huomata, että korvausmenon noustessa, vahinkosuhde on kuitenkin pienentynyt, jolloin vakuutuksista vakuutusyhtiöiden saama tulo on kasvanut. Oikeusturvavakuutuksen vahinkosuhde⁴⁵ vuonna 2011 oli noin 75 prosenttia ja vuonna 2015 noin 69 prosenttia.⁴⁶

---

⁴⁰ Lasola & Rissanen 2013, 29.

⁴¹ Lasola & Rissanen 2013, 29; Finanssialan Keskusliitto 2016, 6.

⁴² Vahinkoensivakuutukset tarkoittavat lakisääteistä tapaturmavakuutusta, muita tapaturma- ja sairausvakuutuksia, maa-ajoneuvovakuutuksia, meri- ja lentoalusten vakuutuksia, kuljetusvakuutuksia, palo- ja muita omaisuusvahinkovakuutuksia, vastuuvakuutuksia, luotto- ja takausvakuutuksia sekä muita ensivakuutuksia.

⁴³ Finanssialan Keskusliitto 2012b, 2013, 2014b, 2015 ja 2016.

⁴⁴ Lasola & Rissanen 2013, 30-33.

⁴⁵ Vahinkosuhde = korvauskulut / vakuutusmaksutuotot.

⁴⁶ Finanssialan Keskusliitto 2012b, 4; Finanssialan Keskusliitto 2016, 6.

Oikeusturvavakuutus Suomessa	v.	2015	2014	2013	2012	2011
Maksumäärä	meur.	91	87	83	77	72
Muutos edelliseen vuoteen	%	4,6	4,8	7,8	6,9	8,0
Maksetut korvaukset	meur.	54	56	52	42	39
Muutos edelliseen vuoteen	%	-3,6	7,7	23,8	7,7	-2,4
Vahinkosuhte	%	68,5	63,1	65,5	71,7	74,6
Koko vahinkoensivakuutuksen maksumäärä	meur.	4 494	4 404	4 149	3 924	3 723
Oikeusturvavakuutuksen osuus	%	2,0	2,0	2,0	2,0	1,9

Taulukko 1: Oikeusturvavakuutus Suomessa⁴⁷

3.3 Oikeusturvavakuutukseen liittyvät osapuolet

Oikeusturva-asioissa eri rooleissa ovat vakuutuksenantaja eli vakuutusyhtiö, asiakas ja oikeudellisen avun palveluntarjoaja. Vakuutusyhtiön ja asiakkaan välillä on vakuutus sopimussuhde, kun taas asiakkaan ja hänen käyttämänsä asiamiehen välinen suhde perustuu toimeksiantosopimukseen. Toimeksiantosopimuksessa palveluiden tarjoajaa ja toimeksiannon suorittajaa kutsutaan toimeksisaajaksi ja toimeksiannon tilaajaa ja siitä maksavaa tahoa puolestaan toimeksiantajaksi.⁴⁸ Korvausprosessissa vakuutusyhtiön ja oikeudellisten palveluiden tarjoajan välillä ei ole oikeussuhdetta.⁴⁹

Kuvio 1: Oikeusturvavakuutukseen liittyvät osapuolet

⁴⁷ Finanssialan Keskusliitto 2012b, 2013, 2014b, 2015 ja 2016.

⁴⁸ Viitanen 2011, 40.

⁴⁹ Suomen Asianajajaliitto 2010a.

Oikeusturvavakuutuksen käytännön prosessissa on yleistä, että asiamies lähettää asiakkaan laskun suoraan vakuutusyhtiölle ja vakuutusyhtiö suorittaa korvauksen laskun perusteella asiamiehelle. Muodollisesti kyse on kuitenkin vakuutetun vakuutuskorvauksesta, jonka perusteena ovat vakuutetulle syntyneet asianajo- ja oikeudenkäyntikustannukset. Oikeuskäytännössä onkin katsottu, että vakuutusyhtiön ja asiamiehen välille ei vakuutuksen perusteella synny oikeussuhdetta, ja ettei oikeusturvavakuutuksen olemassaolo sellaisenaan anna asiamiehelle oikeutta korvaukseen suoraan vakuutusyhtiöltä.⁵⁰ Tästä huolimatta vakuutusyhtiön toimittaessa asiamiehelle tiedon oikeusturvaedun myöntämisestä, on sen katsottu oikeuskäytännössä merkitsevän asiamiehelle vakuutusyhtiöön kohdistuvaa laskutuslupaa, riippumatta siitä, onko vakuutusyhtiö antanut asiamiehelle nimenomaisen maksusitoumuksen vai ei.⁵¹

Toisena havainnollistavana esimerkkinä osapuolten keskinäisistä suhteista on Suomen Asianajajaliiton Valvontalautakunnan ratkaisu (Valvontalautakunta 1. jaosto 20.9.2013), jossa valvontalautakunta on katsonut, ettei asianajajan menettelyssä toimittaa oikeusturva-asian lasku suoraan vakuutusyhtiölle ilman, että kantelijat olivat saaneet laskun nähtäväkseen, ollut moitittavaa. Kun asiakkaalla kuitenkin on todennäköisesti vakuutusyhtiötä paremmin tiedossa asianajajan toimenpiteet asian hoidossa, on asiakkaalla näin myös paremmat edellytykset arvioida asianajolaskun kohtuullisuutta. Näin ollen asianajajan on syytä toimittaa lasku myös asiakkaalle.⁵²

3.3.1 Vakuutuksenantaja, vakuutuksenottaja ja vakuutettu

Vakuutussopimuslain (543/1994) 2 §:ssä määritellään vakuutuksenantaja tahoksi, joka myöntää vakuutuksia ja vakuutuksenottaja tahoksi, joka on tehnyt vakuutuksenantajan kanssa vakuutussopimuksen. Samassa lain pykälässä määritellään myös vakuutettu eli taho, jonka hyväksi vahinkovakuutus on voimassa. Vahinkovakuutuksessa vakuutuksenottaja ja korvauksen saaja voivat olla joko sama henkilö tai eri henkilöt.⁵³

Yksityishenkilön oikeusturvavakuutuksessa vakuutuksenottajalla tarkoitetaan henkilöä, joka on tehnyt vakuutussopimuksen vakuutusyhtiön kanssa. Koska oikeusturvavakuutus sisältyy useimmiten kotivakuutukseen, vakuutuksenottaja on yleensä vakuutettavan kiinteistön, asunnon tai siinä olevan irtaimiston omistaja. Oikeusturvavakuutuksessa vakuutettuina ovat vakuutuksenottajan lisäksi vakuutuksenottajan kanssa vakinaisesti samassa taloudessa asuvat henkilöt. Yksityishenkilön oikeusturvavakuutuksessa vakuutetuilla tarkoitetaan niitä henkilöitä, joiden hyväksi vakuutus on voimassa. Lisäksi vakuutetulta edellytetään aina asianosaisuutta kor-

---

⁵⁰ Hoppu & Hemmo 2006, 333.

⁵¹ KKO 2000:103.

⁵² Ylönen 2014, 421, viitaten Suomen Asianajajaliiton Valvontalautakunnan ratkaisuun.

⁵³ Hoppu & Hemmo 2006, 23.

vattavaan asiaan eli vakuutetun tulee olla asianosaisena asiassa, josta aiheutuvia kustannuksia vakuutuksesta haetaan korvattavaksi. Yrityksen oikeusturvavakuutuksessa vakuutettuna on aina vakuutuskirjaan vakuutetuksi merkitty yritys.⁵⁴

Oikeusturvavakuutusta käyttävistä asiakkaista on Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksessa saatu vakuutusyhtiöiltä tilastotietoa vain niukasti. Oikeusturvavakuutuksen käyttäjissä ei ole yksityisasiakkaista eroteltavissa mitään tyypillistä asiakasta, vaan vakuutusta käyttävät edustavat koko Suomea niin alueellisesti kuin sosioekonomisestikin tarkasteltuna.⁵⁵

3.3.2 Oikeudenkäyntiasiamies- ja avustaja

Suomessa ei ole yleistä asiamiespakkoa eli velvollisuutta käyttää asiamiestä⁵⁶, mikä tarkoittaa, että jokainen saa edustaa itseään tuomioistuimessa.⁵⁷ Näin ollen asianosaisella on päättävältä, ajaako hän asiaansa itse tuomioistuimessa vai hankkiiko tarvitsemansa oikeudellisen avun tehtävään pätevältä henkilöltä.⁵⁸ Käytännössä kuitenkin tuomioistuimeen joutuvien asianosaisten on järkevää turvautua pätevän lainoppineen apuun, jotta asian ammattimainen hoito ja oikeusturva tulevat parhaiten taatuiksi. Nykyisessä alioikeusmenettelyssä ja hovioikeuksien pääkäsittelyissä prosessaaminen on aikaisempaa vaikeampaa, jolloin oikeudellisen avustajan merkitys onkin entisestään korostunut.⁵⁹

Asianosaisen käyttäessä oikeudellista apua asiansa ajamiseen voidaan oikeudellista apua tarjoavasta henkilöstä käyttää eri termejä. Oikeudenkäyntiasiamies tarkoittaa henkilöä, joka edustaa asianosaista oikeudenkäynnissä toimeksiannon perusteella. Oikeudenkäyntiasiamiestä säädetään oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 15 luvussa. Oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 1 §:n mukaisesti asianosainen, jota ei ole määrätty saapumaan henkilökohtaisesti tuomioistuimeen, saa oikeudenkäynnissä käyttää oikeudenkäyntiasiamiestä. Oikeudenkäyntiavustajalla puolestaan tarkoitetaan henkilökohtaisesti tuomioistuimeen saapuvan asianosaisen oikeudellista avustajaa.⁶⁰ OK 15:1:n mukaisesti henkilökohtaisesti tuomioistuimeen saapuneella asianosaisella saa olla oikeudenkäyntiavustaja. Näin ollen oikeudellinen avustaja voi toimia oikeudenkäynnissä joko päämiehensä puolesta tämän valtuuttamana asiamiehenä tai päämiehensä rinnalla tämän avustajana. Riita-asioiden asianosaiset sekä rikosasioiden syytetty ja asianomistaja ovat aina oikeutettuja käyttämään oikeudenkäyntiavustajaa.⁶¹

⁵⁴ Eskuri ym. 2007, 27-29.

⁵⁵ Lasola & Rissanen 2013, 40.

⁵⁶ Linna 2012, 31.

⁵⁷ Ainoat poikkeustapaukset ovat tuomiovirhekantelu sekä tuomion purku korkeimmassa oikeudessa, joissa Oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 1 § määrää hakijan käyttämään oikeudenkäyntiasiamiestä tai avustajaa, paitsi jos hakija on viranomainen.

⁵⁸ Jokela 2012, 72.

⁵⁹ Jokela 2012, 74.

⁶⁰ Linna 2012, 30.

⁶¹ Jokela 2012, 72.

Vuonna 2013 voimaan tulleen lain luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista (715/2011) myötä kelpoisuusehdot edellä mainittuihin tehtäviin oikeudenkäynneissä tiukentuvat aiemmas-
ta.⁶² Nykyisen pääsäännön mukaan oikeudenkäyntiasiamiehenä ja -avustajana saa toimia asi-
anajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja. Asianajajalla tar-
koitetaan lakimestä, joka on hyväksytty Suomen Asianajajaliiton jäseneksi ja täyttää siten
asianajajan nimikkeelle asetetut kelpoisuusedellytykset. Julkinen oikeusavustaja on valtion
oikeusaputoimistossa työskentelevän lakimiehen virkanimike. Luvan saanut oikeudenkäyn-
tiavustaja puolestaan on lakimies, joka on saanut luvan oikeudenkäyntiavustajalautakunnalta
toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana.⁶³

Edellä kuvattuun pääsääntöön oikeudenkäynnissä toimimisen edellytyksistä ovat poikkeuksina
asemansa puolesta ns. ”talojuristit” eli työ- tai virkasuhteessa päämieheensä olevat tehtä-
vään kykenevät henkilöt sekä viranomaiset lakisääteisiä tehtäviä hoitaessaan. Toinen poikkeus
liittyy asian laatuun, sillä tietyissä yksinkertaisissa asioissa, kuten esimerkiksi riidattomassa
hakemusasiassa muukin kuin edellä mainittu lakimies kelpaa oikeudenkäyntiasiamieheksi tai
-avustajaksi.⁶⁴

Yksityisten asianajopalveluiden tarjonnalle on Suomessa tyypillistä se, että palveluita tarjoa-
vat pääsääntöisesti pienet, enintään kahden hengen toimistot. Vuonna 2006 yli kaksi kolmas-
osaa eli selvä enemmistö kaikista toimistoista oli enintään kahden lakimiehen toimistoja. Yli
viiden lakimiehen toimistoja oli vain alle 10 prosenttia kaikista toimistoista. Laskettaessa yh-
teen oikeudellisia asiantuntijapalveluita tarjoavista henkilöistä asianajajat, asianajotoimis-
toissa työskentelevät avustavat lakimiehet sekä muut yksityisiä oikeudellisia palveluita tar-
joavat lakimiehet, saadaan yksityisiä oikeudellisia palveluita päätoimisesti tarjoavien laki-
miesten määräksi Suomessa noin 2 900 henkilöä. Karkean arvion mukaan noin viidesosa kaikis-
ta työelämässä olevista lakimiehistä tarjoaa pääasiallisena toimeentulonaan yksityisiä asian-
ajopalveluita.⁶⁵ Suurimman yksittäisen ryhmän muodostavat asianajajat, joita on noin 2 100.⁶⁶

3.3.3 Oikeusturvavakuutuksen edellytys käytettävästä asiamiehestä

Oikeusturvavakuutuksen oikeustieteelliseen luonteeseen kuuluu, että se lainopillinen apu,
joka vakuutetulle oikeusturvaedun myötä annetaan, on pätevää hänen oikeudellisten etujensa
valvomiseen. Tästä johtuen oikeusturvaetu on koko oikeusturvavakuutuksen historian voito
myöntää vain silloin, kun vakuutetun asiaa hoitaa oikeustieteellisen loppututkimuksen suoritta-

---

⁶² Lakia luvansaaneista oikeudenkäyntiavustajista käsitellään jäljempänä.

⁶³ Linna 2012, 32.

⁶⁴ Linna 2012, 32.

⁶⁵ Viitanen 2011, 74-75.

⁶⁶ Suomen Asianajajaliitto 2016.

nut henkilö.⁶⁷ Vakuutuksen lähtökohdan ollessa oikeudellisen avun käyttämisestä aiheutuvien kustannusten korvaaminen, kustannusten rajoittamiseksi onkin sekä vakuutettujen että vakuutusyhtiöiden etujen mukaista, että vakuutetun asiaa oikeudenkäynnissä hoitavalla henkilöllä on riittävä pätevyys asian hoitamiseen.⁶⁸

Edellä mainittu asiaa hoitavan asiamiehen pätevyysvaatimus on keskeinen osa oikeusturvavakuutusehtoja. Käytännössä vakuutusyhtiöt määrittävät vakuutusehdoissaan, että vakuutetun on käytettävä asiamiehenään asianajajaa tai muuta lakimiestä. Muilta kuin asianajajilta ja julkisilta oikeusavustajilta saatetaan vakuutusehdoissa vaatia lain edellyttämä lupa oikeudenkäyntiasiamiehenä ja -avustajana toimimiseen. Vakuutusehdoissa määritellään myös tyhjentävästi, että jos vakuutettu käyttää asiamiehenään muuta kuin oikeustieteen kandidaatin tai vastaavan ulkomaisen tutkinnon suorittanutta asiamiestä tai ei käytä asiamiestä lainkaan, vakuutuksesta ei suoriteta korvausta.⁶⁹

Selvä enemmistö oikeusturvavakuutusta käyttävien asiakkaiden avustajista on asianajajia – Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksessa saatujen tietojen mukaan noin kolme neljänestä avustajista on ollut asianajajia ja noin viidennes muita lakimiehiä. Lopuissa tapauksissa avustajana on ollut oikeustieteellisen koulutuksen saanut henkilö, mutta asian hoidosta maksettu palkkio on suoritettu yksityishenkilön verokortilla.⁷⁰

3.4 Oikeusturvavakuutuksen sisältö

Suomessa oikeusturvavakuutuksen korvauspiiriä tai korvattavia kustannuksia ei säädetä lainsäädännöllä.⁷¹ Näin ollen vakuutusten korvauspiiri ja kattavuus määrittyvät vakuutussovimusten ja niihin sovellettavien vakuutusehtojen kautta. Yksityishenkilön oikeusturvavakuutuksen kokonaisuus muodostuu yleisistä sopimusehdoista, yhtiökohtaisista oikeusturvavakuutusehdoista ja henkilön vakuutuskirjaan merkityn sopimuksen sisällöstä.⁷² Oikeusturvavakuutuksen ollessa vapaaehtoinen vakuutus, eri vakuutusyhtiöiden tarjoamat oikeusturvavakuutukset voivat olla keskenään hyvinkin erilaisia. Käytännössä oikeusturvavakuutusehdot ovat kuitenkin olleet sisällöltään jokseenkin samansuuntaisia sen johdosta, että vakuutusyhtiöt ovat tehneet yhdessä ns. ehtoyhteistyötä oikeusturvavakuutusehtojen laadinnassa.⁷³

Vahinkovakuutusyhtiöt ovat tehneet ehtoyhteistyötä lähes kaikkien vakuutuslajien osalta vuoteen 1991 saakka, jolloin yleisestä ehtoyhteistyöstä luovuttiin kilpailua rajoittavana tekijänä.

⁶⁷ Eskuri ym. 2007, 82.

⁶⁸ Eskuri ym. 2007, 19.

⁶⁹ Esim. LähiTapiola Keskinäinen Vakuutusyhtiö 2016.

⁷⁰ Lasola & Rissanen 2013, 39.

⁷¹ Lakia oikeusturvavakuutuksen sopimusehdoista (1063/1993) käsitellään jäljempänä.

⁷² Lasola & Rissanen 2013, 6-7.

⁷³ HE 82/2001 vp, 18; Eskuri ym. 2007, 15.

Oikeusturvavakuutuksen osalta ehtoyhteistyötä on kuitenkin jatkettu ainoana vakuutuslajina tämän jälkeenkin vuoteen 2006 saakka, sillä ehtoyhteistyö katsottiin EY:n vakuutuslajia koskevien kilpailusäännösten perusteella tietyin edellytyksin sallituksi (ryhmäpoikkeusasetus) ja tarpeelliseksi.⁷⁴

Yhteistyön tuloksena on laadittu ns. oikeusturvavakuutuksen malliehdot, joihin on vuosien kuluessa tehty lukuisia muutoksia ja joita on viimeksi muutettu 28.8.2006. Oikeusturvavakuutuksen malliehtojen laatimisen taustalla olivat mm. vakuutusehtojen tulkinnessa havaitut epäkohdat sekä kasvanut korvausmeno. Yhteistyön vähentyminen on kuitenkin tarkoittanut eri yhtiöiden vakuutusehtojen eriytymistä toisistaan ja tämä kehitys on koskenut viime vuosina myös oikeusturvavakuutusta.⁷⁵

Oikeusturvavakuutuksen malliehdot eivät sido vakuutusyhtiöitä eivätkä vakuutusyhtiöt ole ottaneet niitä sellaisenaan käyttöön, mutta malliehtojen käsitteiden ja rakenteen avulla vakuutusyhtiöt ovat laatineet omia oikeusturvavakuutusehtojaan. Malliehtojen pääpiirteet onkin otettu käyttöön useimmissa suomalaisissa vakuutusyhtiöissä ja ne toimivat eräänlaisena standardina, joihin eri yhtiöiden ehtoja voidaan verrata ja joita voidaan käyttää apuna myös vakuutusehtojen tulkinnessa.⁷⁶ Malliehdot helpottavat myös oikeusturvavakuutuksen kiinteiden sidosryhmien, kuten asianajajien, lakimiesten ja oikeusaputoimistojen työtä.⁷⁷

3.4.1 Korvattavat vakuutustapahtumat

Vakuutustapahtuma on vakuutussopimuslainsäädännön ja vakuutusehtojen mukaan yleensä tapahtuma, joka on vakuutussopimuksen ja vakuutusehtojen mukaan tarkoitettu korvattavaksi vakuutuksen perusteella. Vakuutustapahtuman määritelmä onkin vakuutusehtojen keskeinen elementti, koska sillä rajataan millaiset tapahtumat kuuluvat vakuutuksen korvauspiiriin ja millaiset eivät. Monissa muissa vakuutuslajeissa vakuutustapahtuma voidaan määritellä konkreettiseksi tapahtumaksi, kuten esimerkiksi tulipalon syttyminen tai auton törmääminen. Oikeusturvavakuutuksen erilaisen luonteen johdosta vakuutuksesta korvattavan vakuutustapahtuman määrittely on kuitenkin keskimääräistä hankalampaa. Esimerkiksi riita-asioiden kohdalla on pystyttävä määrittelemään, mitä riidalla tarkoitetaan.⁷⁸

Oikeusturvavakuutuksesta korvattava vakuutustapahtuma on riidan syntyminen. Riita katsotaan syntyneeksi, kun perusteeltaan ja määrältään yksilöity vaatimus on kiistetty. On oleellista käsittää, että oikeusturvavakuutuksen käyttäminen edellyttää riitautettua vaatimusta, jo-

⁷⁴ Jyrinjärvi ym. 2006, 707; Eskuri ym. 2007, 15.

⁷⁵ Eskuri ym. 2007, 15.

⁷⁶ Eskuri ym. 2007, 15.

⁷⁷ Jyrinjärvi ym. 2006, 688.

⁷⁸ Eskuri ym. 2007, 36.

ten ilman riidan syntymistä vakuutuksesta korvattavaa vakuutustapahtumaa ei ole syntynyt. Näin ollen oikeusturvavakuutusta ei voi käyttää esimerkiksi riidan vastapuolen ollessa passiivinen⁷⁹ tai riidattomien saatavien perinnässä, mikäli maksamattomuus johtuu pelkästään velallisen maksukyvyttömyydestä.⁸⁰

Oikeusturvavakuutuksesta korvattavaan vakuutustapahtumaan liittyy oikeudenkäynnin laatua koskeva vaatimus. Vakuutuksesta korvattavan asian tulee olla riita-, rikos- tai hakemusasia. Tyypillisiä riita-asioita ovat yksityisoikeudelliset velkomisasiat, vahingonkorvausvaatimukset, perhe- ja perintöoikeudelliset riidat, sekä asunto- ja kiinteistökauppaan liittyvät riidat. Riitaasioiden kirjo on kuitenkin hyvin laaja.⁸¹ Rikosasiana korvattavaksi voi tulla tapaus, jossa vakuutettu esittää rikosasian asianomistajana yksityisoikeudellisia vaatimuksia vastaajaa kohtaan (muuta kuin oikeudenkäyntikuluja). Kyseessä voi olla esimerkiksi korvausvaatimus varastetusta omaisuudesta tai pahoinpitelystä saaduista vammoista aiheutuneista sairaanhoitokuluista.⁸² Rikosasiat ovatkin yksi tyypillisimmistä asiaryhmistä korvattavien oikeusturvavahinkojen joukossa.⁸³ Hakemusasiassa voi olla kyse esimerkiksi perheoikeudellisesta hakemusasiasta eli lasten huolto- tai elatushakemuksesta, joka voi muuttua riitaisaksi.⁸⁴

Lisäksi oikeusturvavakuutukseen liittyy myös edellytys oikeudenkäynnin tuomioistuimesta. Oikeusturvavakuutusta voi käyttää asioissa, jotka voidaan saattaa välittömästi yleisen alioikeuden eli käräjäoikeuden käsiteltäviksi vakuutuksen voimassaoloalueella. Käräjäoikeuden käsiteltäväksi voidaan saattaa kaikki ne riita-, rikos- ja hakemusasiat, joita ei ole erikseen säädetty jonkin toisen tuomioistuimen toimivaltaan. Vakuutusehdoissa ei kuitenkaan edellytetä, että asia on välttämättä käsiteltävä käräjäoikeudessa saakka, sillä usein riita-asia saataan sopia jo ennen varsinaiseen oikeudenkäyntiin joutumista, mutta asian tulee olla sen laatuinen, että se voitaisiin saattaa käräjäoikeuden käsiteltäväksi. Käräjäoikeuteen saatettavuuteen liittyy oleellisesti edellä esitetty vakuutustapahtuman määritelmä eli vaatimus siitä, että asia on riitainen.⁸⁵

3.4.2 Korvattavat kustannukset

Oikeusturvavakuutuksen tarkoitus on korvata vakuutetulle aiheutuvia asianajo- ja oikeudenkäyntikustannuksia. Kun oikeusturvavakuutuksen ehdot osoittavat asian kuuluvan vakuutuksen korvauspiiriin, vakuutus korvaa vakuutusehtojen määrittelemällä tavalla asian hoitamisesta aiheutuvia kustannuksia. Vakiintuneessa kielenkäytössä puhutaan, että vakuutusyhtiö myön-

⁷⁹ VKL 701/02, 2003. Oikeusturvavakuutus. Vaatimuksen riitauttaminen.

⁸⁰ Eskuri ym. 2007, 37; Hoppu & Hemmo 2006, 328.

⁸¹ Ks. esim. Eskuri ym. 2007, 21; Lasola & Rissanen 2013, 39.

⁸² Eskuri ym. 2007, 22 ja 99.

⁸³ Lasola & Rissanen 2013, 16.

⁸⁴ Eskuri ym. 2007, 23.

⁸⁵ Eskuri ym. 2007, 33-34.

tää vakuutetulle tällöin oikeusturvaedun.⁸⁶ Vakuutusehdoissa määritellään, että vakuutuksesta korvattavat asianajo- ja oikeudenkäyntikulut määrätään oikeudenkäymiskaaren ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain oikeudenkäyntikuluja koskevien oikeusohjeiden mukaisesti. Käytännössä vakuutuksesta korvataan vain asian hoidosta aiheutuneita kohtuullisia ja välttämättömiä kustannuksia.⁸⁷ Vakuutusyhtiö ottaa kohtuullisuutta määrättäessä huomioon riidanalaisen etuuden arvon, asian vaikeuden ja laajuuden sekä suoritettun työn määrän.⁸⁸

Asianajokulut ovat niitä kustannuksia, joita oikeudellista toimeksiantoa hoitava vakuutetun asiamies laskuttaa asiakkaaltaan kyseisen toimeksiannon hoitamisesta.⁸⁹ Merkittävin osa kustannuksia muodostuu asianajopalkkioista eli oikeudenkäyntiavustajalle maksettavasta palkkiosta asian hoitamisesta sekä kulukorvauksista. Käytännössä oikeudenkäynnin kustannuksista yli 90 prosenttia muodostuu asianajopalkkioista.⁹⁰

Oikeudenkäyntikulut puolestaan ovat kustannuksia, joita oikeudenkäynnin asianosaiselle aiheutuu oikeudenkäyntiin osallistumisesta, kuten esimerkiksi tuomioistuimen viranomaismaksuna maksettava oikeudenkäyntimaksu. Suomessa viranomaismaksut ovat suhteellisen pieniä. Myös todistelukustannukset eli todistajanpalkkiot ja oikeudenkäynnissä kuultujen asiantuntijoiden palkkiot ovat oikeudenkäyntikuluja.⁹¹

Kolmannen ryhmän oikeudenkäyntikuluja muodostavat ne kulut, joita hävinnyt oikeudenkäynnin osapuoli veloitetaan maksamaan voittaneelle osapuolelle. Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 §:n mukaisesti asianosainen, joka häviää asian, on velvollinen korvaamaan kaikki vastapuolen kohtuulliset oikeudenkäyntikulut, mikäli muussa lainsäädännössä ei ole säädetty tästä poikkeusta. Pääsääntöisesti oikeusturvavakuutukset eivät kuitenkaan korvaa vakuutetun maksettavaksi tuomittuja tai sovittuja vastapuolen oikeudenkäyntikuluja, sillä vastapuolelle maksettavaksi tuomitut kulut poistettiin monista oikeusturvavakuutuksista 1.7.1995 tapahtuneiden malliehtojen uudistuksen myötä. Jotkut vakuutusyhtiöt tarjoavat kuitenkin laajennettua oikeusturvavakuutusta, joka korvaa myös vastapuolen kuluja perusvakuutuksesta poiketen.⁹²

Oikeusturvavakuutuksen enimmäiskorvausmäärä on pääsääntöisesti yksityisasiakkaan vakuutuksessa 8 500 euroa. Tätä määrää voi joissakin vakuutusyhtiöissä korottaa lisämaksusta 17 000 euroon saakka. Vakuutuksen omavastuu vaihtelee ollen joko 15 tai 20 % tai vähintään

---

⁸⁶ Eskuri ym. 2007, 18.

⁸⁷ Lasola & Rissanen 2013, 8.

⁸⁸ Esim. LähiTapiola Keskinäinen Vakuutusyhtiö 2016, 34.

⁸⁹ Eskuri ym. 2007, 18.

⁹⁰ Viitanen 2011, 51 ja 60.

⁹¹ Eskuri ym. 2007, 19.

⁹² Eskuri ym. 2007, 19; Lasola & Rissanen 2013, 8 ja 13.

170-300 euroa.⁹³ Oikeusturvavakuutuksen enimmäiskorvausmäärä on pysynyt pitkään samalla tasolla, vaikka oikeudenkäyntikulut ovat kasvaneet. Pidemmälle etenevissä riita-asioissa, joissa tarvitaan asiantuntijalausuntoja ja muita selvityksiä, korvauskattoa pidetään liian matalana. Onkin todettu, että oikeusturvavakuutuksella on aiemmin saanut parempaa turvaa kuin nykyisin, mikäli asiaa tarkastellaan tehdyn lainopillisen työn määrässä.⁹⁴

3.4.3 Vakuutustapahtumiin liittyvät rajoitukset

Oikeusturvavakuutuksen ulottuvuutta on vakuutusehdoissa säännönmukaisesti rajoitettu sulkemalla määrätty asiat vakuutuksen ulkopuolelle.⁹⁵ Vakuutusehdoilla rajoitetaan vakuutuksen piiriin kuuluvia tapahtumia, mutta myös korvattavista tapauksista maksettavia korvauksia.

Yleisesti ottaen vakuutusehtojen rajaamisen lähtökohtana on taloudellinen näkökulma, sillä vakuutusmaksuihin vaikuttavat vakuutuksista maksetut korvaukset, ja jotta vakuutusmaksut pysyisivät kohtuullisina, vakuutusten korvauspiiriä rajoitetaan. Lisäksi oikeusturvavakuutuksen kohdalla vertailtaessa 1990-luvun ja 2010-luvun vakuutusehtoja, vakuutusehtojen tiukentumisen taustalla on ollut pyrkimys karsia vakuutusyhtiöille aiheutuvien kustannusten ohella myös valtiolle oikeudenkäynneistä aiheutuvia kustannuksia. Vakuutusyhtiöiden korvausmenon karsiminen tarkoittaa samalla, että oikeusturvavakuutusten vakuutusmaksut säilyvät kohtuullisina ja oikeusturvavakuutuksen ydinalue entistä useamman käytettävissä olevana oikeusturvan taloudellisena takeena.⁹⁶ Oikeusturvavakuutuksen jo aiemmin käsitellyissä malliehdoissa rajoitusluettelon eräänlaisena johtoajatuksena on selventää niitä rajoituksia, joka ovat aiheuttaneet aiemmin tulkintavaikeuksia ja toisaalta ulottaa rajoitukset vastaamaan myös lainsäädännössä tapahtuneita muutoksia. Yhtiö- ja yksilökohtaiset vakuutus sopimukset määrittävät lopulta ne asiat, jotka rajautuvat oikeusturvavakuutuksen ulkopuolelle.⁹⁷

Koska oikeusturvavakuutus korvaa käräjäoikeuteen saatettavissa olevia asioita, vakuutuksesta ei pääsääntöisesti korvata kuluja asioissa, jotka käsitellään hallinnollisissa viranomaisissa tai erikoistuomioistuimissa kuten hallinto-oikeudessa, vakuutus oikeudessa, työtuomioistuimissa, markkinaoikeudessa tai Euroopan ihmisoikeustuomioistuimissa.⁹⁸

Tyypillisimmin kotivakuutukseen liitetty oikeusturvavakuutus ei ulotu asioihin, jotka koskevat vakuutetun ansiotoimintaa tai muuta tulonhankkimistoimintaa. Vakuutus ei myöskään koske avioeroasioita. Perheoikeudellisten riitojen, kuten lapsen huoltoa ja elatusta koskevien riito-

---

⁹³ Lasola & Rissanen 2013, 12.

⁹⁴ Lasola & Rissanen 2013, 51-53.

⁹⁵ Hoppu & Hemmo 2006, 328.

⁹⁶ Lasola & Rissanen 2013, 18.

⁹⁷ Eskuri ym. 2007, 46; Lasola & Rissanen 2013, 6.

⁹⁸ Eskuri ym. 2007, 33-35.

jen sisältyminen vakuutuksen piiriin vaihtelee jonkin verran yhtiöittäin. Rikosasiassa oikeusturvavakuutus puolestaan ei kata puolustuskustannuksia asiassa, jossa vakuutettu on vastajana syyttäjän ajaessa syytettä.⁹⁹

Lisäksi vakuutuksessa on rajoitettu korvattavia kustannuksia. Keskeisiä, vakuutuksen ulkopuolelle jääviä kustannuksia ovat pääsääntöisesti tuomion tai päätöksen täytäntöönpanosta aiheutuvat kustannukset sekä rikosasiassa rikosilmoituksen tekemisestä tai esitutkinnasta aiheutuvat kustannukset. Vakuutuksesta ei myöskään korvata vakuutetun omaa ajanhukkaa, työtä, ansionmenetystä tai matkoja.¹⁰⁰

4 Vakuutusyhtiötä koskeva lainsäädäntö

4.1 Vakuutusyhtiölaki

Vakuutusyhtiöiden toimintaa Suomessa säädetään vakuutusyhtiölailla (521/2008). Vakuutusyhtiölaissa säädetään muun muassa vakuutusyhtiöiden yleisistä periaatteista, perustamisesta, hallinnosta ja tilinpäätöksestä sekä valvonnasta. Vakuutusyhtiölain uudistuksessa vuonna 2008 vakuutusyhtiölakia ehdotettiin muutettavaksi osakeyhtiölain mukaiseksi siten, että myös keskinäisiin vakuutusyhtiöihin sovellettaisiin mahdollisimman pitkälle osakeyhtiölain säännöksiä.¹⁰¹ Vakuutusyhtiölain uudistuksen keskeisenä tavoitteena onkin ollut, että vakuutusyhtiölainsäädäntö seuraisi yleistä osakeyhtiölainsäädännön kehitystä, kuitenkin vakuutustoiminnan erityisluonteesta johtuva osakeyhtiölaista poikkeava sääntely huomioiden.¹⁰²

Vakuutusyhtiölaissa säädetään tiukoin rajoituksin vakuutusyhtiön mahdollisuuksista laajentaa liiketoimintaansa. Nämä lainkohdat on nostettu tässä työssä tutkimusongelman näkökulmasta tarkasteluun. Vakuutusyhtiölaissa on vakuutusyhtiöille säädetty muun toiminnan harjoittamis-kielto. Vakuutusyhtiölain 1 luvun 14 §:n mukaisesti vakuutusyhtiö ei saa harjoittaa muuta toimintaa kuin vakuutustoimintaa ja vakuutusyhtiölain 2 luvun 16 §:ssä määriteltyä vakuutustoimintaan liittyvää toimintaa (liitännäistoiminta). Vakuutusyhtiölaissa liitännäistoiminnalla tarkoitetaan toimintaa, jota vakuutusyhtiö saa pääasiallisen toimintansa ohella harjoittaa.

Vakuutusyhtiölaissa on viittauksia Finanssivalvontaan, joka on vakuutusvalvontaviranomainen Suomessa. Finanssivalvonta valvoo vakuutusyhtiöiden toimintaa ja sen toiminta perustuu lakiin Finanssivalvonnasta (878/2008). Sen lain 3 §:ssä säädettyinä tehtävinä on muun muassa valvoa, että finanssimarkkinoilla toimivat noudattavat niihin sovellettavia säännöksiä. Laissa

---

⁹⁹ Esim. Hoppu & Hemmo 2006, 329; Eskuri ym. 2007, 46-66.

¹⁰⁰ Lasola & Rissanen 2013, 8.

¹⁰¹ HE 13/2008 vp, 1.

¹⁰² Sosiaali- ja terveysministeriö 2006.

määriteltynä tavoitteena on turvata vakuutettujen etuja sekä yleistä luottamusta finanssi-markkinoiden toimintaan.

4.1.1 Muun toiminnan harjoittamiskielto

Muun toiminnan harjoittamiskiellon lähtökohta on tuotu esille hallituksen esityksessä Eduskunnalle uudeksi vakuutusyhtiölaiksi. Säännöksen mukaan vakuutusyhtiö ei saa harjoittaa muuta toimintaa kuin vakuutustoimintaa ja siihen liittyvää liitännäistoimintaa. Esityksessä kieltoa luonnehditaan vanhaksi ja vakiintuneeksi periaatteeksi vakuutustoimialalla, sillä periaate on sisällytetty jo vuoden 1952 vakuutusyhtiölakiin ja se oli myös voimassaolevassa lainsäädännössä. Kieltoa on pidetty perusteltuna vakuutettujen etujen turvaamisen näkökulmasta, sillä vakuutusyhtiön ei katsota voivan vakuutuksenottajilta keräämien varojen turvin ryhtyä harjoittamaan mitä toimintaa tahansa. Muutoin vakuutusyhtiö voisi keräämiensä varojen turvin ryhtyä rajoituksitta harjoittamaan mitä toimintaa tahansa ja laajentaa toimintaansa alueille, joilla toimiminen olisi riskialtista vakuutettujen etujen turvaamisen kannalta. Myös EU:n direktiivit edellyttävät, että vakuutusyritykset rajoittavat liiketoimintansa vakuutusliikeseen ja siitä välittömästi johtuvaan liiketoimintaan.¹⁰³

4.1.2 Liitännäistoiminnan harjoittaminen

Vakuutusyhtiölain 2 luvun 16 §:ssä on säädetty liitännäistoiminnan harjoittamisesta. Lainkohdassa säädetään tilanteista, joissa vakuutusyhtiö saa pääasiallisen toimintansa ohella toimia muutakin kuin vakuutustoimintaa harjoittavan yrityksen edustajana ja markkinoida ja myydä tällaisen yrityksen lukuun sen tarjoamia palveluja ja tuotteita. Kyseisen lainkohdan mukaan yrityksen tarjoamat palvelut tai tuotteet tulee liittyä niihin vakuutus tuotteisiin, joita vakuutusyhtiö myy omaan lukuunsa tai toisen vakuutusyrityksen edustajana. Lisäksi liitännäistoiminnan on oltava vakuutustoiminnan luonteeseen sopivaa, eikä se saa olla vakuutustoimintaan nähden olennaisessa asemassa. Vakuutusyhtiölaissa säädetään, että liitännäistoiminta ei myöskään saa vaarantaa yhtiön vakavaraisuutta eikä vakuutettuja etuja. Liitännäistoiminnan aloittaessaan vakuutusyhtiön on laadittava lain mukaan toimintasuunnitelma, joka on liitettävä yhtiöjärjestykseen tai sen muutoksen vahvistamista koskevaan hakemukseen.

Kun vakuutusyhtiö hakee Finanssivalvonnalta Vakuutusyhtiölain 2 luvun 16 §:n mukaisen liitännäistoiminnan edellyttämää yhtiöjärjestyksen muutoksen vahvistamista, hakemukseen liitetään toimintasuunnitelma, josta pitää ilmetä muun muassa ne yritykset, joiden edustajana vakuutusyhtiö aikoo toimia tai joiden palveluja ja tuotteita se aikoo yrityksen lukuun markkinoida ja myydä sekä ne yritykset, jotka voivat käyttää vakuutusyhtiön organisaatiota ja jakelukanavia omien tuotteidensa ja palvelujensa markkinoinnissa. Toimintasuunnitelmassa pitää

---

¹⁰³ HE 13/2008 vp, 38-39.

myös tuoda ilmi liitännäistoimintaan kuuluvat tuotteet ja palvelut sekä liitännäistoiminnan laajuus itsenäisenä toimintana ja suhteessa vakuutustoimintaan. Lisäksi tulee olla arvio liitännäistoiminnan aloittamisen edellyttämistä kustannuksista, niiden rahoittamiseen käytettävistä varoista sekä arvio liitännäistoiminnasta saatavista tuotoista. Myös itse toiminnan organisointi ja toiminnan edellyttämä henkilöstön koulutustarve tulee käydä ilmi toimintasuunnitelmasta.¹⁰⁴

Liitännäistoiminnan harjoittamisesta on vakuutusyhtiölain muutosta koskevan hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa nostettu esimerkeiksi liitännäistoiminnasta tyypillisiä tapauksia sellaisista vakuutusyhtiöistä, jotka kuuluvat rahoitus- ja vakuutusryhmittymään ja myyvät ryhmittymään kuuluvien luotto- ja rahoituslaitosten palveluja asiakkailleen. Liitännäistoimintaan liittyviä yrityksiä voisivat tällöin olla muun muassa julkisen valvonnan alainen luottolaitos, sijoituspalveluyritys, rahastoyhtiö, yhteissijoitusyritys tai muu rahoituslaitos.¹⁰⁵

Korvauskumppanuuden näkökulmasta tarkasteltuna kumppanuusyhteistyön toteuttamisen tarkka määrittely nousee avainasemaan pohdittaessa kumppanuuden lukeutumista lain tarkoittamaksi liitännäistoiminnaksi. Vertailukohtia voitaneen hakea myös aiemmasta käytännöstä selvittäen, onko vakuutusyhtiössä muiden vakuutuslajien osalta jo toteutettava kumppanuusyhteistyö korvaustyössä tulkittu liitännäistoiminnaksi ja tätä myöden mallinnettu yhtiöjärjestykseen viedyksi toimintasuunnitelmaksi. Tämän jälkeen tulisi arvioida, onko tietyn palveluntarjoajan palveluiden suosittelu muun yrityksen palveluiden markkinoimista ja myymistä. Joka tapauksessa tässä tarkasteltavan kumppanuusyhteistyön liittyminen vakuutusyhtiön omaan vakuutustuotteeseen, tässä kohtaa oikeusturvavakuutukseen, lienee yksiselitteisen selkeä.

Korvauskumppanuus liittyy tiiviisti vakuutusyhtiön korvaustoimintaan. Korvaustoiminta eli vakuutustapahtumien käsittely ja korvausten maksaminen on puolestaan osa vakuutusyhtiön harjoittamaa vakuutustoimintaa. Vakuutusyhtiölain säädösten muun liiketoiminnan harjoittamiskiellostä ja liitännäistoiminnan harjoittamisesta voitaneenkin tulkita tarkoittavan vakuutusyhtiön ydinliiketoiminnasta kokonaan erillisiä ja ulkopuolisia liiketoimia. Esimerkiksi, jos vakuutusyhtiö alkaisi tarjota itse oikeudellisia asiantuntijapalveluita asiakkailleen. Korvaustoiminnassa toteutettava mahdollinen yhteistyö ei kuitenkaan liene tällaista liitännäistoimintaa. Samankaltaiseen johtopäätökseen voidaan tulla myös tarkasteltaessa Finanssivalvonnan edellyttämän toimintasuunnitelman laajuutta liitännäistoiminnan harjoittamisesta muun muassa siitä näkökulmasta, että toimintasuunnitelmassa edellytetään liitännäistoiminnan kuvaamista *suhteessa vakuutustoimintaan*. Kuten edellä mainittu, korvauskumppanuus voita-

---

¹⁰⁴ Finanssivalvonta 2015, 15-16.

¹⁰⁵ HE 13/2008 vp, 39.

neen kuitenkin tulkita sisältyvän jo korvaustoimintaan ja siten kokonaisuutena käsitettävään vakuutustoimintaan itsessään.

4.2 Vakuutusopimuslaki

Vakuutusopimuslakia (543/1994) sovelletaan lain 1 §:n mukaan muuhun vakuutukseen kuin lakisääteiseen vakuutukseen. Lakisääteisellä vakuutuksella tarkoitetaan vakuutusta, jonka ottaminen perustuu laissa säädettyyn velvollisuuteen.¹⁰⁶ Oikeusturvavakuutus ei ole lakisääteinen vakuutus, sillä vaikka oikeusturvavakuutuksen sopimusehdoista on säädetty erillinen laki, erillisessä laissa säädetään kuitenkin vain oikeusturvavakuutuksella vakuutetun minimiturva, mutta ei vakuuttamisvelvollisuutta.¹⁰⁷ Vakuutusopimuslakia sovelletaan siis muihin kuin lakisääteisiin vakuutuksiin eli muun muassa vapaaehtoiisiin henkilö- ja vahinkovakuutuksiin.

Vakuutusopimuslain 2 §:ssä määritetään vahinkovakuutus vakuutukseksi, joka otetaan esinevahingon, vahingonkorvausvelvollisuuden tai muun varallisuusvahingon aiheuttaman menetyksen korvaamiseksi. Muulla varallisuusvahingolla tarkoitetaan laissa esimerkiksi juuri oikeusturvavakuutuksesta korvattavia oikeudenkäyntikuluja.¹⁰⁸ Oikeusturvavakuutus on siten vakuutusopimuslain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettu vapaaehtoinen vakuutus, joka on otettu muun varallisuusvahingon aiheuttaman menetyksen korvaamiseksi.¹⁰⁹

Vakuutusopimuslaki sääntelee oikeusturvavakuutuksia Suomen lainsäädännössä, sillä oikeusturvavakuutukseen sovelletaan vakuutusopimuslain vahinkovakuutusta koskevia säännöksiä.¹¹⁰ Vakuutusopimuslaissa on säädetty muun muassa osapuolten tietojenantovelvollisuudesta ja menettelystä korvaustilanteessa, mutta on olennaista käsittää, ettei vakuutusopimuslaki määrittele oikeusturvavakuutuksen sisältöä sen tarkemmin.¹¹¹ Lain valmistelussa on kuitenkin vakuutusyhtiön tiedonantovelvollisuudesta huomioitu tarve kiinnittää huomiota vakuutusturvan olennaisiin rajoituksiin eli rajoituksiin siitä, mitä vakuutuksenottaja yleensä saattaa kyseiseltä vakuutukselta odottaa. Oikeusturvavakuutuksen olennaisena rajoituksena mainitaan ehto, jonka mukaan vakuutetun ansiotoimintaan liittyvät asiat jäävät korvauspiirin ulkopuolelle.¹¹² Tiedonantovelvollisuus perustuu siihen, että vakuutuksenottaja on vakuutuksenantajaan nähden heikommassa asemassa vakuutuksiin liittyviä kysymyksiä selvittäessään, kun taas vakuutuksenantaja on parhaiten selvillä eri vakuutuksista ja niiden ehdoista. Tiedon-

---

¹⁰⁶ HE 114/1993 vp, 21.

¹⁰⁷ Hoppu & Hemmo 2006, 16-21.

¹⁰⁸ HE 114/1993 vp, 22.

¹⁰⁹ Eskuri ym. 2007, 12.

¹¹⁰ HE 137/1993 vp, 3.

¹¹¹ Lasola & Rissanen 2013, 6, alav. 19.

¹¹² HE 114/1993 vp, 27.

antovelvollisuuden sisältöä ja antamistapaa ei kuitenkaan ole laissa yksityiskohtaisesti osoitettu.¹¹³

4.3 Laki oikeusturvavakuutuksen sopimusehdoista

Laki oikeusturvavakuutuksen sopimusehdoista (1063/1993) täydentää vakuutus sopimus lakia. Laki on säädetty sovellettavaksi oikeusturvavakuutukseen. Laki oikeusturvavakuutuksen sopimusehdoista ei kuitenkaan määrittele oikeusturvavakuutusten korvauspiiriä tai korvattavia kustannuksia, vaan vakuutuksen kattavuus ja korvauspiiri määrittyvät vakuutus sopimusten sisällön kautta.¹¹⁴

Hallituksen esityksessä Eduskunnalle laiksi oikeusturvavakuutuksen sopimusehdoista (HE 137/1993) lain keskeisin sisältö on vaikutus vakuutetun oikeuteen valita asiamies tai avustaja, mutta oikeusturvavakuutuksen sopimusehdoista sääntelevällä lailla on ollut myös oleellinen tarkoitus yhteen sovittaa Suomen lainsäädäntö Euroopan yhteisöjen oikeusturvavakuutusta koskevan direktiivin säännösten kanssa.¹¹⁵ EY:n neuvoston direktiivissä (87/344/ETY) eli niin sanotussa oikeusturvadirektiivissä säädetään oikeusturvavakuutusta koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta. Oikeusturvadirektiivin keskeinen tavoite on ollut välttää vakuutuksenantajan ja vakuutetun välisiä eturistiriitatilanteita. Ristiriitatilanteiden välttäminen on katsottu tärkeäksi muun muassa siksi, koska useissa EY:n jäsenvaltioissa vakuutuksenantajat ovat selvittäneet ennakolta vakuutetun voittomahdollisuuksia asioissa ja kielteisissä tapauksissa on voitu suositella jutusta luopumista tai sovinnon tekemistä. Suomessa vakuutuksenantajat eivät ole suorittaneet vastaavia ennakkotarkastuksia.¹¹⁶

Alun perin oikeusministeriössä valmisteltiin vakuutus sopimus lain yhteensovittamista oikeusturvadirektiivin säännösten kanssa, mutta koska oikeusturvadirektiivi edellytti useita uusia eri säännöksiä, joiden lisäys vakuutus yhtiö lakiin ei olisi sujunut luontevasti, säännökset ehdotettiin sijoitettavaksi erilliseen lakiin. Erillisen lain valmistelutyössä useissa lausunnoissa pidettiin tärkeänä, että lakiin kirjoitetaan vakiintuneen käytännön mukainen säännös, jonka mukaan vakuutettu voisi valita asiamiehekseen vain oikeustieteellisen loppututkinnon suorittaneen henkilön.¹¹⁷ Voimaantullessaan laki ei aiheuttanut muutoksia Suomen vakuutus käytäntöön, sillä direktiivin periaatteet olivat jo ennen lain säätämistä monilta osin voimassa vakuutus yhtiöiden vakiintuneessa käytännössä.¹¹⁸

---

¹¹³ Hoppu & Hemmo 2006, 37.

¹¹⁴ Lasola & Rissanen 2013, 6.

¹¹⁵ HE 137/1993 vp, 4.

¹¹⁶ HE 137/1993 vp, 3-4.

¹¹⁷ HE 137/1993 vp, 5.

¹¹⁸ Jyrinjärvi ym. 2006, 689; Hoppu & Hemmo 2006, 326.

Laissa oikeusturvavakuutuksen sopimusehdoista on vain viisi pykälää ja sen tärkein säännös koskee vakuutetun oikeutta valita asiamies.¹¹⁹ Kyseisen lain 3 §:ssä säädetään, että vakuutetulla on vakuutustapahtuman satuttua oikeus antaa toimeksianto valitsemalleen asianajajalle tai muulle lakimiehelle. Kyseistä oikeutta rajoittava sopimusehto on mitätön eli vakuutetulle kuuluvaa oikeutta ei voida rajoittaa sopimuksella. Vakuutusehdoissa on mainittava vakuutetulle kyseisen momentin mukaan kuuluvasta oikeudesta.

Tarkasteltaessa lain oikeusturvavakuutuksen sopimusehdoista vaikutusta mahdolliseen korvauskumppanuuteen, ehdottomaksi lähtökohdaksi on otettava lain tarkoittama vakuutetun valinnanvapaus. Vakuutetulle on laissa säädetty nimenomainen oikeus asiamiehen valintaan eli valinnanvapaus, jota ei voida mitenkään rajoittaa. Asiamiehen suosittelua voitaneen pitää toissijaisena vaihtoehtona tilanteessa, jossa vakuutettu ei oikeudestaan huolimatta ole vielä tehnyt valintaansa asiamiehestä ja kysyy tilanteessaan vakuutusyhtiöstä apua. Tällöin vakuutusyhtiö voisi esimerkiksi esittää asiakkaalle listauksen vakuutusyhtiön kumppaneista, mutta tällaisessakin tilanteessa lopullinen asiamiehen valinta tulisi jättää vakuutetun tehtäväksi siten, että vakuutettu myös itse ymmärtää lopullisen valinnan olevan hänen oikeutensa myös vakuutusyhtiön tarjoamien vaihtoehtojen ulkopuolelta ja siten, ettei lopullinen valinta vaikuta asiassa korvattaviin kustannuksiin.

5 Oikeudellisten palveluiden tarjoajaa koskeva lainsäädäntö ja ohjeistus

5.1 Oikeudenkäyntiavustajatoiminnan taustaa

Ulkomailla asianajomonopolit ovat yleisiä, jolloin oikeudellisten palveluiden tarjoaminen on määritelty asianajajien yksinoikeudeksi. Tämä tarkoittaa, että asianosaisen halutessa käyttää oikeudenkäyntiasiamiestä, on hän velvollinen ottamaan asiamiehekseen asianajajajärjestöön kuuluvan asianajajan. Lisäksi ulkomailla varsin yleistä on asianajajapakko, mikä tarkoittaa, että ainoastaan asianajaja saa toimia tuomioistuimessa asianosaisen avustajana tai asiamiehenä. Tätä seikkaa vasten on hyvä peilata Suomessa vallitsevaa oikeudellisten palveluiden tarjoamisen suhteellista vapautta, sillä Suomessa ei ole asianajajapakkoa eikä myöskään asianajamonopolia.¹²⁰

Aiemmin Suomessa lakimieskunnan vähälukuisuuden vuoksi myös lakimieskoulutusta vailla olevat henkilöt, ns. asioitsijat ja lainkäyttöä lähellä olevat henkilöt kuten haastemiehet ja pankkien toimihenkilöt, ovat voineet esiintyä alioikeuksissa varsinkin hakemusasioissa. Esiintymiset kuitenkin harvenivat asianajopalveluiden laajennuttua ja lainsäädännön muututtua monimutkaisemmaksi. Valtaosa asianajoa ammatikseen harjoittavista henkilöistä oli päte-

---

¹¹⁹ Jyrinjärvi ym. 2006, 689.

¹²⁰ HE 318/2010 vp, 4; Eskuri ym. 2007, 81.

vyysvaatimukset täyttäviä asianajajia, mutta myös muita lakimiehiä (ja lakiasiaintoimistoja) toimi alalla runsaasti.¹²¹

Vuoden 2002 oikeusapu-uudistuksen yhteydessä Oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n säädöstä oikeudenkäyntiasiamiehestä muutettiin niin, että asiamiehenä tai avustajana yleisissä oikeusasiain tuomioistuimissa sai pääsääntöisesti toimia vain asianajaja tai muu oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut, rehellinen ja muutoin tehtävään sopiva ja kykenevä henkilö, joka ei ollut konkurssissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ollut rajoitettu. Tavoitteena oli ajanmukaistaa kelpoisuusvaatimuksia, sillä oikeusavustajan pätevyydelle asetettavien vaatimusten katsottiin kasvaneen lainsäädännön paisumisen ja kansainvälistymisen seurauksena niin, ettei oikeusavustaja olisi kyennyt ilman oikeudellista asiantuntemusta selviytymään tehtävästään asianmukaisesti.¹²²

5.2 Oikeudenkäymiskaari ja laki luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista

Oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 15 luvussa säädetään oikeudenkäyntiasiamiehestä. Luvun 1 §:ssä säädetään, että asianosainen saa käyttää oikeudenkäynnissä oikeudenkäyntiasiamiestä tai -avustajaa. Näin ollen asianosaiset riita-asioissa sekä asianomistaja ja syytetty rikosasiossa ovat aina oikeutetut käyttämään oikeudenkäyntiavustajaa.¹²³ Luvun 2 §:ssä säädetään, että oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana saa toimia asianajaja, julkinen oikeudenkäyntiavustaja tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa (715/2011) tarkoitettu luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja. Oikeudenkäymiskaaren edellä mainitut 15 luvun 2 §:n kelpoisuusehdot ovat luonteeltaan ehdottomia, mikä tarkoittaa, että tuomioistuimen tehtäväksi jää viran puolesta valvoa asiamiehen täyttävän laissa säädetty kelpoisuusehdot.¹²⁴

Laki luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista (715/2011) on tullut voimaan 1.1.2013. Lain tarkoituksena on ollut parantaa oikeudenkäynnissä esiintyvien lakimiesten tasoa ja valvontaa saattamalla kaikki oikeudenkäyntiavustajat samojen ammattieettisten velvollisuuksien sekä valvonnan piiriin. Tämä toteutui lupajärjestelmällä, joka perustettiin muille oikeudenkäyntiasiamiehille ja -avustajille kuin asianajajille ja julkisille oikeusavustajille. Toisin sanoen muut kuin asianajajat tai julkiset oikeusavustajat eli niin sanotut lakimiehet ovat tarvinneet vuoden 2014 alusta lukien avustamiseen luvan, jota haetaan oikeudenkäyntiavustajalautakunnalta. Luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja on velvollinen noudattamaan asiallisesti samansisältöisiä ammattieettisiä sääntöjä kuin asianajajat ja julkiset oikeusavustajat.¹²⁵

---

¹²¹ Jokela 2012, 74.

¹²² Jokela 2012, 74 ja HE 82/2001 vp, 128-129.

¹²³ Jokela 2012, 73.

¹²⁴ HE 318/2010 vp, 10.

¹²⁵ HE 318/2010 vp, 1.

Ennen lain voimaantuloa oikeudenkäyntiasiamiesten velvollisuuksissa ja valvonnassa oli selkeitä eroavaisuuksia. Vain asianajajat ja julkiset oikeusavustajat olivat olleet velvollisia noudattamaan ammattieettistä säännöstöä, hyvää asianajajatapaa, joka on asettanut lainsäädäntöä pidemmälle ulottuvia velvollisuuksia. Käytännössä samassa oikeudenkäynnissä on siten voinut aiemmin olla vastapuolilla asiamiehet, joiden velvollisuudet ovat olleet erilaiset. Toinen on ollut asianajajana velvollinen noudattamaan ammattieettistä säännöstöä, kun taas toista lakimestä nämä säännöt eivät ole koskeneet. Erilaisten asianhoidon laatuvaatimusten katsottiinkin aiheuttavan laatutason vaihtelua ja ongelmia sekä vääristävän kilpailua. Vastaavasti myös valvonta riippui ennen lain voimaantuloa asiamiehen asemasta, sillä asianajajat ja julkiset oikeusavustajat olivat olleet Suomen Asianajajaliiton ja oikeuskanslerin valvonnan alaisia, toisin kuin muut asiamiehet.¹²⁶

Lupakäytännössä ei ole kyse asianajajamonopolista, mutta tietyllä tapaa askeleesta kohti yleisempää eurooppalaista käytäntöä avustajien edustuskelpoisuudessa.¹²⁷ Lupakäytäntöä valmisteltaessa huomioitiin perustuslain 21 §:n mukainen oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Asianosaisen oikeus valita avustajansa kuuluu tärkeänä osana kyseiseen perustuslaissa turvattuun oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, mutta lainsäädännössä olevat määräykset, joilla asetetaan asiallisia kelpoisuusvaatimuksia oikeudenkäyntiasiamiehille ja joilla näin rajoitetaan henkilöiden joukkoa, josta valinta on tehtävä, on katsottu Euroopan ihmisoikeussopimusta koskevassa oikeuskäytännössäkin sallituiksi. Esimerkiksi Euroopan neuvoston jäsenmaissa vallitsevien asianajajamonopoliin ei ole katsottu olevan ristiriidassa oikeuden valita avustajansa kanssa. Hallituksen esittämän lakiehdotuksen ei siten katsottu olevan ongelmallinen suhteessa asianosaisen oikeuteen valita itse avustajansa.¹²⁸

5.3 Laki asianajajista ja Suomen Asianajajaliitto

Asianajajalaitos on Suomessa järjestetty asianajajista annetulla lailla (496/1958) sekä yleisen asianajajayhdistyksen sääntöjen vahvistamisesta annetulla oikeusministeriön päätöksellä (191/1959).¹²⁹ Asianajotoimintaa säätelee Suomessa siten laki asianajajista (jäljempänä asianajajalaki).

Asianajajalain ensimmäisessä pykälässä määritellään asianajaja – asianajaja on se, joka on maan yleisen asianajajayhdistyksen jäsenenä merkitty asianajajaluetteloon. Suomessa yleisenä asianajajayhdistyksenä toimii Suomen Asianajajaliitto, jolla on Suomessa julkinen hallinto-

¹²⁶ HE 318/2010 vp, 15.

¹²⁷ Rissanen & Lasola 2014, 50.

¹²⁸ HE 318/2010 vp, 61.

¹²⁹ HE 54/2004 vp, 4. Oikeusministeriö vahvisti ensimmäiset säännöt vuonna 1959. Tämän jälkeen sääntöjä on muutettu useampaan kertaan. Viimeisimmän kokonaisuutoksen Oikeusministeriö on vahvistanut 2.10.2012 (540/2012).

tehtävä ja asema. Asianajajaliitto onkin omalaatuisensa julkisoikeudellinen yhteisö, jonka julkisoikeudellista asemaa osoittavat muun muassa asianajajalaissa liiton tehtäväksi annetut hallintotehtävät.¹³⁰ Lisäksi asemaa kuvastaa asianajajalain säännös liiton sääntöjen vahvistamisesta. Asianajajalain 2 §:n mukaan säännöt ja niiden muutokset vahvistetaan oikeusministeriön päätöksellä ja julkaistaan Suomen säädöskokoelmassa.¹³¹

Asianajajaliiton jäsenyyden edellytykset on määritelty asianajajalain 3 §:ssä ja Suomen Asianajajaliiton säännöissä. Asianajajalta edellytetään tutkintovaatimuksen ja vähintään 25 vuoden iän lisäksi muun muassa vähintään neljän vuoden kokemusta oikeudenhoidon alalta, joista kaksi vuotta asianajotehtävistä. Lisäksi edellytetään erillisen asianajajatutkinnon suorittamista.¹³² Asianajajalain 5 §:n mukaan asianajajan tulee rehellisesti ja tunnollisesti täyttää hänelle uskotut tehtävät ja kaikessa toiminnassaan noudattaa hyvää asianajajatapaa. Laissa määritelty hyvä asianajajatapa on kuitenkin laajempi käsite, kuin Asianajajaliiton vahvistamat ”Hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet”. Hyvää asianajajatapaa käsitellään jäljempänä omassa luvussaan.¹³³

Asianajajaliiton hallitus ja liiton yhteydessä toimiva Valvontalautakunta hoitavat julkista hallintotehtävää kansainvälisten suositusten mukaisesti valtiovallasta riippumattomana itsenäisesti.¹³⁴ Julkista hallintotehtävää liitossa hoitaa liiton hallitus päättäessään esimerkiksi Asianajajaliiton jäsenyyteen liittyviä asioita sekä liiton yhteydessä toimiva valvontalautakunta käsitellessään ja ratkaistessaan valvonta- ja palkkioriihi-asioita.¹³⁵ Valvontalautakunta, jonka toiminnasta säädetään asianajajalaissa (AAL 6a §), käyttää valvontavaltaa ja määrää kurinpäällisiä seuraamuksia asianajajille, julkisille oikeudenkäyntiavustajille ja luvan saaneille oikeudenkäyntiavustajille. Valvontalautakunnan piiriin kuuluvat asianajajat kaikessa toiminnassaan, julkiset oikeudenkäyntiavustajat sekä rajoitetusti myös lupalakimiehet.¹³⁶

5.4 Hyvä asianajajatapa

Asianajajalain 5 §:ssä säädetään, että asianajajan tulee rehellisesti ja tunnollisesti täyttää hänelle uskotut tehtävät sekä kaikessa toiminnassaan noudattaa hyvää asianajajatapaa. Hyvää asianajajatapaa ei kuitenkaan ole lainsäädännössä yksityiskohtaisesti määritelty, vaan hyvän asianajajatavan määrittely on jätetty asianajajakunnan itsensä tehtäväksi. Siltikään hyvän asianajajatavan tunnusmerkistöä ei ole täysin tyhjentävästi pystytty määrittelemään. Laissa tarkoitettu hyvä asianajajatapa on kuitenkin laajempi käsite, kuin pelkästään Asianajajaliiton

¹³⁰ Ylönen 2014, 5-6, ja 17.

¹³¹ Ylönen 2014, 191.

¹³² Ylönen 2014, 19-26.

¹³³ Ylönen 2014, 45.

¹³⁴ Ylönen 2014, 5.

¹³⁵ Ylönen 2014, 16.

¹³⁶ Hölttä 2016, 18.

valtuuskunnan vahvistamat tapaohjeet. Hyvän asianajajatavan käsitetäänkin muodostuvan niistä sisällöistä, jotka ilmenevät lainsäädännöstä, asianajajaliiton säännöistä, asianajajaliiton valtuuskunnan vahvistamista hyvää asianajajatapaa koskevista ja muista ohjeista, valvontalautakunnan ratkaisukäytännöstä sekä asianajajakunnan omaksumista muista hyväksyttävistä käytännöistä. Asianajajaliiton sääntöjen mukaan liiton valtuuskunta vahvistaa jäsenten asianajotoiminnassa noudatettavat ohjeet ja tärkein valtuuskunnan vahvistama hyvään asianajajatapaan kuuluva ohje onkin viimeisin, vuonna 2009 vahvistettu ”Hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet” -ohjeistus (jäljempänä tapaohje).¹³⁷

Hyvä asianajajatapa ei ole asianajajan toimintaa tarkkarajaisesti säätelevä ohjeiden ja määräysten säännöstö, joten tämän vuoksi tapaohjeissa on ollut tarpeen määritellä, mistä kaikista osista hyvä asianajajatapa muodostuu. Hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet ovat asianajajien ammattieettisten sääntöjen kokoelma, joka ilmaisee ne vaatimukset, jotka asianajajien on osana oikeudenhoitoa täytettävä. Hyvällä asianajajatavalla ei ole kuitenkaan haluttu eikä tarkoitettu tarpeettomasti rajoittaa asianajajan toimintamahdollisuuksia. Hyvän asianajajatavan tarkoitus on ohjata asianajajia, heidän asiakkaitaan ja julkisuutta velvollisuuksista, joita asianajajien tulee työssään noudattaa.¹³⁸

Hyvän asianajajatavan käsittelyssä on seuraavassa nostettu esiin niitä tapaohjeiden kohtia, jotka ovat tutkimusongelman kannalta oleellisia ja kiinnostavia. Näitä ovat asianajajan perusarvot ja niiden merkityksen pohdinta sekä erikseen käsitellyt kohdat koskien korvausta tehtävien hankkimisesta sekä asianajopalveluiden markkinointia.

5.4.1 Perusarvot ja niiden merkitys

Asianajajan ammatin harjoittamista koskevien sääntöjen ja määräysten perimmäinen tarkoitus on suojata asianajajan asiakkaan etua ja toisaalta varmistaa yksilöiden ja yhteisöjen oikeus saada oikeudellista apua. Näiden sääntöjen ja määräysten taustalla ovat asianajotoiminnan perusarvot. Asianajajalta edellytetään tapaohjeissa tiettyjä perusarvoja. Näitä perusarvoja ovat lojaalisuus asiakasta kohtaan, riippumattomuus ulkopuolisista vaikutteista, esteettömyys, luottamuksellisuus sekä kunniallisuus.¹³⁹

Lojaalisuus

Asianajajan päävelvoite on toimia asiakkaansa parhaaksi ja olla hänelle lojaali. Asianajaja on velvollinen lakia ja hyvää asianajajatapaa noudattaen parhaan kykynsä mukaan valvomaan

¹³⁷ Ylönen 2014, 193; Hölttä 2016, 18.

¹³⁸ Ylönen 2014, 228-230.

¹³⁹ Ylönen 2014, 239.

asiakkaansa etua ja oikeutta.¹⁴⁰ Lojaaliutta pidetään asianajotoiminnan ytimenä, sillä asiakkaan on kyettävä luottamaan asianajajaansa neuvonantajanaan ja edustajanaan. Jotta asianajaja voi olla lojaali, on hänen oltava riippumaton ja pidettävä salassa asiakkaan hänelle uskomia tietoja. Asianajotoiminnan vaikeimmat eettiset ongelmat liittyvätkin nimenomaan lojaalisuusvelvoitteeseen – sen ja asianajajan laajempien velvollisuuksien välille voi syntyä ristiriita, jolloin asianajajan on tehtävä selväksi, ettei voi asiakkaan etua valvoessaan kuitenkaan rikkoa muita velvollisuuksiaan asianajajana.¹⁴¹

Riippumattomuus

Asianajajan riippumattomuus tarkoittaa, että asianajaja on riippumaton ulkopuolisista vaikutteista, jotka voisivat haitata hänen kykyään täysipainoisesti valvoa asiakkaansa etua. Asianajaja ei saa sallia omien etujensa, asian aiheuttaman rasituksen tai siihen liittyvien kiusallisten seikkojen, asianosaisten yhteiskunnallisen aseman, kansallisuuden, rodun, sukupuolen, poliittisen tai uskonnollisen vakaumuksen tai muiden tällaisten seikkojen vaikuttaa asianajotehtävän suorittamiseen. Asianajajan on säilytettävä riippumattomuutensa, vaikka se edellyttäisi toimia, jotka eivät miellytä hänen asiakastaan, tämän vastapuolta, viranomaisia tai muita tahoja. Ulkopuolinen vaikutte voi olla esimerkiksi oma tai asianajajan läheisen henkilön taloudellinen tai henkilökohtainen liityntä asianajajan hoitamaan tehtävään.¹⁴² Tapaohjeiden kommentaarissa asianajajan riippumattomuutta pidetään yhtä tärkeänä kuin tuomioistuinten puolueettomuutta.¹⁴³

Esteettömyys

Esteettömyydestä tapaohjeissa ohjeistetaan, että asianajajan on tehtävää vastaanottaessaan ja sitä hoitaessaan oltava esteetön. Näin ollen asianajaja ei saa ottaa vastaan toimeksiantoa, jos ei ole siihen esteetön.¹⁴⁴ Asianajajan tulee voida hoitaa tehtävänsä vapaana sopimattomista sivuvaikutteista. Esteettömyys palvelee sitä tarkoituspää, että asianajaja pystyy täyttämään päämiehen hänelle uskoman tehtävän päämiehen parhaaksi ilman hänen toimintakykyään rajoittavia sivuvaikutteita.¹⁴⁵ Esteettömyydellä pyritään välttämään eturistiriitilanteita – niinpä asianajaja ei voi samassa asiassa edustaa kahta asiakasta, mikäli asiakkaiden edut ovat keskenään ristiriidassa. Myös asianajajan oma etu voi olla ristiriidassa asiakkaan etujen kanssa, joten sellaisessa tilanteessa asianajaja ei voi ottaa tehtävää hoidettavakseen.¹⁴⁶

---

¹⁴⁰ Suomen Asianajajaliitto 2011, 6.

¹⁴¹ Ylönen 2014, 240.

¹⁴² Suomen Asianajajaliitto 2013, 2.

¹⁴³ Suomen Asianajajaliitto 2011, 6.

¹⁴⁴ Peltonen 2010, 557.

¹⁴⁵ Suomen Asianajajaliitto 2011, 551.

¹⁴⁶ Ylönen 2014, 242.

Lisäksi esteettömyysvaatimus suojaa sitä, että asianajaja ei joudu paljastamaan muiden asiakkaiden asianajosalaisuuksia eikä rikkomaan omaa salassapito- tai vaitiolovelvollisuuttaan.¹⁴⁷ Ensikädessä asianajaja itse on omantunnontarkasti kaikissa suhteissa ja tilanteissa velvollinen huolehtimaan siitä, että on esteetön ottamaan toimeksiannon vastaan ja että esteettömyys säilyy toimeksiannon hoitamisen loppuun saakka.¹⁴⁸

Luottamuksellisuus

Luottamuksellisuusvelvoite liittyy salassapito- ja vaitiolovelvollisuuteen. Tapaohjeet sisältävät kiellon luvattomasti ilmaista sellaista yksityisen tai perheen salaisuutta taikka liike- tai ammattisalaisuutta, josta asianajaja tehtävässään on saanut tiedon (salassapitovelvollisuus) tai muita tietoja, joita hän on tehtävää hoitaessaan saanut tietää asiakkaasta ja tämän oloista (vaitiolovelvollisuus).¹⁴⁹ Kaikkien neuvontapalvelujen perusedellytys on toimeksiantajan kokemus luottamus neuvonantajansa. Asianajajan toimessa luottamussuhteella on erityinen merkitys ja luottamussuhteen varjeleminen onkin ollut lähtökohta asianajajan velvollisuuksien määrittämisessä.¹⁵⁰

Kunniallisuus

Asianajajan on täytettävä hänelle uskotut tehtävänsä rehellisesti ja hänen on esiinnyttävä asiallisesti ja moitteettomasti. Asianajajan on toiminnassaan vältettävä kaikkea, mikä saattaisi alentaa asianajajakunnan arvoa tai vähentää luottamusta asianajajakuntaan.¹⁵¹ Kunniallisuus tarkoittaa, että asianajaja toimii niin, että niin asiakkaat, kolmannet tahot, tuomioistuimet kuin viranomaisetkin voivat luottaa asianajajaan. Asianajajan on vältettävä toiminnassaan kaikkea sellaista, josta ulkopuoliselle sivulliselle saattaisi muodostua käsitys menettelyn epäasiallisuudesta. Kunniallisuuteen kuuluu hyvien käytöstopojen noudattaminen niin asiakkaan vastapuolta kuin kolmansia kohtaan.¹⁵²

Yhteenvetoa perusarvoista

Asianajajatapaa koskevat ohjeet ovat eräänlaisesti avoimia, sillä ne sallivat monenlaisia tulkintoja ja ovat aikaan, paikkaan ja olosuhteisiin sidottuja. Hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet saavat sisältönsä kokonaisharkinnasta. Kysymys ei ole lain soveltamiseen verrattavasta

---

¹⁴⁷ Suomen Asianajajaliitto 2011, 7 ja Peltonen 2010, 551.

¹⁴⁸ Peltonen 2010, 556.

¹⁴⁹ Suomen Asianajajaliitto 2013, 3.

¹⁵⁰ Suomen Asianajajaliitto 2011, 7.

¹⁵¹ Suomen Asianajajaliitto 2013, 3.

¹⁵² Ylönen 2014, 252.

tulkinnasta, vaan perus- ja ihmisoikeuksien soveltamiseen vertautuvasta punninnasta. Ohjeet edellyttävät kaikki asianhaarat huomioon ottavaa eettis-moraalista harkintaa.¹⁵³

Pohdittaessa asianajajan tai asianajotoimiston kykeneväisyyttä tehdä toimeksiantosopimus asiakkaan kanssa vakuutusyhtiön välityksellä, perusarvoista korostunevat lojaalisuus, riippumattomuus sekä esteettömyys. Näiden perusarvojen pohjalta asianajajan on harkittava yksittäisen toimeksiannon vastaanottamista ja toteutumisen arvioiminen ja varmistaminen tuleekin olla ensisijassa, ennen kuin asianajaja voi ottaa yksittäistä toimeksiantoa hoidettavakseen. Yksi keskeinen seikka on, miten asianajajan riippumattomuus näkyy asiakkaalle. Tätä riippumattomuutta voidaan erityisesti punnita esimerkiksi toimeksiannossa, jossa asiakas olisi riita-asian kantajana ajamassa kannetta vakuutusyhtiötä vastaan riitautettuaan kielteisen korvauspäätöksen. Edellä kuvatun kaltaisessakaan tilanteessa asianajajan riippumattomuus ei luonnollisestikaan saa vaarantua, mutta oleellista tämän työn tutkimusongelman kannalta on, että ennakoasetelma ei saisi luoda edes epäilyä asiakkaalle riippumattomuuden vaarantumisesta.

5.4.2 Asianajopalkkiot ja laskutus

Oikeudenkäymiskaaren 21 luvussa säädetään riita-asioiden oikeudenkäyntikuluista. OK 1 §:n mukaisesti asianosainen, joka häviää asian, on velvollinen korvaamaan kaikki vastapuolen tarpeellisista toimenpiteistä johtuvat kohtuulliset oikeudenkäyntikulut. OK 21 luvun 8 §:ssä korvattaviksi oikeudenkäyntikuluiksi määritellään oikeudenkäynnin valmistelusta, asian tuomioistuimessa ajamisesta sekä asiamiehen tai avustajan palkkiosta aiheutuneet kustannukset. Oikeudenkäyntikuluista rikosasioissa puolestaan säädetään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997). Kuten aiemmin oikeusturvavakuutuksesta korvattavia kustannuksia käsitelleessä luvussa mainittiin, oikeusturvavakuutusten vakuutusehdoissa määritellään vakuutuksesta suoritettava korvaus näiden lakien oikeusohjeiden mukaisesti. Oikeudenkäyntikulujen määräytymisestä lausutaan tarkemmin oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevien säännösten muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä eduskunnalle (HE 191/1993). Asiamiehen tai avustajan palkkiosta hallituksen esityksessä todetaan, että palkkio on määrättävä huomioon ottaen asian vaikeus ja laajuus sekä suoritettun työn määrä ja laatu. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota kyseessä olevan etuuden arvoon ja merkitykseen.¹⁵⁴

Asianajajaliiton vahvistettua vuonna 2009 uudet tapaohjeet, vahvistettiin samassa yhteydessä myös asianajajan palkkion ja laskutuksen määräytymistä koskeva palkkio-ohje. Palkkio-ohjeen pääsääntö on, että asianajajan palkkio määräytyy asianajajan ja hänen asiakkaansa välisen sopimuksen ja palkkio-ohjeen mukaisesti. Lisäksi on otettava huomioon, mitä laki asiasta

---

¹⁵³ Aarnio 2010, 544-546.

¹⁵⁴ HE 191/1993 vp, 11.

määrää.¹⁵⁵ Palkkio-ohjeessa asianajopalkkion määräytymisen yleisissä periaatteissa määrätään, että palkkion on oltava oikeassa suhteessa tehtävän laatuun ja sen vaatimaan työn määrään sekä oltava muutoinkin kohtuullinen. Asianajolaskussa on esitettävä tehtävän laajuuteen nähden tarkoituksenmukainen erittely, jonka perusteella asiakas voi arvioida laskun sopimukseenmukaisuutta ja kohtuullisuutta.¹⁵⁶

Palkkion alentamisesta ja korottamisesta lausutaan myös palkkio-ohjeessa. Mikäli asianajaja antaa asiakkaalleen alennusta ja laskuttaa vakuutusyhtiötä oikeusturvavakuutuksen perusteella, vastaava alennus on annettava myös vakuutusyhtiölle.¹⁵⁷ Palkkion korottaminen on mahdollista tilanteissa, joissa tehtävä on poikkeuksellisen vaikea ja sen hoitaminen edellyttää erityistä asiantuntemusta tai jos tehtävä hoidetaan poikkeuksellisissa olosuhteissa tai esimerkiksi vieraalla kielellä tai erityisen kiireellisenä.¹⁵⁸

Palkkio-ohjeeseen lisättiin vielä vuonna 2010 uusi kohta koskien palkkiota asioissa, joissa asiakkaalla on oikeusturvavakuutus. Lisäys palkkio-ohjeeseen tarkoitti, että asianajan on nykyään saatava asiakkaaltaan suostumus oikeusturvavakuutuksen ulkopuolelle jäävien toimenpiteiden suorittamiseen. Lisäksi asianajajan on, halutessaan laskuttaa asiakastaan vakuutuksen ulkopuolisista kuluista tai esimerkiksi vakuutusyhtiön hyväksymää tuntiveloitusta korkeampaa hintaa, sovittava laskutus oikeudesta asiakkaan kanssa toimeksiantoa vastaanottaessa. Lisäyksen tarkoitus on suojata vakuutusta käyttävää asiakasta, joka oikeutetusti saattaa olettaa kulujen rajoittuvan vain omavastuusuuteen. Käytännössä asianajajan on toimeksiannon edessä arvioitava, kuuluuko toimenpide vakuutuksen piiriin ja tarvittaessa pyydettävä suostumus asiakkaaltaan vakuutuksen ulkopuolelle jäävissä tehtävissä. Palkkio-ohjeeseen tehty lisäys ei kuitenkaan koske sitä osaa laskusta, joka ylittää vakuutuksen enimmäiskorvausmäärän, sillä vakuutusmäärän ylittävän osan palkkiosta saa laskuttaa asiakkaalta ilman etukäteistä sopimistakin.¹⁵⁹

5.4.3 Korvaus tehtävien hankkimisesta

Asianajajalla on toiminnassaan yleisiä velvollisuuksia, jotka velvoittavat tapaohjeiden mukaan asianajajaa ammattia harjoittaessaan. Yksi tärkeä ja tämän työn kannalta oleellinen sääntö on tapaohjeiden kohta 4.6 Korvaus tehtävien hankkimisesta. Kyseinen sääntö kuuluu vanhaan itseoikeutetusti asianajajan velvollisuuksiin. Ohjeen mukaan asianajaja ei saa antaa eikä luvata kenellekään osaa palkkiostaan tai muuta hyvitystä tehtävän saamisesta tai hankkimi-

¹⁵⁵ Ylönen 2014, 410.

¹⁵⁶ Suomen Asianajajaliitto 2010b, 1-3.

¹⁵⁷ Asiakkaalle koituvaa varallisuusvahinkoa on avustajan vakuutetulta velkoma palkkion ja kulujen määrä. Jos asianajaja antaa asiakkaalle alennusta esittämästään laskusta, on asiakkaalle koituvaa vahinkoa laskun alennettu määrä, ei alkuperäinen määrä. Ylönen 2014, 415.

¹⁵⁸ Suomen Asianajajaliitto 2010b, 1.

¹⁵⁹ Ylönen 2014, 419-420.

sesta. Kiellolla maksaa hyvitystä toimeksiannon saamisesta on tarkoitettu suojata kansalaisen oikeutta valita vapaasti asianajajansa sekä asianajajan riippumattomuutta.¹⁶⁰ Asianajajaliitto on ottanut säännön tapaohjeisiinsa jo 1970-luvulla viranomaisten huolestuttua ns. vankikau-pasta eli siitä, että lakimiesavustajille maksetusta palkkiosta osa päätyi rangaistustuomiota kärsimässä oleville asiakkaille.¹⁶¹

Sääntö kieltää hyvityksen antamisen ja lupaamisen siitä, että asianajaja saa hoidettavakseen asianajotehtäviä. Kielto kohdistuu erityisesti tilanteisiin, joissa palkkio kustannetaan julkisista varoista, sillä julkisista varoista maksetun palkkion valumista asiakkaalle pidetään ehdotto-man kiellettyinä. Sääntö kieltää myös järjestelyn, jossa asianajaja kuuluu yhteistyöryhmään, ja jossa asianajaja tilittää korvausta ryhmän kautta saamiensa toimeksiantojen laskutuksesta hyvityksenä ryhmään kuulumisesta ja ryhmän tekemästä markkinointitoiminnasta. Sääntö ei kuitenkaan kiellä asianajotoiminnassa yhteistyömuotoja, mikäli niiden rahoitus on järjestetty muutoin, kuin riippuvaisena yhteistyön kautta saaduista toimeksiannoista.¹⁶²

Sääntö ei myöskään kiellä asianajajaa tekemästä sopimusta palvelujensa tarjoamisesta esi-merkiksi yhdistyksen tai yhteisön jäsenille yhdistyksen tai yhteisön kanssa sovitulla alennuk-sella. Kyseisessä sopimuksessa alennus tulee asianajajan asiakkaaksi tulevan, yksittäisen ta-hon hyväksi. Kuitenkin jos asianajaja maksaisi sopimuskumppanilleen minkä tahansa korvauk-sen sopimuskumppanin kautta tulleista asiakkaista, järjestely olisi hyvän asianajajatavan vas-tainen.¹⁶³

Kuten edellä mainittu, sääntö koskien korvausta toimeksiannon hankkimisesta on oleellisessa osassa punnittaessa asianajajan tai asianajotoimiston ja vakuutusyhtiön välisiä yhteistyömah-dollisuuksia ja korvauskumppanuutta. Kyseinen sääntö on helppo mieltää nimenomaan riip-pumattomuutta suojelevaksi ja toisaalta myös asiakkaan valinnanvapautta edistäväksi, sillä se mitä todennäköisimmin vähentää asianajajan kytkeytymistä kolmansiin tahoihin ja siten sel-keyttänee niin asianajajan ja asianajotoimiston kuin asiakkaankin itsenäistä roolia. Sääntö kuitenkin jättää mahdollisuuden yhteistyön toteuttamiselle, sillä yhteistyö sinänsä ei ole kiel-lettyä, mutta yhteistyössä on huomioitava erityisen tarkasti, että se ei vaaranna säännön tar-koitusta eli asiakkaan valinnanvapautta ja asianajajan riippumattomuutta. Säännön perusteel-la keskeistä olisi, että korvauskumppanuuden myötä muodostuva alennus tai etu koituu asiak-kaan hyväksi. On kuitenkin huomattava, että oikeusturvavakuutuksen perusteella korvattaviin kustannuksiin kohdistuva alennus koituu lähtökohtaisesti 85 prosenttisesti vakuutusyhtiön hy-väksi ja 15 prosenttisesti asiakkaan hyväksi. Kuitenkin, vaikka vakuutusyhtiö hyötyisi alennuk-

---

¹⁶⁰ Suomen Asianajajaliitto 2011, 16.

¹⁶¹ Ylönen 2014, 275.

¹⁶² Ylönen 2014, 275.

¹⁶³ Ylönen 2014, 275-276.

sesta prosentuaalisesti enemmän, tarkoittaisi alhaisempi kustannus kuitenkin asiakkaalle pidemmälle prosessissa riittävää vakuutusmäärää, sillä vakuutusmäärään ”mahtuisi” enemmän asianajotoimenpiteitä.

5.4.4 Oikeudellisten palveluiden markkinointi

Asianajopalveluiden markkinoinnissa ei ole kysymys ainoastaan oikeudellisten palveluntarjoajien liiketoiminnan edistämisestä, vaan korostetusti oikeudellisten peruspalvelujen välittämisestä kansalaisille.¹⁶⁴ Asianajajien itsesääntely on suhtautunut jokseenkin nihkeästi asianajotoimintaa koskevaan markkinointiin pitkälti historiallisista syistä, sillä historiassa markkinointia koskevien sääntöjen puuttuminen sai aikaan voimakasta markkinointia, mikä näkyi esimerkiksi päivälehtien isoina etusivumainoksina. Tällaista markkinointia pidettiin sopimattomana ja markkinointia rajoitettiin voimakkaasti 1920-luvulla. Kielteinen suhtautuminen palveluiden markkinointiin jatkui 1990-luvulle saakka, minkä jälkeen se on kuitenkin muuttunut sallivammaksi. Silti perinteisen kielteisen suhtautumisen voidaan nähdä edelleen heijastuvan markkinoinnin volyymissa ja toteuttamistavoissa, sillä markkinointi on vähäistä ja ilmenemistavoiltaan melko askeettista.¹⁶⁵ Kehityksenmukainen suunta olisikin, että oikeudellisten palveluiden markkinointia olisi lehdissä, jaettavissa esitteissä, toimiston kotisivuilla ja etenkin sosiaalisessa mediassa, minkä kautta asiakkaat paljolti hankkivat informaatiota ja vertailutietoa.¹⁶⁶

Henkilöasiakkaille tarjottavassa oikeudellisessa asiantuntijapalvelussa on yleensä kysymys kuluttajansuojalain (38/1978) 1 luvun 3 §:ssä tarkoitetusta kulutushyödykkeestä eli palveluksesta, jota tarjotaan luonnolliselle henkilölle tai jota tällaiset henkilöt olennaisessa määrässä hankkivat yksityistä taloutta varten. Kuluttajansuojalaissa säädetään kulutushyödykkeiden tarjonnasta, myynnistä ja markkinoinnista elinkeinonharjoittajilta kuluttajille. Siten kun oikeudellisia palveluita markkinoidaan yksityishenkilöille, asianajajan on otettava henkilöasiakkaille suunnatussa markkinoinnissaan huomioon kuluttajansuojalain 2 luvun säännökset koskien markkinointia ja menettelyä asiakassuhteessa. Keskeisen osan markkinointia koskevasta sääntelystä muodostavatkin kyseiset säännökset, tavoitteenaan ehkäistä epäasianmukaista kuluttajiin kohdistuvaa vaikuttamista. Kuluttajansuojalain markkinointia koskevat säännösten käytännön merkitystä asianajajille voidaan kuitenkin pitää vähäisenä siltä osin, kun kysymys on tavoitteesta estää epäasianmukainen markkinointi edellä mainittuun mainonnan vähäisyyteen perustuen.¹⁶⁷

---

¹⁶⁴ Ryynänen 2000, 888.

¹⁶⁵ Viitanen 2011, 43-47.

¹⁶⁶ Hölttä 2016, 41.

¹⁶⁷ Viitanen 2011, 45; Ylönen 2014, 280 ja 379.

Asianajotoiminnan markkinoinnista ohjeistetaan myös tapaohjeissa. Asianajotoiminnan mainonta ja muu markkinointi on vapaata, kunhan se on sisällöltään totuudenmukaista, asiallista ja asianajajakunnan arvon mukaista. Asianajopalveluiden epäasiallinen tarjoaminen esimerkiksi onnettomuuden tai muun tapauksen yhteydessä hädänalaiseen asemaan joutuneille on kyseenalaista ja kiellettyä. Asianajaja ei myöskään saa antaa minkään ulkopuolisen tahon markkinoida asianajopalveluita tavalla, joka asianajajalta itseltään olisi kiellettyä.¹⁶⁸ Näin ollen esimerkiksi mainostoimiston mainostaessa ja markkinoidessa toimintaa asianajajan lukuun, myös tällaisen markkinoinnin tulee sisällöltään täyttää asianajajatoiminnan sisällölle asetetut vaatimukset.¹⁶⁹

Käytäntö, jossa asianajajan markkinointia edistetään viittauksin merkittäviin asiakkuuksiin ja toimeksiantoihin ikään kuin suosittelutarkoituksessa, on yleistynyt viime vuosina ja edellyttää luonnollisesti aina asiakkaan suostumusta. Asiakkaan suostumus on oltava myös silloin, kun toimeksianto on tullut julkiseksi ja toimeksiantosuhdetta käytetään markkinoinnillisissa tarkoituksissa. Suostumuskäytäntö korostaa luottamussuhdetta, minkä olennainen osa on asianajajan salassapito- ja vaitiolovelvollisuus.¹⁷⁰

6 Kumppanuus

6.1 Verkostomainen organisoituminen ja kumppanuus käsitteinä

Verkostot ja kumppanuudet ovat pääsääntöisesti yritysten ja organisaatioiden sekä niissä työskentelevien henkilöiden välisiä liiketoimintasuhteita. Verkostoitumista voidaan kuvata prosessina, jonka myötä yhteistyötä tekevien yritysten tieto, osaaminen ja arvot yhdistetään lisäarvoa tuottavaksi toiminnaksi. Verkostoitumisella käsitetäänkin pitkäaikaista kaikkia verkoston osapuolia hyödyntävää yhteistyötä. Kumppanuus voidaan määrittää kahden yrityksen tai organisaation vakiintuneeksi ja tiiviiksi verkostosuhteeksi, joka on usein virallistettu sopimuksella ja sille on luonteenomaista pitkäjänteisyys sekä tavoitteellinen yhteistyö.¹⁷¹ Voidaan ajatella, että verkosto kykenee tuottamaan arvoa vain kumppanuuksien kautta.¹⁷²

Ilmiönä verkostoituminen on moniulotteinen ja -tasoinen. Yritysten rakentamien verkostojen määrä ja monimuotoisuus on lisääntynyt, sillä perinteisen verkostoitumisen asiakas- ja toimitajasuhteiden kautta ohella erilaiset moniulotteiset verkostot, jotka perustuvat tutkimuslaitosten, julkishallinnon toimijoiden ja saman toimialan kilpailijoiden kanssa tehtävään yhteis-

---

¹⁶⁸ Suomen Asianajajaliitto 2013, 12.

¹⁶⁹ Ylönen 2014, 379.

¹⁷⁰ Suomen Asianajajaliitto 2011, 59.

¹⁷¹ Hakanen ym. 2007, 44-48 ja 77.

¹⁷² Stähle & Laento 2000, 26.

työhön, ovat yleistyneet.¹⁷³ Erityyppisten verkostojen kirjo voikin muodostaa siten melko vaikeasti jäsennettävän kokonaisuuden.¹⁷⁴ Vaikka tässä yhteydessä kumppanuutta tarkastellaan lähtökohtaisesti kahden toimijan, vakuutusyhtiön ja oikeudellisten palveluiden tarjoajan välisenä suhteena, on silti olennaista huomata, ettei yritysten välinen yhteistyö rajoitu pelkästään perinteisiin kahden yrityksen välisiin suhteisiin.

Yritysten välisten suhteiden tarkastelun yksinkertaisin ja perinteisin tapa on nähdä verkostot kahdenvälisten suhteiden kautta syntyviksi ja tarkastella nimenomaan yritysten kahdenvälistä suhdetta. Ylipäättään verkostotoiminta, josta voidaan käyttää useita termejä – kumppanuus, partnership tai strateginen allianssi, sijoittuu markkinaehtoisesti toimivan sekä vertikaalisesti integroituneen yrityksen välimaastoon. Kahdenvälinen suhde on aina osa kokonaisuutta, sillä yrityksellä on aina sekä markkinaehtoisia että verkostomaisia suhteita.¹⁷⁵

Yrityksellä, joka on organisoitunut markkinaehtoisesti, on tiivistetysti luonnehdittuna kerta-luonteisia vaihdantasuhteita, jotka ovat helposti korvattavissa toisilla vaihtoehdoilla, kun vaihdantasuhde päättyy. Markkinamekanismin ja ohuen vaihdantasuhteen myötä toiminta on tällöin herkästi kilpailuttavaa. Vertikaalisesti integroituneessa yrityksessä puolestaan yksi ja sama yritys vastaa kaikista toiminnoista itse eli yritys tuottaa pitkässä arvoketjussa useita toisiaan seuraavia toimintoja yhden ja saman omistuksen ja päätöksenteon alla.¹⁷⁶

Verkostomainen organisoituminen on edellä mainituista organisoitumistavoista poikkeava yhteistyömalli, sillä se asettuu puhtaan ostotoiminnan ja juridisen yhteisyrityksen välille edellyttäen molemmilta osapuolilta aktiivista vuorovaikutusta.¹⁷⁷ Verkostomainen toimintatapa voidaan vielä erotella esimerkiksi kahteen toimintatapaan, kumppanuusmalliin ja allianssimalliin. Kumppanuusmallissa on kyse kahden itsenäisen yrityksen välisestä yhteistyöstä niin, että ne säilyvät itsenäisinä, mutta niiden suhde integroituu tai tiivistyy. Tällainen niin kutsuttu vertikaalinen integroituminen liittyy asiakkaan ja toimittajan väliseen vaihdantasuhteeseen. Allianssimallissa sen sijaan yhteistyö on horisontaalista, mikä tarkoittaa asiakas-toimittaja -suhteen sijaan kahden tai useamman yrityksen eräänlaista liittoumaa, jossa asiakas on kolmas osapuoli, jolle allianssin osapuolet yhdessä pyrkivät tuottamaan lisäarvoa. Alliansseissa yrityksillä on siten jokin yhteinen intressi, jonka myötä ne tekevät yhteistyötä, tavoitteena kaikkien osallisten etu. Allianssimallissa tavoitteena voi olla esimerkiksi yhteissuoritteiden myynti kolmannelle osapuolelle, yhteinen tuotteen kehittäminen tai mikä tahansa kaikille osallisille tär-

---

¹⁷³ Möller & Rajala 2009, 63-65.

¹⁷⁴ Vakaslahti 2004, 17.

¹⁷⁵ Vesalainen 2006, 11.

¹⁷⁶ Vesalainen 2013, 19-25; Toivola 2006, 62; Vesalainen 2006, 11.

¹⁷⁷ Vesalainen 2013, 23; Vakaslahti 2004, 18.

keä asia, jonka toteuttaminen edellyttää yhteistyötä.¹⁷⁸ Jako kahteen erilliseen yhteistyötyyppiin ei kuitenkaan ole ehdottoman mustavalkoinen – käytännön kumppanuuksissa tilanne voi olla myös tältä väliltä.¹⁷⁹

Kuten edelläkin esitetty, käsitettä ”kumppanuus” voidaan yksinkertaisimmillaan käyttää kuvaamaan tavoitteellista yhteistyötä tekevien yritysten keskinäistä suhdetta. Käsitteiden kirjavuuteen liittyy ongelma, joka on enemmän lähestymistapojen ja termien runsaus, kuin niiden puute. Verkostokäsitteistä kirjoittavan lähtökohtana on tietyn tyyppinen toiminnan yhteistyömuoto, esimerkiksi kumppanuus tai toimittajayhteistyö, mutta lukija voi puolestaan peilata tekstiä itse käyttämiinsä termeihin ja omiin kokemuksiinsa, jolloin väärinymmärryksen mahdollisuus on ilmeinen.¹⁸⁰

Käsiteltäessä kumppanuutta vakuutusyhtiön ja oikeudellisten palveluiden tarjoajan välillä, olennaista on kiinnittää huomiota yhteistyöstä käytettävän termin sijaan siihen, millaisena yhteistyö ja sen mahdollisuudet voidaan sisällöllisesti nähdä. Vakuutusyhtiöitä tarkasteltaessa termi ”kumppanuus” on havaittavissa yleisesti käytetyksi, mutta termiä käytetään eri yhteyksissä eri tavoin. Esimerkiksi OP Vakuutus käyttää termejä ”Kumppanuusverkostot” ja ”Kumppani” kuvatessaan yhteistyötahojaan vahinkojen hoitoon liittyvässä toiminnassaan. Kumppanuusverkostot on lajiteltu muun muassa hoitolaitoksia, rakennusliikkeitä, kuivausliikkeitä ja jälkivahingontorjuntaliikkeitä kattaviksi, sisältäen yksittäisiä kumppaneita.¹⁸¹ Keskinäinen Vakuutusyhtiö Fennia puolestaan käyttää termiä ”yhteistyökumppanit” kertoessaan palveluja tuottavista yhteistyökumppaneistaan, joihin lukeutuu niin pankki- ja eläkevakuutusyhtiöitä kuin vahinkojen hoitamiseen liittyviä hoitolaitoskumppaneita.¹⁸² Kumppanuus-termin valinta lienee siten perusteltu käytettäväksi tässä työssä, mutta vertailua vakuutusyhtiöiden välillä ei ole tehty vaihtelevasta tiedonsaannista ja termin erilaisesta käyttötavasta johtuen.

6.2 Kumppanuuden peruselementit

Kumppanuuden peruselementtejä ovat tietopääoma, lisäarvo ja luottamus, joiden hallitseminen määrittää kyvyn rakentaa onnistuneita kumppanuussuhteita. Kumppanuus käsitteenä voidaan tiivistää esimerkiksi niin, että se on tapa käyttää, hallita ja maksimoida osapuolten tietopääomaa eli lisätä sen arvoa. Lisäarvo voi ilmetä esimerkiksi uusien tuotteiden, lisääntyneen myynnin tai markkinaosuuden kautta.¹⁸³

---

¹⁷⁸ Vesalainen 2013, 23; Vesalainen 2006, 45-46.

¹⁷⁹ Vesalainen 2006, 46.

¹⁸⁰ Hakanen 2007, 40-43.

¹⁸¹ OP 2016.

¹⁸² Fennia-konserni 2016.

¹⁸³ Stähle & Laento 2000, 26 ja 76; Vakaslahti 2004, 18.

Tietopääoman eli tiedon ja osaamisen jakaminen osapuolten välillä mahdollistuu kumppanuuden muodostaman yhteyden kautta. Jaetun tiedon pohjalta on olennaista ymmärtää mahdollisimman syvällisesti, millä tavalla kumppanit voivat täydentää toistensa toimintaa ja osaamista.¹⁸⁴ Kumppanuudessa tarvitaan tietopääomaa, sillä jos ei ole mitään annettavaa, ts. osaamista, tuotteita tai markkinaosuuksia, on mahdotonta toimia kumppanina.¹⁸⁵

Kumppanuuden tehtävä on tuottaa lisäarvoa. Verkosto itsessään on kuitenkin pelkkä mahdollisuus ja vain kumppanuuden osaamisen kautta se voi realisoitua taloudelliseksi arvoksi. Yritysympäristössä verkoston tärkein tavoite onkin aina arvomuodostus. Verkostoja ja kumppanuuksia muodostetaan vain siksi, että kaikki verkostossa toimijat voisivat saada arvonlisää itselleen.¹⁸⁶ Verkostomaisten organisoitumismuotojen (kumppanuuksien ja allianssien) hyödyt perustuvat suhdemesifeihin investointeihin, tiedon jakamisen ja yhteisen oppimisen käytäntöihin, yritysten yhteensopivuuteen sekä tehokkaaseen suhteiden hallinnointiin. Onnistuessaan näissä edellä mainituissa verkoston yritykset saavat kumpikin ylimääräisen lisän kilpailukykyynsä suhteessa verkoston ulkopuolisiin yrityksiin.¹⁸⁷

Kumppanuus perustuu luottamukseen. Luottamus kumppaneiden välillä tarkoittaa sitä, että vastapuoli käyttäytyy yhteistyösuuntautuneesti ja epäluottamus vastaavasti sitä, että vastapuoli käyttäytyy itsekeskeisesti. Luottamus osoittaaakin vakuuttuneisuutta siitä, ettei toinen käytä tilaisuuden tullen hyväksi toisen haavoittuvuutta.¹⁸⁸ Kaikki se, mitä kumppanuudella voidaan saavuttaa, riippuu siitä, miten luottamukselliseksi kumppanuussuhde muodostuu.¹⁸⁹

6.3 Kumppanuusstrategia

Lähtökohtana menestyksellisessä verkostoitumisessa ja kumppanuuksissa pitää aina olla yrityksen oma strategia, johon verkostosuhteiden rakentaminen pohjautuu. Yrityksen kumppanuus- ja verkostostrategiassa yritys puolestaan määrittelee, minkälaisia kumppanuuksia ja verkostosuhteita se tarvitsee saavuttaakseen strategiset päämääränsä ja visionsa sekä selvittää, miten yritys voi tukeutua ulkopuolisiin toimijoihin ja tehdä niiden kanssa yhteistyötä toteuttaakseen valitsemaansa strategiaa mahdollisimman tehokkaasti.¹⁹⁰

Yritys tarvitsee oman sisäisen toimintamallin, jonka mukaisesti kumppanuustyö voidaan yhdistää osana yrityksen strategiaan, toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen. Toimintamallin avulla yritys voi harkita tiettyä kumppanuushanketta samalla tavalla kuin esimerkiksi inves-

¹⁸⁴ Stähle & Laento 2000, 26.

¹⁸⁵ Stähle & Laento 2000, 76.

¹⁸⁶ Stähle & Laento 2000, 40.

¹⁸⁷ Vesalainen 2013, 19-20.

¹⁸⁸ Vesalainen 2006, 52.

¹⁸⁹ Stähle & Laento 2000, 26.

¹⁹⁰ Hakanen ym. 2007, 92-94.

tointia jollekin markkina-alueelle tai panostusta tuotteen kehittämiseen. Toimintamallin ensimmäinen vaihe onkin siis yrityksen oma strategia ja sen tuloksena syntynyt verkostostrategia. Kumppanuussuhteiden muodostuksessa ei kuitenkaan riitä, että selvitetään vain omia strategisia tavoitteita, vaan yhtä tärkeänä on nähtävä toisen osapuolen tarpeet, jotta voidaan arvioida yhteistyön onnistumiselle tärkeää yhteensopivuutta. Lisäksi verkostostrategian tulisi määritellä miten kumppanuuksia ylläpidetään ja kehitetään. Yksittäisten kumppanuuksien on vuorostaan pohjaututtava yrityksen strategiassaan ja verkostostrategiassaan määrittelemiin linjauksiin.¹⁹¹

Kumppanuusstrategian toteutuksessa ja hallinnassa on eroteltava kaksi asiaa – yhden kumppanuussuhteen rakentaminen ja johtaminen sekä yrityksen kaikkien verkostosuhteiden muodostaman kokonaisuuden hallinta.¹⁹² Vakuutusyhtiössä voitaisiin esimerkiksi nähdä olevan yrityksen strategiasta johdettu korvauskumppanuusstrategia, joka voi jakautua eri vakuutuslajien mukaisesti korvauskumppanuuksiin, esimerkiksi autokorjaamokumppanuuksiin, hoitolaitoskumppanuuksiin, eläinlääkäriasemakumppanuuksiin jne. Autokorjaamokumppanuusstrategia puolestaan jakautuu yksittäisiin kumppanuussuhteisiin.

Sisäisen suunnittelun jälkeen voidaan verkostostrategian avulla määritellä ne kriteerit, joiden mukaisesti kumppania tai kumppaneita haetaan. Kumppanin valinta on eräs onnistuneen verkostosuhteen tärkeimmistä menestystekijöistä. Valintakriteereillä tarkoitetaan, mitä tekijöitä selvitetään ja otetaan huomioon kumppaneiden etsinnässä ja valinnassa. Koska kumppanuu- det voivat olla hyvin erilaisia, kriteerit voivat olla erilaisia eri kumppanuusmuodoissa. Esimerkkejä kumppanikriteereistä ovat esimerkiksi: kumppanin koko, arvot ja yhteensopivuus, luotettavuus, vakavaraisuus, yhteiset hyödyt, win-win -ajattelu, markkinavoima ja -tietämys, neuvottelutavat, vuorovaikutusmuodot, henkilösuhteet ja viestintä, kustannukset ja panostukset, toiminta-alueen laajuus ja rajaukset sekä suhteet muihin sidosryhmiin.¹⁹³

6.3.1 Kumppanuuden tavoitteet

Kun strategiatyössä todetaan, että yritys tarvitsee uuden strategisen kumppanin esimerkiksi täydentämään omaa palvelutarjontaa, on edessä kumppanuuden rakentaminen.¹⁹⁴ Yrityksen etsiessä kumppania voidaan tarkastella sen verkostoitumismotiivia. Perustausta-ajatus on, että kasvua tavoitteleva yritys näkee yhteistyössä kumppanin kanssa kyettävän saavuttaa parempi tulos kuin yksin yrittäen.¹⁹⁵ Yritykset liittoutuvat, koska niiden on pakko, sillä harvalla

---

¹⁹¹ Hakanen ym. 2007, 31; 93-94 ja 101.

¹⁹² Hakanen ym. 2007, 165.

¹⁹³ Hakanen ym. 2007, 161-162.

¹⁹⁴ Hakanen ym. 2007, 158.

¹⁹⁵ Vesalainen 2006, 45

yrittäjällä on yksinään riittävä tietotaito kaikista mahdollisista markkinoistaan, teknologian kehityksestä ja rahoituksesta, kyetäkseen kilpailemaan tehokkaasti vain omin voimin.¹⁹⁶

Yrityksillä on useita syitä ja tavoitteita verkostoitumiselle. Koska kumppanuuksia on erilaisia, on olennaista hahmottaa niiden erilaiset toimintalogiikat. Kumppanuuden luonne ja mahdollisuudet muuttuvatkin sen mukaisesti, mitkä kumppanuuden tavoitteet ovat. Yhteistyö muotoutuu eri tavalla ja tuottaa lisäarvoa erilaisin edellytyksin, riippuen siitä, mihin kulloinkin pyritään.¹⁹⁷

Esimerkkeinä erilaisista kumppanuuksista, kumppanuuden tarkoitus voi olla auttaa puolustamaan ydinbisnestä tai vaihtoehtoisesti laajentamaan liiketoimintaa. Tavoite voi olla myös uusien markkinoiden muodostaminen osaamista yhdistämällä tai kokonaan uusien strategisten ansaintamahdollisuuksien luominen uusien innovaatioiden avulla.¹⁹⁸ Motiiviksi etsiä kumppaneita ja verkostoitua voidaan nähdä kustannusetujen hakeminen tehokkaammalla keskinäisellä organisoitumisella niin, että kustannustehokkuus paranee verrattuna kilpaileviin tuotantoketjuihin. Toisaalta verkostoitumisella voidaan myös tavoitella liiketoiminnan kasvua uuden liiketoiminnan synnyttämisen tai paremman kilpailuaseman tuottaman markkinaosuuden kasvun kautta.¹⁹⁹ Perimmäinen motiivi onkin lähes aina yrityksen kilpailuaseman sekä kannattavuuden parantaminen.²⁰⁰ Verkostoitumalla voidaan tavoitella myös parempaa reagointivalmiutta ja uskottavuutta sekä jakaa riskejä.²⁰¹

Koska kumppanuudessa on kyse eri osapuolten välisestä yhteistyöstä, on muistettava, että mikä yhden kannalta voi olla epäonnistunut tulos, voi toisen mielestä olla onnistunut. Yritysten tavoitteet verkostossa toimimiselle eivät ole identtisiä, mutta jos tavoitteet ovat ristiriidassa, ei yhteistyöllä ole edellytyksiä onnistua.²⁰² Pitkäaikaisen yhteistyön onnistumisen varmistamiseksi kumppaniverkosta tulisi rakentaa vaiheittain ajan kuluessa. Näin ollen sitä ei tulisi kyhätä kokoon nopeasti ilman perusteellista harkintaa kumppaneiden ominaisuuksista tai yhteisestä hyödystä.²⁰³

6.3.2 Kumppanuuden kehittyminen

Verkostosuhteen kehittymisprosessia voidaan kuvata kolmivaiheisella mallilla. Vaihemalli kuvastaa dynamiikkaa, joka sisältyy yhteistyösuhteiden rakentamiseen ja kehittämiseen liitty-

---

¹⁹⁶ Hakanen ym. 2007, 24.

¹⁹⁷ Stähle & Laento 2000, 76.

¹⁹⁸ Stähle & Laento 2000, 76.

¹⁹⁹ Vesalainen 2006, 16.

²⁰⁰ Hakanen ym. 2007, 25.

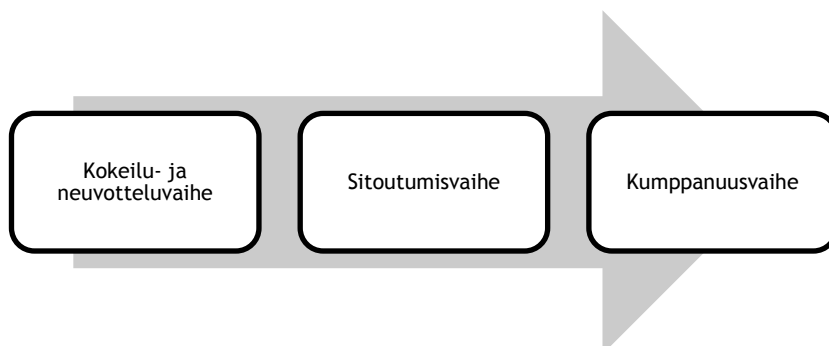
²⁰¹ Toivola 2006, 13.

²⁰² Hakanen ym. 2007, 28.

²⁰³ Hakanen ym. 2007, 28.

vään yrityksen ja erehdyksen kautta oppimiseen. Prosessilla kuvataan verkostosuhteiden muuttumista yksinkertaisista vaihdantasuhteista tiiviiseen, molemminpuolisia ja monikerroksisia yhteistyösuhteita sisältävään verkostoon. Kaikki nämä kolmivaiheisen mallin vaiheet koostuvat yhteistyösuhteen tutkimisesta, analysoimisesta ja valinnan tekemisestä.²⁰⁴

Kuvio 2: Kumppanuuden kehittyminen²⁰⁵

Kokeilu- ja neuvotteluvaiheessa testataan kumppanin luotettavuutta ja rakennetaan yhteisiä toimintatapoja yhteisten kokemusten kautta. Säännöt yhteistyölle alkavat muotoutua kokeiluvaiheessa. Ennestään tuntemattoman kumppanin kanssa yhteistyösuhde voi alkaa pienistä, epämuodollisista sopimuksista, jotka sisältävät pienen riskin ja jotka edellyttävät luottamusta. Luottamuksen rakentuminen on oleellista kehitysvaiheessa, jonka myötä suhteen kehittämässä edetään askel askeleelta kohti tiiviimpää yhteistyötä. Vähitellen yhteisten toimintatapojen ja tehokkuuden löydyttyä, osapuolet uskaltavat myös investoida enemmän resurssejaan yhteistyöhön, jolloin odotukset yhteistyölle kasvavat. Kokeiluvaihe karsii pois sellaiset yritykset, joille kumppanitoimintatapa ei sovi tai joilla ei ole siihen valmiuksia. Esimerkkinä kokeiluvaiheen yhteistyöstä ovat yritysten yhdessä tekemät tarjoukset asiakkaalle, jossa pohjana ovat olemassa olevat tuotteet tai palvelut.²⁰⁶

Sitoutumisvaiheessa yritykset sitoutuvat yhteistyöhön sekä virallisilla sopimuksilla että henkisesti, jolloin yritysten välinen avoimuus lisääntyy. Sitoutumista osoittaa kasvava halukkuus ja panostus yhteistyösuhteen kehittämiseen. On kuitenkin huomattava, että kumppanuussuhteen rakentuminen tapahtuu vaiheittain ajan kuluessa, eikä sitä tulisi kyhätä liian nopeasti ilman harkintaa yhteisestä hyödystä.²⁰⁷ Sitoutumisvaiheen yhteistyöstä esimerkkinä voi olla esimerkiksi kokonaan uuden tuotteen tai palvelun kehittäminen yhdessä ja pitkäaikaiseen yhteistyöhön sitoutuminen.²⁰⁸

²⁰⁴ Toivola 2006, 60.

²⁰⁵ Toivola 2006, 59-60.

²⁰⁶ Toivola 2006, 59-61.

²⁰⁷ Hakanen ym. 2007, 28.

²⁰⁸ Toivola 2006, 59-61.

Varsinaista kumppanuusvaihetta voidaan kuvata yhteistyön kaikkein kehittyneimmäksi muodoksi. Kumppanuusvaiheessa osapuolten välinen vuorovaikutus on entistä tiiviimpää, kumppanit integroituvat tiiviimmin toisiinsa. Kumppanuusvaiheessa yhteistyö on organisaatioiden välistä, jolloin yhteistyö ei ole enää riippuvaista pelkästään yksilöiden välisestä yhteistyöstä siinä ollessa mukana useampia ihmisiä yrityksestä. Yhteistyöstä puuttuu tällöin usein ylimääräinen byrokraatia ja kommunikointi on avointa ja tehokasta. Vaikka yritykset toimivat kumppaneina verkostomaisesti, ne säilyvät kuitenkin itsenäisinä yrityksinä ja voivat testata jatkuvasti yhteistyön toimivuutta markkinoiden kautta. Keskeistä on, että yritykset näkevät menestyvänsä yhdessä. Esimerkkinä pitkälle kehittyneen kumppanuusvaiheen yhteistyöstä voi olla yhteinen tuotemerkki.²⁰⁹

6.3.3 Kumppanuussuhteen ylläpitäminen

Kumppanuuksien linkittäminen yrityksen strategiaprosessiin on tärkeää, kuten edellä kuvattiin. Kumppanuusstrategian tärkeä elementti on siihen liittyvän arviointijärjestelmän ja mittariston luominen ja itse seuranta: Samalla kun kumppanuuden käytäntöjä kehitetään, luodaan myös mittarit, joiden avulla kehitystä on mahdollista seurata.²¹⁰ Kumppanuussuhdetta on jatkuvasti ylläpidettävä ja tilannetta myös päivitettävä aktiivisesti liiketoiminnan muutosten ja esimerkiksi tuotteiden elinkaaren mukaisesti sekä kommunikoida ja asettaa mitattavat tavoitteet riittävän yksinkertaisesti.²¹¹ Yrityksissä henkilöt voivat vaihtua ja yritysten välille rakennettuja toimintamalleja ei välttämättä käytetä niin kuin on tarkoitettu. Myös saavutettu win-win -tila saattaa muuttua, mikäli kokemukset suhteen hyödyllisyydestä eivät ole aina positiivisia.²¹²

On olennaista seurata, missä määrin kumppanuudet tuottavat lisäarvoa ja mitkä niiden tuotot ovat suhteessa panostuksiin. Osapuolten on rakennettava ja käytävä läpi omista lähtökohdistaan informaatio ja mittaristo, jonka varassa kumppanuuteen liittyvää kompetenssia kyetään kehittämään.²¹³ Kumppanuustoimintaa voidaan seurata sekä määrällisillä että laadullisilla mittareilla. Määrälliset mittarit asettuvat helposti etusijalle, mutta laadullisten mittareiden merkitys ei suinkaan ole väheksyttävä kumppanuusyhteistyössä, vaan päinvastoin laadullisten mittareiden, esimerkiksi asiakastyytyväisyys, merkitys on lisääntynyt.²¹⁴

---

²⁰⁹ Toivola 2006, 60.

²¹⁰ Stähle & Laento 2000, 109.

²¹¹ Vakaslahti 2004, 74.

²¹² Vesalainen 2006, 123.

²¹³ Stähle & Laento 2000, 110.

²¹⁴ Hakanen ym. 2007, 175-176.

Osana kumppanuusyhteistyötä ja -strategiaa on myös tärkeä hahmottaa, miten yhteistyö vie-
dään päätökseen. Pitkällä tarkastelujaksolla yritysten strategiset tavoitteet usein poikkeavat
toisistaan, mikä voi tarkoittaa tavoitteiden erkaantumista. Yritykset eivät ajan myötä tarvitse
enää toisiaan niin paljon kuin yhteistyön alussa. Mikäli yhteistyö jopa epäonnistuu, perussyyt
epäonnistumiseen löytyvät monesti strategiatyön puutteista. Onnistunutta kumppanuussuh-
detta voivat myös jarruttaa luottamuksen pettäminen, hyötyjen näkeminen eri tavoin, epä-
selvät pelisäännöt, vuorovaikutuksen katkonaisuus sekä epätasainen sitoutuminen – syiden
kokonaiskuva on varsin kirjava. Yksi epävakautta aiheuttavista tekijöistä verkostosuhteen
epäonnistumisessa on verkoston ikä. Menestyksen mittaaminen sen eliniällä ei olekaan aina
oikein, sillä lyhytikäinen kumppanuussuhdekin voi olla menestys, sen jälkeen kun sille asetet-
ut tavoitteet saavutetaan. Onnistuneen yhteistyön hedelmänä syntyneiden saavutusten voi-
daan nähdä kantavan osapuolia eteenpäin omista tavoitteistaan, vaikka yhteistyö päättyisi-
kin.²¹⁵

6.4 Operatiivinen, taktinen ja strateginen kumppanuus

Tärkein kumppanuusyhteistyön onnistumisen välineistä on ymmärrys siitä, minkälaisesta
kumppanuudesta on kulloinkin kysymys ja mitkä ovat edellytykset siinä onnistumiseksi. Näin
ollen pelkkä tavoitteen tai hyödyn mieltäminen ei riitä, vaan osapuolilla tulisi olla myös tieto-
taitoa toimivan kumppanuussuhteen rakentamiseksi. Kumppanuus voidaan hahmottaa kolmek-
si eritasoiseksi kumppanuudeksi; operatiiviseksi, taktiseksi sekä strategiseksi kumppanuudek-
si.²¹⁶ Tämä tarkastelutapa korostaa kumppaneiden keskinäisen sitoutumisen syvyyttä ja toi-
minnan strategista luonnetta.²¹⁷

Operatiivinen kumppanuus on luonteeltaan mekaanista ja sen tavoitteena on kustannusten
alentaminen ja resurssien keskittäminen omaan liiketoimintaan. Kumppanuudessa on tällöin
kyse paljolti vielä kytkennän löytämisestä, ennemmin kuin verkoston rakentamisesta tai hyö-
dyntämisestä. Toiminta operatiivisessa kumppanuussuhteessa on mahdollisimman automaat-
tista eikä vaadi yhteyden synnyttämisen jälkeen enää erityisresursseja tai räätälöintiä. Yh-
teistyö perustuu selkeään sopimukseen, jossa on määritelty osapuolten roolit, vastuut ja suo-
ritukset. Kumppanuuden lisäarvo muodostuu siitä, miten hyvin yhteistyö muodostaa säästöä
tai vapauttaa resursseja keskittyttäessä omaan liiketoimintaan. Alihankintasuhde on esimerkki
tyypillisestä mekaanisen yritysympäristön kumppanuusmuodosta.²¹⁸

---

²¹⁵ Vakaslahti 2004, 108-109; Hakanen ym. 2007, 28.

²¹⁶ Stähle & Laento 2000, 59.

²¹⁷ Hakanen ym. 2007, 61.

²¹⁸ Hakanen ym. 2007, 60; Stähle & Laento 2000, 81-85.

Taktisen kumppanuuden tavoitteena on yhdistää osapuolten prosesseja ja poistaa päällekkäisyyksiä. Kumppanuudelle on ominaista yhdessä oppiminen, joten integroinnin onnistuneena tuloksena säästöjen saavuttamisen ohella myös opitaan uutta. Yhteistyössä pyritään aitoon integraatioon eli enemmän kuin vain vaihtosuhteeseen ja taktinen kumppanuus onkin jo operatiivista kumppanuutta monimutkaisempaa, sillä kyse ei ole pelkästään konkreettisesta, selkeästi määritellystä tuotteesta tai palvelusta, johon yhteistyö perustuu. Sen vuoksi kumppanuuden kehityksen määrittely vie huomattavasti enemmän aikaa, kuin operatiivisessa suhteessa. Taktisessa kumppanuudessa vaaditaan paljon keskinäistä luottamusta, joten se ei voi toimia pelkkien sopimusten varassa. Suhde syventyykin dialogin tuloksena ajan kuluessa, jolloin luottamus voi lisääntyä asteittain. Kumppanuussuhde vaatii jatkuvaa kanssakäymistä, etenkin alkuvaiheen integroinnissa. Kummatkin osapuolet tuovat osaamista ja resursseja yhteistyöhön tasapuolisesti.²¹⁹

Strategisella kumppanuudella pyritään tietopääoman yhdistämiseen siten, että molemmat kumppanit saavuttavat merkittävää strategista etua itselleen. Strategisen kumppanuuden perusta on luottamuksellisissa suhteissa, joten sitä on mahdoton varmistaa ainoastaan kirjallisin sopimuksin. Tietopääomaa luodaan ja hyödynnetään jatkuvasti yhdessä, mikä ei ole mahdollista ilman vahvaa luottamuksellista suhdetta. Kumppanuussuhteessa ollaan todellisessa riippuvuussuhteessa, sillä osapuolten yhteys edellyttää tietopääoman paljastamista ja luovuttamista yhteiseen käyttöön. Strateginen kumppanuussuhde on riskialtis, mutta sillä on myös kaikkein suurimmat lisäarvon tuottamisen mahdollisuudet. Puhutaankin usein yhteistyöstä, jonka avulla kumppaneiden on mahdollista päästä uudelle osaamisen ja/tai tuottavuuden tasolle. Strategisia kumppanuussuhteita voidaan pitää yritysympäristössä kriittisinä kilpailutekijöinä.²²⁰

	Operatiivinen kumppanuus <i>istuttaminen</i>	Taktinen kumppanuus <i>integrointi</i>	Strateginen kumppanuus <i>innovaatio</i>
Tavoite	alentaa kustannuksia sekä keskittyä omaan ydinbisnekseen	yhdistää prosesseja sekä oppia tehokkaampia toimintatapoja	tuottaa merkittävää strategista etua, tuote- ja bisnesinnovaatiot
Tietopääoma	määritelty tuote tai palvelu	ilmenee osaamisena, toimintaprosesseina ja -kulttuurina	vaatii ydinosamisen tai aineettoman varallisuuden paljastamista/luovuttamista
Lisäarvo	taloudellinen	toiminnan tehostaminen ja uuden oppiminen	mahdollisuus nostaa bisnes kokonaan uudelle tasolle
Luottamuksen perusta	sopimus	dialogi ja yhteistyö	yhteinen aaltopituus (yhteys, innovatiivisuus, luottamus)

Taulukko 2: Kumppanuussuhteiden muotoja²²¹

²¹⁹ Ståhle & Laento 2000, 86-92.

²²⁰ Ståhle & Laento 2000, 93-101.

²²¹ Ståhle & Laento 2000, 103.

6.5 Hyötyjä ja haittoja

Verkostoitumisen hyötyjä voidaan tarkastella jaottelulla strategisiin, välillisiin hyötyihin sekä suoriin taloudellisiin tuloksiin. Ennen kuin verkostosuhde konkretisoituu taloudellisina tuloksina, on siitä yleensä nähtävissä välillisiä hyötyjä. Tällaisia ovat esimerkiksi uusien asiakaskontaktien luominen, uusien palveluiden tai tuotteiden kehittäminen, molempien osapuolten oppiminen, tiedon ja osaamisen siirto jne. Tällöin tulokset ovat vielä luonteeltaan strategisia ja niiden taloudellinen merkitys tulee näkyviin ja mitattavaksi vasta myöhemmin. On myös huomionarvoista, että monissa kumppanuussuhteissa ei välttämättä tavoitellakaan muita tuloksia kuin strategisia hyötyjä. Konkreettisimpia, kumppanuusstrategiassa seurattavia hyötyjä ovat taloudelliset tulokset, esimerkiksi kumppanuuksien kautta saavutetut myyntimäärät, kate tai sijoitetun pääoman tuotto, markkinaosuus jne.²²²

Kumppanuuksia on luonnollisesti hyvä tarkastella myös kriittisesti. Kumppanuussuhteen seurauksena yrityksen oma kontrolli jonkin osatekijän suhteen yleensä vähenee, minkä myötä yhteisiin prosesseihin ja erityisesti omaan osaamiseen muodostuu ns. sokeita pisteitä. Toisaalta kyseisen haitan eliminointi kokonaan tarkoittaisi, että menetetään yhteistyön tehokkuusetuja, mikäli päällekkäisten toimintojen määrää verkostossa lisättäisiin. Myös tietyt valinnat kumppanuustoiminnassa voivat luoda esteitä tai hidasteita tuleville muille potentiaalisille vaihtoehdoille ja valinnoille, sillä esimerkiksi tietyt avainasiakkuudet, toimittajasopimukset tai kumppanuudet voivat muodostaa kilpailuteknisen rajoitteen jonkin toisen ryhmittymän palvelemiselle. Jokainen valinta on ainutkertainen, sillä jollei sitä harkita perusteellisesti, saatetaan menettää toisen rinnakkaisen vaihtoehdon tarjoama kilpailuetu. Haitallisia yllättäviä pettymyksiä kumppanuusyhteistyössä voivat aiheuttaa käytännön muutosvastarinta tai henkilöriskin realisoituminen avainhenkilön vaihtumisen muodossa, mikä voi aiheuttaa hyvinkin haasteellisen tilanteen yhteistoiminnalle kumppanuussuhteessa.²²³

Kuvio 3: Kumppanuuden hyötyjä ja haittoja²²⁴

²²² Hakanen ym. 2007, 175-176.

²²³ Vakaslahti 2004, 47-48.

²²⁴ Vakaslahti 2004, 33-55.

7 Johtopäätökset – korvauskumppanuus eri näkökulmista

Oikeusturvavakuutuksen korvauskumppanuutta tarkasteltaessa on tärkeää ensin sijoittaa oikeusturvavakuutus oikeisiin mittasuhteisiin yhteiskunnassa. Yhteiskunnan yleisen oikeudellistumisen myötä oikeudellisten riskien merkityksen ei voida nähdä ainakaan vähenevän, mikä tarkoittaa oikeusturvavakuutusten ja vastuuvakuutusten merkityksen lisääntymistä. Kuten edelläkin todettu, oikeusturvavakuutus on jo oikeusapulainkin perusteella ensisijainen järjestelmä oikeudenkäyntikulujen rahoittamisessa valtaosalle kotitalouksista.²²⁵

Vakuutusalan ja asiamieskunnan välillä on tarpeen huolehtia riittävästä vuoropuhelusta, jotta oikeusturvavakuutukseen liittyvien toimijoiden kesken vallitsisi riittävä luottamus vakuutusjärjestelmään. Jotta vakuutus toimii odotetulla tavalla, edellyttää se muun muassa sitä, että asiamieskunta tuntee oikeusturvavakuutuksen vakuutusehdot ja korvauskäytännöt riittävän hyvin.²²⁶ Luottamuksen ja rakentavan yhteistyön säilyttämisessä kumppanuussuhteilla voikin olla yhteistyötä kehittävä ja syventävä vaikutus. Korvauskumppanuutta tarkastellaan seuraavassa eri osapuolten näkökulmasta.

7.1 Asiaksnäkökulma

Oikeudenkäyntikulut vaikuttavat oleellisesti harkintaan siitä, nostaako asianosainen asiassa kannetta ylipäätään. Se, jäävätkö oikeudenkäyntikulut omaksi vahingoksi vai saako niistä korvausta vastapuolelta, on keskeisen tärkeää. Oikeudenkäyntikulut ovatkin tosiasiasa yksi oikeussuojan saatavuuden kysymyksistä.²²⁷ Näin ollen voidaan myös päätellä, että varallisuusvahinkoa pienentävällä oikeusturvavakuutuksella on suuri merkitys henkilölle tai yhteisölle, joka oikeudellisen avuntarpeen kohtaa.

Oikeudellisissa asiantuntijapalveluissa erottuu yksi piirre - hyödykkeen heikko laatu voi johtaa taloudellisiin tappioihin, jotka ylittävät helposti hyödykkeen hankintahinnan. Seuraus voi ilmetä taloudellisen intressin menettämisenä tai vastapuolelle maksettavaksi tuomittavina oikeudenkäyntikuluina. Palvelun laadun korostuneen merkityksen lisäksi myös palvelun hinta säilyy tärkeänä valintakriteerinä, sillä palveluiden kalleuden vuoksi asiakkaan on mietittävä myös maksuhalukkuuttaan - ja kykyisyyttään palveluiden hankinnassa.²²⁸

Asiakkaalle muodostuvat oikeudenkäyntikulut muodostuvat pääosin asianajajan palkkiosta. Asianajopalkkioiden hintataso määräytyy Suomessa vapaan kilpailun ja markkinamekanismin

---

²²⁵ Jyrinjärvi ym. 2006, 709.

²²⁶ Jyrinjärvi ym. 2006, 710.

²²⁷ Linna 2012, 37.

²²⁸ Viitanen 2011, 101.

pohjalta.²²⁹ Kilpailumallin toimivuus edellyttää, että potentiaalisilla asiakkailla tulee olla mahdollisuus saada kohtuullisen vaivattomasti vertailukelpoista tietoa tarjolla olevien hyödykkeiden hinnoista ja laadusta. Asianajopalveluille tyypillinen piirre kuitenkin on se, että kattavan hintainformaation kerääminen asiakkaan kotipaikkakunnan oikeudellisten palveluiden tarjoajista on käytännössä varsin työlästä. Asiakkaan tulisi ottaa yhteyttä kuhunkin palveluntarjoajaan erikseen ja tiedustella palkkiotasoa vertailuaineiston keräämiseksi. Palkkioiden vertailua helpottaa se, että toimeksiantojen hinnoittelussa käytetään tuntiveloitusta. Tilanne hintainformaation saatavuuden ja vertailtavuuden osalta on kuitenkin heikko. Lisäksi monille muille toimialoille tyypillinen yritysten oma-aloitteinen hintainformaation jakaminen on oikeudellisten palveluiden osalta melko harvinaista.²³⁰

Hinta ei ole oikeudellisten palveluiden osalta keskeisin kriteeri, jonka avulla asiakkaat avustajaa valitsevat. Viitanen käyttää oivaa esimerkkiä – hometalon ostanut kuluttaja ei kysy tuttaviltaan, tietäisikö kukaan halpaa lakimiestä, vaan sitä, tietäisikö kukaan hyvää lakimiestä, joka on erikoistunut juuri asuntokauppaa koskeviin riitoihin. Asiakkaalla ei kuitenkaan ole yleensä valmiuksia arvioida lakimiesten oikeudellista ammattitaitoa ennen toimeksiantosopimuksen tekemistä, eikä usein sen jälkeenkään. Ammattitaitoa saatetaan arvioida välillisten kriteerien perusteella huomioimatta lainkaan jutun alkuperäisiä voitonmahdollisuuksia. Yhteenvetona voidaankin todeta, että asiakas haluaa tehdä toimeksiantosopimuksen ammattitaitoisen, mutta kohtuuhintaisen lakimiehen kanssa.²³¹

Suomen Asianajajaliitto on teettänyt asianajajain asiakastyytyväisyystutkimuksen, johon vastanneista puolet oli yksityisasiakkaita ja puolet yritysasiakkaita (n=2904). Tutkimuksen mukaan runsas kolmannes nosti tietyn asianajotoimiston valintaperusteeksi aiemman asiakassuhteen. Liikejuridiikan kentässä aiemman asiakassuhteen perusteella tehty valinta on luonnollinen, sillä asiakassuhteet voidaan mieltää jatkuviksi ja pitkäaikaisiksi.²³² Mielenkiintoinen huomio tutkimuksesta on, että tuttavien, sukulaisen tai muun henkilön antama suosittelemus on toiseksi yleisin asianajajan valintaperuste. Kolmanneksi suurimpana valintaperusteena tutkimuksessa nousi esille asianajajan maine, kun taas toimiston maine oli pienempi tekijä.²³³ Tutkimustulos vahvistaa näkemystä siitä, että oikeudellisen palvelun tarjoajan valinnassa suosittelemus on vahva merkitys.

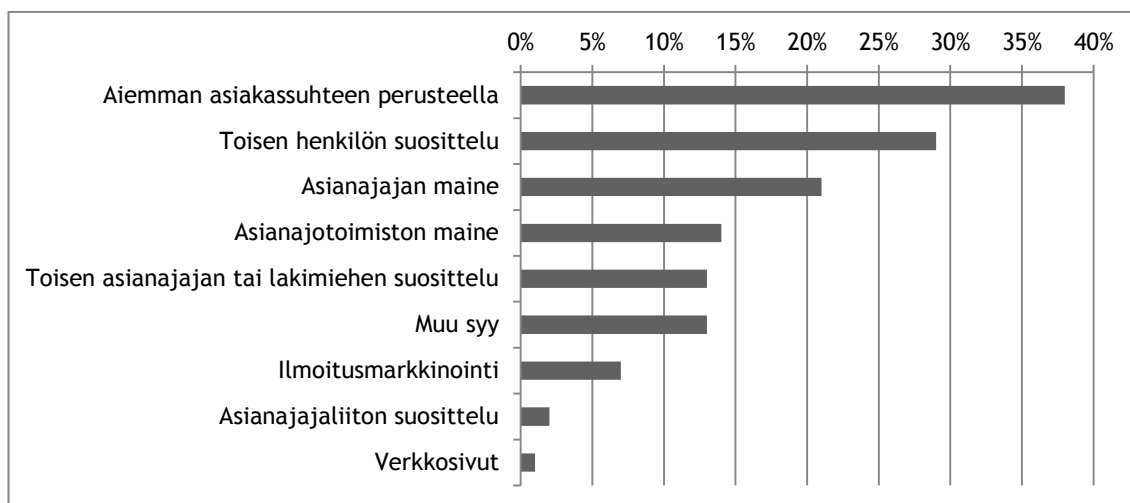
²²⁹ Lasola & Rissanen 2013, 55.

²³⁰ Viitanen 2006, 616.

²³¹ Viitanen 2006, 616-617.

²³² Lasola 2009, 38.

²³³ Suomen Asianajajaliitto 2004.

Kuvio 4: Oikeudellisen palveluntarjoajan valintaperuste²³⁴

Vakuutusyhtiön oikeusturvavakuutusehdot vaikuttavat oikeusturvavakuutusta käyttävän asiakkaan kohdalla asiamiehen valintaan siten, että ne määrittelevät asiaa hoitavan avustajan edellytykset vakuutuksen näkökulmasta. On huomioitava, että asian kulku voi olla erilainen eri tapauksissa. Asiakas ei välttämättä ole vielä valinnut asiamiestä kun oikeusturvaetu myönnetään tai vaihtoehtoisesti oikeusturvaetua haetaan jälkikäteen asiakkaan valitseman asiamiehen jo hoidettua toimeksiantoa. Luonnollisesti jälkimmäisessä tilanteessa voidaan vakuutusehtojen näkökulmasta tutkia vasta jälkikäteen täyttyikö asiamiehelle asetettu edellytys, mutta ensimmäisenä mainitussa tilanteessa asiamiehen valintaan voidaan vielä olennaisestikin, vaikuttaa. Kun vakuutusyhtiöllä on teoreettinen vaikutusmahdollisuus asiamiehen valintaan, seuraa kysymys, mikä lisäarvo mahdollisella tietyn asiamiehen suosittelulla, olisi asiakkaalle? Lisäarvo voisi syntyä palvelukokemuksesta, mikäli asiakas kokisi saavansa apua tilanteessaan. Lisäksi asiakas voisi hyötyä mahdollisesta vakuutusyhtiön tietopohjasta, jota sillä voisi olla kerättyä esimerkiksi kumppaniasianajo- ja lakitoimistojen sekä yksittäisten asiamiesten erikoistumisaloista.

Vakuutusehdoilla on haluttu korostaa erityisesti sitä, että vakuutetun edun mukaista on, että hänen asiamiehensä on mahdollisimman pätevä ja joka on myös tottunut hoitamaan oikeudenkäyntejä. Asiakkaan valitessa asiamiestä oikeusasiaansa tulisi aina kiinnittää huomiota siihen, että kyseinen asiamies hallitsee juuri sen oikeudellisen alueen, josta on kysymys. Tämän voidaan katsoa olevan etu myös vakuutusyhtiön kannalta muun muassa korvausmenon näkökulmasta, sillä asiansa osaavan asiamiehen voidaan olettaa kykenevän arvioimaan, onko

²³⁴ Suomen Asianajajaliitto 2004.

päämiehen kannalta edullisinta sopia juttu vai ajaa vaatimuksia perille oikeudenkäyntiteitse.²³⁵

Yhteenvetona voidaan todeta, että asiakkaan näkökulmasta korvauskumppanuus voisi tuoda asiakkaalle helpommin tietoa oikeudellisten palveluiden tarjoajista vakuutusyhtiön kautta. Asiakkaan kannalta olisi kuitenkin olennaista, että kumppanuus tarkoittaisi kumppaneiden kriittistäkin tarkastelua, jotta valinta voisi kohdistua tosiasiallisesti parhaimpaan tarjolla olevaan vaihtoehtoon. Asiakkaan kannalta oikeudellisen asian laadukas hoitaminen on ensisijaista. Myös hinnalla on merkitystä ja kumppanuuden kautta olisikin tavoiteltavaa, että vakuutusyhtiön kumppanipalveluntarjoajan valinta tarkoittaa asiakkaalle myös prosessin aikana pidemmälle riittävää vakuutusmäärää ja vakuutusmäärän ylittyessäkin kohtuullista oikeudellisten palveluiden hintatasoa.

7.2 Vakuutusyhtiönäkökulma

Oikeusturvavakuutuksen kumppanuus eroaa olennaisesti muiden vakuutuslajien kumppanuuksista. Esimerkiksi vakuutusyhtiön ja hoitolaitoksen välinen kumppanuus henkilövahingoissa voi perustua toimintamalliin, jossa vakuutusyhtiö käytännössä ohjaa sairaanhoitoa tarvitsevan vakuutetun vakuutusyhtiön valitsemalle hoitolaitoskumppanille eli kumppanille, jolta se ostaa palveluja.²³⁶ Oikeusturvavakuutuksessa vakuutettu kuitenkin valitsee palveluntarjoajan itsenäisesti ja toimeksiantosuhde on selkeämmin asiakkaan ja palveluntarjoajan välinen.

7.2.1 Kustannushyödyt

Kumppanuutta käsitelleessä osassa tarkasteltiin kumppanuusyhteistyön tavoitteita, jossa tuotiin esille kustannusetujen hakeminen. Vakuutusyhtiön näkökulmasta korvauskumppanuuden tulisi tämän tarkastelun valossa synnyttää sellaista etua, jota ei tavoiteta yksin tekemällä ja joka perimmäisenä tavoitteena parantaa vakuutusyhtiön kannattavuutta ja kilpailuasemaa. Tavoiteltavat kustannusedut vakuutusyhtiön näkökulmasta voidaan pääosin jakaa kahtaalle.

Vakuutusyhtiölle kustannusedun tavoittelemisen voi tapahtua organisoitumalla kumppanin kanssa tehokkaammin niin, että kustannustehokkuus paranee. Tehokkuuden lisäämisen tulisi ilmetä alhaisempina korvausten hoitokustannuksina. Kumppaneiden kanssa voitaisiin pyrkiä rakentamaan korvauskäsittelyä tehostavia, sovittuja yksinkertaistettuja toimintamalleja. Esimerkiksi oikeusturvaedun hakemiseen liittyen voitaisiin kumppanin kanssa löytää vakiomuotoinen, entistä yksinkertaisempi malli. Korvausten maksamiseen ja laskutuksen tehostumiseen ja sujuvoittamiseen voitaisiin löytää myös sovittuja suoraviivaisempia käytäntöjä, jotka vä-

---

²³⁵ Eskuri ym. 2007, 81-83.

²³⁶ Tapaturmavakuutuskeskus 2015.

hentäisivät työvaiheita korvauskäsittelyssä. Korvauskäsittelyn tehostuminen tarkoittaisi vakuutusyhtiölle pienempiä korvausten hoitokustannuksia, mutta myös palveluntarjoajalle selkeyttä ja aikaa säästävää prosessia.

Korvauksia suorittavalle vakuutusyhtiölle kustannusedut luonnollisesti muodostuvat myös korvausmenoa hallitsemalla. Korvausmenon hallinnalla voidaan pienentää korvausmenoa, mikä taas johtaa vakuutusyhtiön näkökulmasta tavoiteltavaan parempaan vahinkosuhteeseen. Vakuutusyhtiön kannalta korvauskumppanuuden yhtenä intressinä voidaankin pitää kasvussa olevien oikeudenkäyntikulujen perusteella korvausmenon nousun hillitsemistä. Kumppanuusyhteistyön puitteissa korvausmenon hallinta voisi tapahtua esimerkiksi yhdenmukaistamalla sopimushinnoittelulla veloituserusteita. Tällä menettelyllä voitaisiin tavoitella ennen kaikkea hinnoittelun yhdenmukaisuutta ja selkeyttä, mikä nopeuttaisi myös vakuutusyhtiön korvauskäsittelyä. Sopimushinnoittelu ei kuitenkaan saisi suoranaisesti tarkoittaa hinnanalennusta, sillä se voitaisiin tulkita aiemmin tapaohjeiden yhteydessä läpikäydyksi kielletyksi korvaukseksi asianajotehtävien vastaanottamisesta.

Vakuutusyhtiön näkökulmaa tukemaan sopimushinnoittelumallia voidaan nostaa Suomen Asianajajaliiton hallituksen kannanotto asianajopalveluiden hinnoitteluun ja laskutukseen, kun asiakkaan asianajolaskun maksajana on oikeusturvavakuutuksen perusteella vakuutusyhtiö. Asianajajaliiton hallitus on vuonna 2007 ottanut hyvän asianajajatavan kannalta kantaa asiaan, jossa asianajotoimisto oli kotisivullaan kertonut laskutuserusteistaan erilaisissa asioissa. Tuntiveloituksen yksityishenkilön riita- ja rikosoikeudenkäyntiasioissa oli kerrottu olevan 150 euroa tunnilta. Samassa ilmoituksessa oli kuitenkin todettu, että oikeusturvavakuutuksen piiriin kuuluvissa toimeksiannoissa tuntiveloitus on korkeampi, aina 210 euroa tunnilta. Oikeusturvavakuutuksen ollessa asiakkaan ottama vahinkovakuutus, jonka tarkoitus on kattaa se vahinko, joka asiakkaalle aiheutuu oikeudellisen palvelun todellisten kustannusten perusteella, asianajajaliiton hallitus totesi kannanotossaan, ettei tähän perusperiaatteeseen soveltu, että palkkioperusteita korotetaan vain sen johdosta, että kyseessä on oikeusturva-asia. Hallitus katsoi, ettei asianajajan korotus palkkioperusteisiinsa oikeusturvavakuutusta käyttävän asiakkaan kohdalla vakuutukseen perustuen ole asianmukaista ja kehotti asianajajaa korjaamaan ilmoitteluaan.²³⁷

7.2.2 Oikeusturvavakuutuksen kehittäminen

Oikeusturvavakuutuksen ollessa vapaaehtoinen vakuutus, myös sen kehittäminen on vakuutusyhtiöiden vastuulla. Oikeudenkäyntikuluriskin vakuuttamisessa on kyse yksityisten vakuutusyhtiöiden harjoittamasta liiketoiminnasta, eikä sitä siten tällä hetkellä lainsäädäntöteitse ohja-

---

²³⁷ Ylönen 2014, 422.

ta muuhun suuntaan kuin mihin se yhtiöiden toimesta kehittyi.²³⁸ Historian perusteella ei ole ollut aihetta epäillä, etteivätkö vakuutusala ja -yhtiöt kehittäisikin oikeusturvavakuutusta vastuullisesti ja tiedostaen vakuutuksen merkityksen eri asianosaistahoille, vakuutetuille ensisijaisesti.²³⁹

Vakuutusyhtiö voisi tavoitella liiketoiminnan ja markkinaosuuden kasvua kehittämällä nyky-muotoista oikeusturvavakuutusta yhteistyössä oikeudellisten palveluiden tarjoajien kanssa paremman kilpailuaseman saavuttaakseen. Oikeusturvavakuutuksen kohdalla on tosin huomioitava vakuutuksen asema liitännäisvakuutuksena, mutta se ei kuitenkaan saisi jarruttaa tai pahimmillaan jopa estää vakuutuksen kehittämistä. Päinvastoin, oikeusturvavakuutusta kehittämällä ja nykyaikaistamalla vakuutusyhtiö voisi lisätä tietoutta vakuutuksesta ja herätellä siten varsinkin kuluttaja-asiakkaiden mielenkiintoa oikeudellisten riskien havainnoimiseen ja niihin varautumiseen. Oikeusturvavakuutuksen liitännäiskäytäntöä on kritisoitu siitä, että se antaa oikeusturvavakuutuksesta toissijaisen kuvan suhteessa koko vakuutukseen. Tällöin osa asiakkaista saattavatkin olla epätietoisia vakuutuksen sisällöstä, tai siitä, että heillä ylipääntänsä on oikeusturvavakuutus. Mikäli oikeusturvavakuutus myytäisiin itsenäisenä, seurauksena saattaisi puolestaan olla se, että henkilöt, joiden oman etunsa vuoksi kannattaisi hankkia oikeusturvavakuutus, jättäisivät sen hankkimatta. Nykyisellään oikeusturvavakuutusta pidetään edullisena ja sen avulla saatavaa hyötyä hyvänä. Laaja vakuutuskanta varmistaa myös jatkossa vakuutuksen suhteellisen alhaisen hintatason.²⁴⁰

Oikeudenkäyntikulujen kasvaessa perusmuotoisten oikeusturvavakuutusten maksimikorvausmäärä on pysynyt pitkään samana 8 500 eurossa. Kuten aiemminkin todettu, tämä on johtanut tilanteeseen, jossa vakuutusturvan voidaan katsoa heikentyneen. Samansuuntainen kehitys johtanee jatkossa tilanteeseen, jossa vakuutusyhtiöissä käsiteltävissä oikeusturvavahingoissa yhä useammassa enimmäiskorvausmäärä ylittyy. 8 500 euron korvauskattoa pidetään liian matalana erityisesti asiantuntijalausuntoja ja muita selvityksiä edellyttävissä riidoissa, esimerkiksi asunto- ja kiinteistökauppariidoissa, jotka ovat yleistyneet viime vuosina. Moni asiakas välttyisi korvauskaton täyttymiseltä, jos heillä olisi käytössään tiettyjen vakuutusyhtiöiden tarjoama laajennettu oikeusturvavakuutus, jossa enimmäiskorvausmäärä on 17 000 euroa. Laajennettua oikeusturvaa eivät kuitenkaan tarjoa monikaan yhtiö, eikä sitä juurikaan markkinoida. Vakuutusmaksussa laajennus tarkoittaisi noin 20-40 euron vuosimaksun korottumista noin 100 euroon oikeusturvavakuutuksen osalta.²⁴¹ Korkeamman vakuutusmäärän tarve lienee perusteltu, joten sen toivoisi yleistyvän oletusvakuutusmääräksi vakuutusyhtiöissä lähivuosina.

---

²³⁸ Lasola & Rissanen 2013, 57.

²³⁹ Jyrinjärvi ym. 2006, 717.

²⁴⁰ Lasola & Rissanen 2013, 55.

²⁴¹ Lasola & Rissanen 2013, 51-52.

Toinen väylä nykymuotoisen oikeusturvavakuutuksen kehittämiseen olisi vakuutuksen korvauspiirin muutos. Vuosien saatossa oikeusturvavakuutuksen korvauspiiri on supistunut, kun vakuutusehdot ovat kiristyneet ja rajaukset lisääntyneet.²⁴² Korvauspiirin laajentaminen voisikin ensisijaisesti olla erottautumistekijä muista vakuutusyhtiöistä. Korvauskumppanuusyhteistyö mahdollistaisi korvauspiirin laajentamisessa molemminpuolisen osaamisen ja tiedon hyödyntämisen, sillä asianajo- ja lakitoimistoilla on oletettavasti paras tieto hoidettavien toimeksiantojen asiarakenteesta ja siten siitä, miten korvauspiiriä voitaisiin hallitusti laajentaa ja siten parantaa asiakkaiden turvaa. Kumppanuuden kautta korvauspiirin tunnettuus myös lisääntyisi oikeudellisten palveluiden tarjoajan keskuudessa, mikä voisi sujuvoittaa keskinäistä yhteistyötä puolin ja toisin.

Vakuutusmäärä ja korvattavien kustannusten laajuus saattavatkin olla jatkossa ensisijaisia kilpailukeinoja, kun vakuutusyhtiöt kehittävät oikeusturvavakuutusta.²⁴³ Vakuutuksen kehittäminen korvaussummaa nostamalla tai korvauspiiriä laajentamalla ei kuitenkaan voi tapahtua ilman, että sillä on vaikutuksia vakuutuksen kannattavuuteen. Tällaiset muutokset heijastuisivat oikeusturvavakuutuksen vakuutusmaksuihin kohdistuvana korotuspaineena. Toisaalta, vakuutusyhtiön tulisikin kyetä havainnollistamaan asiakkaalle oikeusturvavakuutuksen tärkeys ja siitä koituva hyöty, mikäli vahinko konkretisoituu, kuten minkä tahansa muunkin vakuutuksen kohdalla. Tässäkin yhteydessä korvauskumppanuus voisi olla hyödyksi – yhteistyössä osapuolet voisivat laatia oikeusturvavakuutusta ja asianajopalveluita konkretisoivia esimerkkejä korvattavista vahinkotapahtumista molempien käyttöön.

7.2.3 Oikeudellinen neuvonta

Yleisten oikeusturvavakuutusten piiriin ei kuulu minkäänlainen oikeudellinen neuvonta. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, etteivät vakuutusyhtiöiden oikeusturvakorvausten käsittelijät antaa julkisten oikeusaputoimistojen puhelinneuvontaan verrattavissa olevaa apua, sillä vakuutusyhtiöt kokevat tällä hetkellä, ettei heillä ole oikeutta antaa lakineuvontaa. Vakuutusyhtiöiden edustajien osalta on kuitenkin huomattu, että asiakkaiden oikeudellisen neuvonnan tarve nousee varsin vahvasti esille. Oikeudellista neuvontaa ja ohjausta koskevat yhteydenotot ovat vakuutusyhtiöissä arkipäiväisiä ja asiakkaiden oletukset siitä, että oikeudellinen neuvontapalvelu on osa oikeusturvavakuutusta, ovat yleisiä. Tarve neuvonnalle kertoo oikeudellisten ongelmien ja niistä seuraavan epätietoisuuden yleisyydestä ihmisten keskuudessa.²⁴⁴

---

²⁴² Lasola & Rissanen 2013, 19.

²⁴³ Lasola & Rissanen 2013, 19.

²⁴⁴ Lasola & Rissanen 2013, 17 ja 48-49.

Korvauskumppanuudella voitaisiin tavoitella asiakaskokemuksen ja -tyytyväisyyden parantamista uuden toiminnan synnyttämisen kautta, jossa yhdistettäisiin kumppanuuden kautta toimintoja. Vakuutusyhtiön ja oikeudellisten palveluiden tarjoajan välillä voitaisiin tarjota oikeudellista neuvontapalvelua oikeusturvavakuutuksen ottaneille asiakkaille asianajo- tai lakitoimistokumppanin toteuttamana. Palvelulla voisi olla myös ennaltaehkäisevä vaikutus, sillä neuvonnan kautta asiakas voisi saada oikeudellista neuvontaa ennen riita-asian syntymistä eli oikeusturvavakuutuksen määrittelemän vahinkotapauksen sattumista.

7.3 Oikeudellisten palveluiden tarjoajan näkökulma

Korvauskumppanuuden merkityksestä yksityiselle asiamiehelle ja asianajo- tai lakitoimistolle voidaan tehdä päätelmä sen perusteella, kuinka tärkeä tulonlähde oikeusturvavakuutuksen kautta saatava ansio on. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen toimesta on tutkittu oikeusturvavakuutuksen ja julkisen oikeusavun suhdetta. Yksityisiltä avustajilta oli tutkimuksessa kysytty heidän näkemyksiään nykyisestä oikeusturvavakuutuksesta. Usealle haastatellulle toimistolle oikeusturvavakuutusasiat olivat olleet toiseksi merkittävin tulonlähde heti oikeusapuasiakkaiden jälkeen. Mielenkiintoinen poiminta on tutkimuksessa huomio, jonka mukaan oikeusturvavakuutusasioiden hoito koettiin siinä mielessä positiivisena, että niissä avustajan on katsottu pystyneen laskuttamaan normaalin tuntitaksan mukaisesti.²⁴⁵

Asianajopalkkioiden hintataso määräytyy Suomessa vapaan kilpailun ja markkinamekanismin kautta. Yksityisten avustajien intressissä on hyödyntää oikeusturvavakuutusta aina, kun vakuutusehdot sen sallivat ja asiakkaan edellytykset julkiseen oikeusapuun eivät täyty, sillä avustajien keskimääräinen tuntipalkkio ylittää selvästi julkista oikeusapua koskevan palkkioperusteasetuksen mukaisen tuntipalkkion. Avustajien näkökulmasta vakuutusyhtiöillä ei ole käytössä yksityiskohtaista avustajapalkkiota koskevaa hintasääntelyä, mikä tarkoittaa, että avustajien markkinahintoihin perustuvat palkkiolaskut korvataan todennäköisesti usein ilman leikkauksia tapauksissa, joissa määrä ei ylitä vakuutuksen enimmäiskorvausosuutta.²⁴⁶

Oikeusturvavakuuttaminen on Suomessa keskittynyt suurimpiin vakuutusyhtiöihin ja sen peitto on lähes yhtä suuri kuin kotivakuutuksella henkilöasiakkaiden keskuudessa liitännäisluontees- taan johtuen. Näin ollen asianajo- ja lakitoimistoilla onkin suuri asiakaspotentiaali vakuutus- yhtiön tarjoaman kumppanuuden kautta ulottuvillaan.

---

²⁴⁵ Rissanen & Lasola 2014, 46-47.

²⁴⁶ Lasola & Rissanen 2013, 55-56.

7.3.1 Suomen Asianajajaliiton kannanotto yhteistyöhön

Suomen Asianajajaliiton eettinen valiokunta on käsitellyt vakuutusyhtiön tiedustelua siitä, onko vakuutusyhtiön mahdollista suositella jotakin asianajotoimistoa asiakkailleen. Eettinen valiokunta on nostanut 6.3.2015 kannanotossaan pohdittaviksi seuraavassa läpikäytäviä seikkoja hyvän asianajajattavan pohjalta.

Asianajajan mahdollisuuden valvoa asiakkaansa etua ja oikeutta nähtiin voivan heikentyä tai ainakin näyttää ulospäin asiakkaalle heikkenevän, mikäli asiakkaan näkökulmasta asianajaja näyttää huomioivan asiassa myös vakuutusyhtiön etuja. Kyseinen huomio liittyy vahvasti asianajajan lojaliteettivelvollisuuteen, johon jo edellä asianajajalta edellytettävien peruservojen yhteydessä todettiin liittyvän asianajotoiminnan vaikeimmat eettiset ongelmat erilaisista ristiriitatilanteista johtuen. Eettinen valiokunta on todennut, että vakuutusyhtiön ohjatessa asiakkaita yhteistyösopimuksen nojalla tietyille asianajajalle, asiakas voisi perustellusti epäillä asianajajalla olevan jonkinlainen lojaalisuusvelvollisuus myös vakuutusyhtiötä kohtaan, vaikka tapaohjeiden mukaan lojaalisuusvelvollisuus kohdistuu vain asianajajan asiakkaaseen. Lisäksi asianajajan omassa intressissä saattaisi olla yhteistyösopimuksen voimassa pysyminen, mikä saattaa myös näyttäytyä ulospäin vakuutusyhtiön etujen huomioimisena toimeksiannon hoitamisessa. Valiokunta nosti esille lojaaliuden edellyttävän joka tapauksessa avoimuutta, eli että asianajaja kertoo asiakkaalleen yhteistyösopimuksesta. Myös avoimuutta asianajajakunnan suuntaan pidettiin tärkeänä, mikä tarkoittaa, että yhteistyösopimuksen solmimisen edellytysten tulisi olla avoimia ja läpinäkyviä.²⁴⁷

Toisena seikkana valiokunta nosti esille tapaohjeiden valossa tarkastelun pohjalta sen oleellisen seikan, että asianajaja voisi yhteistyösopimuksen myötä joutua tosiasiasa jollain tavalla maksamaan toimeksiantojen saamisesta esimerkiksi yhteistyömaksun, koulutusmaksun tai vakuutusyhtiölle annettavan alennuksen muodossa. Samassa yhteydessä yhteistyösopimuksen, jossa sovittaisiin normaalia alhaisemmasta tuntiveloituksesta, todettiin hyödyttävän vakuutusyhtiötä 85 prosentin verran ja asianajajan asiakasta vain yleisen 15 prosentin omavastuun osalta. Valiokunta totesi, että yhteistyösopimuksen mahdollisesti sisältämää alennusta asianajajan tavanomaisesta veloituksesta voidaan pitää toimeksiannon saamisesta suoritettavana korvauksena. Toimeksiannosta maksaminen on kuitenkin asianajajalle jo edellä läpikäydyn mukaisesti kiellettyä, eikä asianajaja missään tapauksessa eikä missään muodossa voi maksaa saamastaan toimeksiannosta. Näin ollen valiokunta totesi kannanotossaan, että yhteistyöhön ei voisi sisältyä myöskään esimerkiksi koulutus- tai markkinointimaksun kautta maksettavaa palkkiota vakuutusyhtiölle toimeksiantojen ohjaamisesta asianajajalle.²⁴⁸

---

²⁴⁷ Suomen Asianajajaliitto 2015.

²⁴⁸ Suomen Asianajajaliitto 2015.

Kolmantena päähuomiona valiokunta nosti esille kannanotossaan huolen siitä, että asiakkaan mahdollisuus saada tarvitsemansa asiantuntijan apua voisi heikentyä, jos toimeksianto ohjattaisiin yhteistyösopimuksen piirissä olevalle asianajajalle silloinkin, kun asianajajalla ei välttämättä ole asiaan vaadittavaa erityisosaamista. Lisäksi liian tiivis yhteistyö voisi vähentää asianajajan riippumattomuutta. Lähtökohtana pidetään sitä, että asiakkaalla tulee olla oikeus vapaasti valita avustajansa. Mikäli vakuutusyhtiö toimii asiassa liian voimakkaana kehottajana, saattaa asiakas kokea, ettei hänellä tosiasiallisesti ole vapautta valita avustajaansa. Lisäksi kannanotossa korostettiin myös asianajajan valinnanmahdollisuutta, sillä asianajaja joutuu myös itse pohtimaan ja päättämään toimeksiannon vastaanottamisesta riippumattomuuden vaarantumattomuuden huomioiden.²⁴⁹

Valiokunnan kannanotossa tuodaan esille ne seikat, jotka saattavat olla ongelmallisia yhteistyösopimuksissa. Yhteenvetona eettisen valiokunnan hallitus totesikin yhteistyötoimintaan suhtauduttavan varauksellisesti edellä mainittujen ongelmakohtien vuoksi ja niin asianajajan kuin asianajotoimistonkin täytyy arvioida korostuneesti tapaohjeiden valossa, voiko sitoutua yhteistyösopimukseen. Lähtökohtaisesti Asianajajaliitto ei kuitenkaan halua rajoittaa erilaisia yhteistyömuotoja ja tuo esille kaikkien edun mukaista olevan asiakkaan asian hoitamisen mahdollisimman ammattitaitoisesti. Kun asiakkaan asiaa hoitaa asian hyvin hallitseva asianajaja, kustannuksia voidaan säästää, vaikka veloitus olisikin ns. normaalitasolla. Yhteistyötä ei siis haluta pitää kiellettynä, kun osapuolten yhteinen tavoite on aidosti asiakkaan etu eli että asiakas saa yhteistyön myötä hyväkseen parhaan mahdollisen asianajajan ja asiakkaan oikeus vapaasti valita avustajansa säilytetään.²⁵⁰

---

²⁴⁹ Suomen Asianajajaliitto 2015.

²⁵⁰ Suomen Asianajajaliitto 2015.

8 Yhteenveto

Kumppanuus ei ole itsetarkoitus. Yhteistyösuhteen syvyyden ratkaisee tarkoituksenmukaisuus. Kriittisen analyysin kautta yhteistyösuhteen osapuolet arvioivat tahoillaan, kannattaako ryhtyä syvällisempään yhteistyösuhteeseen tietyn yhteistyökumppanin kanssa. Analyysissä on olennaista kiinnittää huomiota itse suhteeseen, eikä jompaankumpaan yhteistyön osapuoleen. Kumppanuus on kahden kauppa, mikä tarkoittaa, että pitkälle kehittyvissä kumppanuussuhteissa tarvitaan molemminpuolista panostusta, sitoutumista, vastavuoroisuutta, samalla tavoin ymmärrettyjä periaatteita sekä yhteisen tai tasapuolisesti jakautuvan hyödyn realisoitumista.²⁵¹

Oikeusturvavakuutuksen kehittämisen, ja sitä kautta asiakaskokemuksen parantamisen avaimet ovat vakuutusyhtiöillä, mutta yhdessä vakuutukseen tiiviisti liittyvien oikeudellisten palveluiden tarjoajien kanssa avaimilla on mahdollista avata useampia ovia. Todennäköisenä voitaneen pitää sitä, että vakuutusyhtiöt haluavat tarjota niin henkilö- kuin yritysasiakkailleen entistä parempia palveluja, joissa painotetaan myös vahinkojen ennaltaehkäisyn ratkaisuja yhä lisääntyvissä määrin. Vaikka oikeusturvavakuutus on maksutuloltaan pieni ja luonteeltaan marginaalinen liitännäisvakuutus koko vahinkovakuuttamiseen suhteutettuna, on sen korvauskumppanuudella nähtävissä ennemminkin palvelullinen rooli verrattuna ostojen keskittämisen näkökulmasta solmittuun kumppanuuteen. Asiakasnäkökulma onkin koko korvauskumppanuuden tärkein lähtökohta.

Oikeudellisten palveluiden tarjoajien osalta korvauskumppanuutta voivat edistää uudistumishaluiset asianajo- ja lakitoimistot, jotka näkevät korvauskumppanuuden hyödyt omasta ja asiakkaidensa näkökulmasta. Kumppanuudessa on huomioitava vakuutustoiminnan ja asianajotoiminnan erityispiirteet ja etenkin hyvän asianajajatavan edellyttämien perusarvojen vaaliminen. Kun korvauskumppanuutta rakennetaan nämä lähtökohdat huomioiden, on sen myötä edelläkävijöiden mahdollista saavuttaa kilpailuetua muihin alan toimijoihin nähden ja uudistamalla kehittää niin oikeusturvavakuutusjärjestelmää kuin koko asianajolaakin.

---

²⁵¹ Vesalainen 2006, 205-206.

Lähteet

Painetut lähteet

Aarnio A. 2010. Hyvän asianajajatavan eettinen perustelu. Kunniakoodista kultaiseen sääntöön. Defensor Legis N:o 5/2010.

Alvesalo A., Ervasti K. 2006. Oikeus yhteiskunnassa. Näkökulmia oikeussosiologiaan. Helsinki: Edita.

Eskuri S., Jyrinjärvi T., Pirinen E. 2007. Oikeusturvavakuutus. Helsinki: FINVA Finanssi- ja vakuutuskustannus.

Finanssialan Keskusliitto. 2012a. Tulevaisuuden turvaa vakuuttamalla. Vakuutustutkimus 2012.

Finanssialan Keskusliitto. 2014a. Tulevaisuuden turvaa vakuuttamalla. Vakuutustutkimus 2014.

Finanssialan Keskusliitto. 2012b. Vakuutusyhtiöt Suomessa 2011.

Finanssialan Keskusliitto. 2013. Vakuutusyhtiöt Suomessa 2012. Julkaisut ja tutkimukset.

Finanssialan Keskusliitto. 2014b. Vakuutusyhtiöt Suomessa 2013. Julkaisut ja tutkimukset.

Finanssialan Keskusliitto. 2015. Vakuutusyhtiöt Suomessa 2014. Julkaisut ja tutkimukset.

Finanssialan Keskusliitto. 2016. Vakuutusvuosi 2015. Vakuutusyhtiöiden tulokatsaus.

Fredman M. 2013. Rikosasianajajan käsikirja. Helsinki: Talentum.

Hakanen, M., Heinonen U. & Sipilä P. 2007. Verkostojen strategiat. Menesty yhteistyössä. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Hoppu, E., Hemmo, M. 2006. Vakuutus oikeus. Helsinki: Talentum.

Husa J., Mutanen A., Pohjolainen T. 2008. Kirjoitetaan juridiikkaa. Helsinki: Talentum.

Hölttä O. 2016. Asianajon taito. Opas riitajuttujen hoitamiseen. Helsinki: Edita.

Jokela A. 2012. Oikeudenkäynnin asianosaiset ja valmistelu. Oikeudenkäynti II. Helsinki: Talentum.

Jyrinjärvi T., Korpelainen J., Pennanen O., Pesonen P-M., Pirinen E., Vuori H. 2006. Oikeusturvavakuutuksen rooli oikeudenkäyntikulujen kattajana. Defensor Legis N:o 4/2006.

Lasola, M. 2009. Asianajopalvelut asiakkaiden näkökulmasta. Teoksessa Lasola M. (toim.): Oikeusolot 2009. Katsaus oikeudellisten instituutioiden toimintaan ja oikeuden saatavuuteen. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 244. Helsinki: Oikeuspoliittinen Tutkimuslaitos, 37-42.

Lasola M. & Rissanen A. 2013. Oikeusturvavakuutus ja julkinen oikeusapu. Oikeuspoliittisen Tutkimuslaitoksen Tutkimustiedonantoja 119. Helsinki: Oikeuspoliittinen Tutkimuslaitos.

Linna, T. 2012. Prosessioikeuden oppikirja. Helsinki: Talentum.

LähiTapiola Keskinäinen Vakuutusyhtiö. 2016. Kotitalouden vakuutusehdot. Helsinki: Edita.

Möller K. & Rajala, A. 2009. Strategiset liiketoimintaverkot. Hyödyt ja haasteet. Teoksessa Valkokari K., Hyötyläinen R., Kulmala H., Malinen P., Möller K. & Vesalainen J. (toim.): Verkostot liiketoiminnan kehittämisessä. Helsinki: WSOY, 63-65.

Peltonen J. 2010. Asianajajan esteettömyysvaatimuksesta. Defensor Legis N:o 5/2010.

Rissanen A. & Lasola M. 2014. Julkinen oikeusapu: Yksityisten avustajien toiminta. Oikeuspoliittisen Tutkimuslaitoksen Tutkimustiedonantoja 124. Helsinki: Oikeuspoliittinen Tutkimuslaitos.

Ryynänen J. 2000. Asianajopalvelujen markkinointi tietoverkoissa. Defensor Legis N:o 6/2000.

Stähle, P. & Laento, K. 2000. Strateginen kumppanuus. Avain uudistumiskykyyn ja ylivoimaan. Helsinki: WSOY.

Vakaslahti P. 2004. Jalosta liikesuhde kumppanuudeksi. Alihankinnasta yhdessä tekemiseen. Helsinki: Talentum.

Vesalainen J. 2006. Kaupankäynnistä kumppanuuteen. Yritystenvälisten suhteiden elementit, analysointi ja kehittäminen. Helsinki: Teknologiateollisuus ry.

Vesalainen J. 2013. Arvojärjestelmät ja verkostomainen tapa toimia. Teoksessa Saarnilehto A., Vesalainen J. & Annola V (toim.): Monimuotoinen verkosto. Johtamista ja juridiikkaa. Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus, 19-42.

Viitanen K. 2006. Oikeudenkäyntikulut ja oikeuksien saatavuus. Defensor Legis N:o 4/2006.

Viitanen K. 2011. Asianajopalkkiot. Kilpailu vai sääntely? Helsinki: Edita Publishing Oy.

Ylönen M. 2014. Asianajajaoikeus. Laki, säännöt ja tapaohjeet. Helsinki: Talentum.

Virallislähteet

HE 13/2008 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi vakuutusyhtiölaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 82/2011 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeusapulaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 137/1993 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi oikeusturvavakuutuksen sopimusehdoista.

HE 191/1993 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevien säännösten muuttamisesta

HE 318/2010 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

KKO 2000:103. Vakuutussopimus. Oikeusturvavakuutus.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2006. Vakuutusyhtiölaki 2005 -työryhmän mietintö.

VKL 701/02. 2003. Oikeusturvavakuutus. Vaatimuksen riitauttaminen.

Sähköiset lähteet

Fennia-konserni. Palveluja tuottavat yhteistyökumppanit. 2016. Viitattu 30.11.2016.
<https://www.fennia.fi/fi/fennia-konserni/tietoa-fennia-konsernista/yhteistyokumppanit/palveluja-tuottavat-yhteistyokumppanit/>

Finanssialan Keskusliitto. 2016. Vakuutusvuosi 2015. Vakuutusyhtiöiden tuloskatsaus. 11.5.2016. Viitattu 28.11.2016. <http://www.finanssiala.fi/materiaalit/FK-julkaisu-Vakuutusvuosi-2015.pdf>

Finanssivalvonta. 2015. Määräykset ja ohjeet 6/2015. Henki- ja vahinkovakuutusyhtiön toiminnan aloittaminen ja hallintojärjestelmä. Dnro FIVA 6/01.00/2015. Antopäivä 7.12.2015. Viitattu 25.9.2016.
http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Saantely/Maarayskokoelma/Uusi/Documents/2015_06.M1.pdf

Keinänen A., Väättänen U. 2015. Empiirinen oikeustutkimus. Mitä ja milloin?. Teoksessa Mietinen T. (toim.): Oikeustieteellinen opinnäyte. Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edilex, 11-14. Viitattu 30.10.2016.
<https://www.edilex.fi/artikkelit/14917.pdf>

OP. 2016. Kumppanuusverkostot. Viitattu 30.11.2016.
<https://www.pohjola.fi/pohjola/henkilöasiakkaat/vahingot/kumppanuusverkostot?id=313700&srcpl=8>

Suomen Asianajajaliitto. 2004. Asianajoalan asiakastyytyväisyys 2004. Tutkimustulokset. Viitattu 20.9.2016.
http://www.asianajajaliitto.fi/files/297/Asiakastyytyvaisyystutkimus_2004.pdf

Suomen Asianajajaliitto. 2010a. Oikeusturvavakuutusopas. 11.6.2010, muut. 12.12.2014. Viitattu 16.9.2016.
http://www.asianajajaliitto.fi/files/1146/B_16_Oikeusturvavakuutusopas_liitteineen_12.12.2014.pdf

Suomen Asianajajaliitto. 2010b. Palkkio-ohje. 15.1.2009, muut. 11.6.2010. Viitattu 30.10.2016. https://www.asianajajaliitto.fi/files/1141/B_03_Palkkio-ohje_Kesakuu_2010.pdf

Suomen Asianajajaliitto. 2011. Hyvää asianajajatapaa koskevien ohjeiden kommentaari. 31.1.2011. Viitattu 25.9.2016.
http://www.asianajajaliitto.fi/files/1327/Tapaohjeiden_kommentaari_31.1.2011.pdf

Suomen Asianajajaliitto. 2013. Hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet. 15.1.2009, muut. 8.6.2012. Viitattu 30.10.2016.
http://www.asianajajaliitto.fi/files/1660/B_01_Hyvaa_asianajajatapaa_koskevat_ohjeet_tammikuu_2013.pdf

Suomen Asianajajaliitto. 2016. Tietoa asianajajista. Viitattu 25.9.2016.
https://www.asianajajaliitto.fi/asianajopalvelut/tietoa_asianajajista

Tapaturmavakuutuskeskus. 2015. Sairaanhoido ja lääkinällinen kuntoutus. Viitattu 27.10.2016. <http://www.tvk.fi/fi/korvaaminen/etuudet/sairaanhoido/sairaanhoido-ja-laakinnallinen-kuntoutus/>.

Julkaisemattomat lähteet

Suomen Asianajajaliitto. 2015. Sähköinen kannanotto. 6.3.2015.

Kuviot

Kuvio 1: Oikeusturvavakuutukseen liittyvät osapuolet.....	18
Kuvio 2: Kumppanuuden kehittyminen.....	49
Kuvio 3: Kumppanuuden hyötyjä ja haittoja.....	53
Kuvio 4: Oikeudellisen palveluntarjoajan valintaperuste.....	56

Taulukot

Taulukko 1: Oikeusturvavakuutus Suomessa	18
Taulukko 2: Kumppanuussuhteiden muotoja.....	52